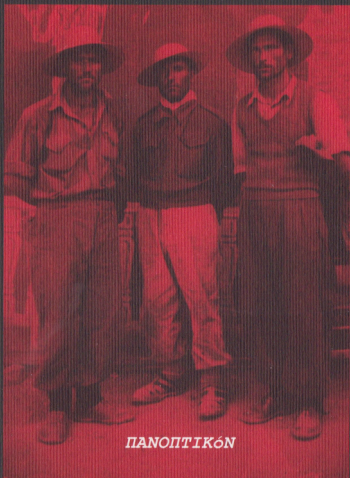

ΠΕΤΡΟΣ ΠΕΤΚΑΣ

«Δικτατορία του Προλεταριάτου»
και «Εργατικά Συμβούλια»:
Ασύμβατες έννοιες!

ΠΑΝΟΠΤΙΚΟΝ

**«ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΑΤΟΥ» ΚΑΙ «ΕΡΓΑΤΙΚΑ ΣΥΜΒΟΥΛΙΑ»:
ΑΣΥΜΒΑΤΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ!**

ΠΕΤΡΟΣ ΠΕΤΚΑΣ

«Δικτατορία του Προλεταριάτου»
και «Εργατικά Συμβούλια»
Ασύμβατες έννοιες!

ΠΑΝΟΠΤΙΚΟΝ

Α' έκδοση: Ιούνιος 2014

Πέτρος Πέτκας, *«Δικτατορία του Προλεταριάτου» και «Εργατικά
Συμβούλια»: Ασύμβατες έννοιες!*

Εκδόσεις-περιοδικό **ΠΑΝΟΠΤΙΚΟΝ**

τηλ.: 2310 270399, 6937745452

e-mail: kdespiniadis@gmail.com

www.panopticon.gr

ISBN: 978-960-9470-29-2

Αντί προλόγου

Ολότελα αδαής ως προς τα εκδοτικά εγχειρήματα, πίστευα, εντελώς αδικαιολόγητα, ότι ένα εκτενές άρθρο, σαν κι αυτό που δημοσιεύεται εδώ, ήταν δυνατό να δημοσιευτεί στον περιοδικό Τύπο. Το αδύνατο του πράγματος το αντιλήφθηκα εκ των υστέρων. Ήδη, όμως, είχε λάβει την συγκεκριμένη μορφή και έκταση. Αν το γνώριζα εκ των προτέρων, ως όφειλα άλλωστε, το ανά χείρας άρθρο θα 'χε μεγαλύτερη έκταση και πιο πλούσια βιβλιογραφική τεκμηρίωση προκειμένου να εκδοθεί αυτοτελώς. Λ.χ., θα γινότανε εκτενέστερη αναφορά στην αντιμετώπιση της Παρισινής Κομμούνας του 1871 εκ μέρους των Μπολσεβίκων και του Λένιν [Ο Λένιν στο έργο του *Οι δύο τακτικές της σοσιαλδημοκρατίας στη δημοκρατική επανάσταση*, που το 'γραψε το 1905, παρατηρεί ότι η Κομμούνα υπήρξε μια εργατική διακυβέρνηση «που δεν ήξερε και δεν μπορούσε να διακρίνει ανάμεσα στα στοιχεία των δημοκρατικών και σοσιαλιστικών επαναστάσεων, που μπέρδευε τους στόχους του αγώνα για τη δημοκρατία με τους στόχους του αγώνα για τον σοσιαλισμό... Με δυο λόγια... υπήρξε μια διακυβέρνηση όπως δεν θα έπρεπε να είναι η δική μας», (η υπογράμμιση του Λένιν αναφέρεται απ' τον Michael Löwy στο βιβλίο του *Walter Benjamin: Προμήνυμα κινδύνου. Μια ανάγνωση των θέσεων «Για τη φιλοσοφία της ιστορίας»*, εκδόσεις Πλέθρον, 2004, σελ. 80, σημείωση μ' αριθμό 41 με περαιτέρω παραπομπή στα Άπαντα του Λένιν)]. Έπρεπε να περάσουν δώδεκα χρόνια για να μεταβάλει, προς στιγμήν, άποψη για την Παρισινή Κομμούνα ο Λένιν με τις *Θέσεις του Απρίλη*. Επιπλέον, θα γινότανε εκτενέστερη διαπραγμάτευση ως προς τη στάση του Λένιν και των Μπολσεβίκων απέναντι στα Συμβούλια (Σοβιέτ). Ήδη το 1905 τηρούσε απέναντί τους χλιαρή στάση. Μπροστά στη δυναμική του θεσμού το 1906, μετέβαλε, προς στιγμήν, άποψη αποκαλώντας τα «νέα όργανα επαναστατικής εξουσίας», ενώ τον Γενάρη του

1917, σε μια μακροσκελή διάλεξή του στην Ελβετία, αφιέρωσε στα Σοβιέτ μόνον τρεις (3) ή τέσσερις (4) φράσεις. Τα αντιμετώπιζε με υποψία, με κάποια δόση ζήλειας. Το Σοβιέτ (Συμβούλιο) το αντιμετώπιζε «όχι ως εργατικό κοινοβούλιο και όργανο προλεταριακής αυτοκυβέρνησης», αλλά «ως μαχητικό οργανισμό» με σκοπό την επίτευξη καθορισμένων αντικειμενικών σκοπών». Μ' άλλα λόγια, τα Σοβιέτ δεν μπορούσαν ν' αποτελούν τίποτε περισσότερο από έναν βοηθητικό για το κόμμα θεσμό στα πλαίσια της επαναστατικής του πάλης. (βλ. Έντουαρντ Χάλετ Καρρ, *Ιστορία της Σοβιετικής Ένωσης*, τόμος 1, εκδόσεις Υποδομή, σελ. 121, 74, με περαιτέρω παραπομπές στα Άπαντα του Λένιν).

Τέλος, θα γινότανε βαθύτερη αποτίμηση των αποφάσεων του 10ου (1921) αλλά και του 11ου Συνεδρίου (1922) ως προς την τόσο «παρεξηγημένη» σχέση του Κόμματος και των Συνδικάτων. Έτσι, στο πλαίσιο της Ν.Ε.Π., όχι μόνο το κόμμα έπρεπε να ελέγχει πλήρως την κεντρική συνδικαλιστική οργάνωση αλλά κι αυτή έπρεπε να μπορεί να ελέγχει τις επιμέρους συνδικαλιστικές οργανώσεις. Με ειδική απόφαση του 11ου Συνεδρίου «μόνο κομματικά μέλη με ορισμένα χρόνια θητείας στο Κόμμα μπορούσαν να εκλεγούν στις ηγετικές θέσεις των συνδικαλιστικών οργανώσεων» (Ο απαιτούμενος χρόνος θητείας ήταν ανάλογος με την σημασία της θέσης). Με τέτοια μεθοδολογία και πολιτική πυξίδα, αναπόδραστο ήταν να δημιουργηθούν «συντροφικά πειθαρχικά δικαστήρια εργατών» ως και να «φτιάξουν φυλακές» για τα απείθαρχα μέλη τους (βλ. στο ίδιο πάνω, τόμος 2, σελ. 408, 409, 413, 273-274 με περαιτέρω παραπομπές σε πρωτογενείς ρωσικές πηγές). Κάθε επιχειρούμενη διάκριση ανάμεσα στην δικτατορία της τάξης και στην δικτατορία του Κόμματος ο Λένιν την χαρακτήριζε ως ένδειξη «απίστευτης και απόλυτης διανοητικής σύγχυσης» (στο ίδιο, τόμος 1, σελ. 308 με περαιτέρω παραπομπή σε πρωτογενή πηγή – Άπαντα του Λένιν).

Στο πλαίσιο, όμως, ενός άρθρου, έστω κι εκτενούς, αυτά τα ζητήματα δεν μπορούσαν να εξετασθούν με την απαιτούμενη

επάρκεια. Δεν θεώρησα σκόπιμο να αλλάξει μορφή το δημοσιευμένο εδώ άρθρο. Ας δει το φως της δημοσιότητας έτσι ως γράφτηκε. Τα προεκτεθέντα ως εκληφθούν ως μεθοδολογικές εξηγήσεις που δεν αλλάζουν ούτε την στόχευση ούτε τα σημαινόμενα του άρθρου.

Θεσσαλονίκη, 20 του Μάρτη 2014

Πέτρος Πέτκας

1) Εισαγωγή

Στην εφημερίδα «Εργατική Πολιτική», μηνιαίο δημοσιογραφικό όργανο της κομμουνιστικής οργάνωσης ΑΝΑΣΥΝΤΑΞΗ, και στο φύλλο του Φλεβάρη 2011, δημοσιεύεται άρθρο του Δημήτρη Κατσιμάρδου με τίτλο «Οι αναγκαίες μορφές οργάνωσης της εργατικής τάξης» (Ο αρθρογράφος Δημήτρης Κατσιμάρδος πέθανε στις 20-1-2012. Η κριτική μας ενασχόληση με τις συγκεκριμένες απόψεις του, ας εκληφθεί ως φόρος τιμής στην μνήμη του). Στο προαναφερόμενο άρθρο του, ως προεικονίζει και ο σχετικός τίτλος του, αναφέρεται στις, κατ' αυτόν, αναγκαίες μορφές οργάνωσης της εργατικής τάξης τις οποίες και σπεύδει να τις κατονομάσει - οριοθετήσει ως «...το επαναστατικό κόμμα, τα συνδικάτα και τα εργατικά συμβούλια... οι σχέσεις (των οποίων) πρέπει να είναι συναγωνιστικές». Αιτιολογώντας την αρθρογραφία του θεωρεί «την συζήτηση για την συγκρότηση (των) εργατικών συμβουλίων» ως «αναγκαία και επίκαιρη». Επιχειρώντας να προσδιορίσει εννοιολογικά τις προαναφερθείσες αναγκαίες μορφές οργάνωσης της εργατικής τάξης και αναφερόμενος στο επαναστατικό κόμμα γράφει πως «οργανώνεται στην βάση των επαναστατικών αρχών λειτουργίας, στην υπηρεσία της Επανάστασης, με βάση τον δημοκρατικό συγκεντρωτισμό (η έμφαση εδώ και σ' όλο το σημείωμά μας, πάντα δική μας) που μπορεί να υπάρξει μόνο όταν υπηρετεί τον επαναστατικό στόχο...». Προσεγγίζοντας στην συνέχεια τα εργατικά συμβούλια γράφει, με ταξύ άλλων, και τ' ακόλουθα: «... Το εργατικό συμβούλιο, ως εκλεγμένο και ανακλητό όργανο της εργατικής τάξης, αναλαμβάνει την διεύθυνση της παραγωγής του εργοστασίου στα πλαίσια της εργατικής εξουσίας... (τα εργοστασιακά-εργατικά συμβούλια), ...σε περιόδους επαναστατικής κατάστασης αποτελούν τα αρχικά έμβρυα της προλεταριακής εξουσίας, τον βασικό πυρήνα της δικτατορίας του προλεταριάτου. Αυτό έγινε πράξη στην Ρωσία όπου η εργατική τάξη με επικεφαλής το κόμμα των μπολ-

σεβίκων, πραγματοποίησε την Οκτωβριανή επανάσταση και επέβαλε την εργατική εξουσία... (Τα) εργοστασιακά-εργατικά συμβούλια θα λειτουργούν στον αντίποδα και σε αντιπαράθεση με τους αστικούς θεσμούς και θα είναι οι μελλοντικοί θεσμοί της εργατικής εξουσίας και του εργατικού κράτους. Η επαναστατική διαδικασία θα κριθεί στον χώρο της παραγωγής. Εκεί η εργατική τάξη θα έχει την δυνατότητα να κρίνει την στάση του κάθε επαναστάτη, εκεί με αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες θα αναδείξει την ηγεσία του μελλοντικού επαναστατικού κινήματος, εκλέγοντας τους αντιπροσώπους που θα συγκροτήσουν τα εργοστασιακά-εργατικά συμβούλια σε επίπεδο εργοστασίου και χώρου εργασίας, ανά πόλη και περιφέρεια και σε πανεθνικό επίπεδο». Επανερχόμενος, μετά πάροδο μερικών μηνών, στο θέμα των εργατικών συμβουλίων, γράφει δεύτερο άρθρο στην «Εργατική Πολιτική» (στο φύλλο του Σεπτεμβρίου 2011) με τίτλο «Η εργατική απάντηση στην κρίση. Η δημοκρατία των εργατικών συμβουλίων». Στο άρθρο του αυτό, αφού οικτρίζει και λοιδορεί (πολύ σωστά) τον «αστικό κοινοβουλευτισμό (που) αργοπεθαίνει με σημάδια προχωρημένης σήψης», αφού υποδεικνύει την ανάγκη αντικατάστασής του από «την Δημοκρατία των Εργατικών Συμβουλίων» (πολύ σωστά, επίσης) αναφερόμενος στις εργατικές και λαϊκές συνελεύσεις που εκλέγουν τους αντιπροσώπους τους στα τοπικά, περιφερειακά συμβούλια και στα πανεθνικά συνέδρια, καταλήγει πως οι αντιπρόσωποι αυτοί (θα) «ψηφίζουν στα ανώτερα όργανα περιφερειακά και στο πανεθνικό συμβούλιο όχι με βάση τις προσωπικές τους επιθυμίες, αλλά με βάση την δεσμευτική εντολή και τις αποφάσεις της γενικής συνέλευσης του εργατικού συμβουλίου από το οποίο εκλέγονται...». Και καταλήγει: «Η δημοκρατία των εργατικών συμβουλίων θα πάρει στα χέρια της τα μέσα παραγωγής... και θα οργανώσει την κοινωνική παραγωγή στην βάση ενός δημοκρατικού κεντρικού σχεδίου... Αυτήν την δημοκρατία ονόμασαν οι κλασικοί του μαρξισμού δικτατορία του προλεταριάτου». Για πληρέστερη κατανόηση του ζητήματος που

μας απασχολεί, πρέπει να αναφερθούμε και σε κάποια άλλα συναφή άρθρα. Ένα από αυτά είναι και το κοινό άρθρο του Χρήστου Μητρόπουλου και του Τάσου Στεργίου στην «Εργατική Πολιτική» (φύλλο Ιουλίου 2011) με τίτλο «Κριτική στις θέσεις του Μετώπου Αλληλεγγύης και Ανατροπής και στα βήματά του από την ίδρυσή του έως τώρα». Στο άρθρο αυτό διαβάζουμε, μεταξύ άλλων, και τ' ακόλουθα: «... Για τους κομμουνιστές η πιο πλατιά δημοκρατία είναι η δικτατορία του προλεταριάτου και το κράτος της, το οποίο βασίζεται στις αρχές του κράτους της Παρισινής Κομμούνας (αιρετότητα-ανακλητότητα-αμοιβή βουλευτών με τον μέσο εργατικό μισθό)...» (οι αραιώσεις δικές μας). Παράλληλα, με άρθρο του στην κυριακάτικη εφημερίδα «Πριν» της 27-11-2011 με τίτλο «Καπιταλισμός και Δημοκρατία» ο Αλέξανδρος Χρύσης, αφού εξαίρει την Παρισινή Κομμούνα του 1871 και περιγράφει τα κύρια χαρακτηριστικά της, εμφανίζει, στην συνέχεια, την Ρωσική επανάσταση ως έλκουσα την καταγωγή από την Παρισινή Κομμούνα του 1871 λέγοντας, μεταξύ των άλλων, και τ' ακόλουθα: «... Είναι σ' αυτό το σήμα (εννοείται της Κομμούνας) που ανταποκρίθηκαν με την δική τους αυτενέργεια, με την δική τους αυτόβουλη δράση, οι προλετάριοι της επαναστατημένης Ρωσίας, οι δημιουργοί της δημοκρατίας των σοβιέτ, της πιο προωθημένης, της πιο πλούσιας σε μορφές και περιεχόμενο συλλογικής πρωτοβουλίας αυτοθέσμησης που γνώρισε μέχρι σήμερα η ανθρωπότητα... Ως πεδίο σύγκρισης και αντιπαράθεσης προς αυτήν την αστική δημοκρατία υιοθετήθηκε απ' την πλευρά των αστών δημοσιολόγων, όχι βέβαια η θεωρία και η πράξη της Κομμούνας και των επαναστατικών σοβιέτ, αλλά τα ιδεολογήματα και οι αυταρχικές πρακτικές της κομματικής νομενκλατούρας των χωρών του «σοσιαλισμού που γνωρίσαμε»». Γίνεται φανερό πως βάζει την Κομμούνα και την Ρωσική δημοκρατία των σοβιέτ «δίπλα-δίπλα», πως θεωρεί την πρώτη σημείο εκκίνησης της δεύτερης. Εν κατακλείδι, συνοψίζοντας τις προαναφερθείσες απόψεις, καταλήγουμε στο συ-

μπέρασμα τούτο: το «επαναστατικό κόμμα» θα λειτουργεί με βάση την αρχή του «δημοκρατικού συγκεντρωτισμού», τα «εργατικά συμβούλια» θα λειτουργούν με βάση «αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες», οι εκπρόσωποι (και όχι οι αντιπρόσωποι) τούτων (εργατ. συμβουλίων) θα περιβάλλονται με «δεσμευτική εντολή» τον εργατικό συμβούλιον που εκπροσωπούν και όλα αυτά θα συγκροτούν την «δικτατορία του προλεταριάτου» που θα εδράζεται στις αρχές του «κράτους της Παρισινής Κομμούνας». Κατά δε τον Αλέξανδρο Χρύση «η θεωρία και η πράξη της Κομμούνας και των επαναστατικών σοβιέτ» μπορούν να αναφέρονται, από ιστορική, πολιτική και ιδεολογική άποψη δίπλα-δίπλα, προφανώς το δεύτερο –επαναστατικά (ρωσικά) σοβιέτ– ως συνέχεια του πρώτου (Παρισινής Κομμούνας).

Έχουμε εκ διαμέτρου αντίθετη άποψη, συνιστάμενη, περιληπτικά, εις τούτο:

1) Η Οκτωβριανή επανάσταση δεν είχε ως σημείο εκκίνησης την Κομμούνα του 1871· ο Λένιν και οι Μπολσεβίκοι δεν εξέλαβαν ως πρότυπο της Οκτωβριανής επανάστασης την Κομμούνα του 1871· τουναντίον, α) τοποθετήθηκαν ενάντια στο πολιτικό και κοινωνικό παράδειγμα της Κομμούνας και β) επηρεάστηκαν βαθιά απ' την Μεγάλη Γαλλική Επανάσταση του 1789, πρωτίστως απ' την δεσπόζουσα Ιακωβίνηκη εκδοχή της.

2) Το «επαναστατικό κόμμα» και ο ακρογωνιαίος λίθος του, η αρχή του «δημοκρατικού συγκεντρωτισμού», η «δικτατορία του προλεταριάτου», συγκροτούν έννοιες α σ ύ μ β α τ ε ς με τα «εργατικά συμβούλια», τις «αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες» τους και την αρχή της «δεσμευτικής εντολής» που είναι οργανικά σύμφυτη με τη λειτουργία τους. Πιο παραστατικά: Η «δικτατορία του προλεταριάτου» και τα «εργατικά συμβούλια» συγκροτούν έννοιες αλληλογρονθοκοπούμενες! Θα επιχειρήσουμε –με κάθε συμβατή με το θέμα μας συντομία– να τεκμηριώσουμε τις προεκτεθείσες εν περιλήψει απόψεις μας.

IIA) Ιακωβίνοι.

Το ότι οι μπολσεβίκοι αρέσκονταν να συγκρίνουν το κόμμα τους, καθ' υπερβολήν συχνά, με τους ιακωβίνους της Μεγάλης Γαλλικής Επανάστασης του 1789, αποτελεί γεγονός αδιαμφισβήτητο και πασίγνωστο (βλ. Άντον Πάνεκουκ, «Γιατί απέτυχαν τα προηγούμενα επαναστατικά κινήματα» στο περιοδικό «Σημειώσεις», αρ. τεύχους 72, Νοέμβριος 2010, ίδια σελ. 42. – πρώτη δημοσίευση το φθινόπωρο του 1940 στο περιοδικό «Living Marxism», τόμος 5, Νο 2). Ο ίδιος ο Λένιν στο θεμελιώδες έργο του *Ένα βήμα εμπρός δύο βήματα πίσω* (βλ. γι' αυτό και την ανηλεή και προφητική κριτική που του άσκησε η Ρόζα Λούξεμπουργκ στο σημειώμά μας με τίτλο «Επαναστατικές αδολεσχίες 2» στην «Παρέμβαση», αρ. τεύχους 156, άνοιξη 2011, σελ. 99-118) ονόμασε το μέλος του υπό διαμόρφωση κόμματός του «νέο Ιακωβίνο συνδεδεμένο με το κίνημα της εργατικής τάξης». Έκτοτε, η εισαγωγή του ιακωβινισμού στην θεωρία και στην πράξη του σοσιαλιστικού κινήματος οφείλεται αποκλειστικά στον Λένιν (βλ. Έλλη Παππά, *Η Κομμούνα του 1871... Η επανάσταση του 21ού αιώνα*;, εκδόσεις Δελφίνι, Αθήνα 1992, σελ. 194). Ο Λένιν έτρεφε έναν απόλυτο θαυμασμό για τους ιακωβίνους (στο ίδιο, σελ. 193). Είναι εμφανής η βαθειά επιρροή της Μεγάλης Γαλλικής Επανάστασης στον Λένιν και στους μπολσεβίκους γενικότερα· τούτο προκύπτει, μεταξύ άλλων, και από τον συνηθισμένο παραλληλισμό στον οποίο συχνά-πυκνά προέβαιναν μεταξύ της δικής τους επανάστασης μ' εκείνην (Μεγ. Γαλ. Επαν.), η μόνη σύγκριση των διαφόρων σταδίων τους κ.λ.π., η ροπή αμφοτέρων προς τον συγκεντρωτισμό (βλ. Μάρτιν Μπούμπερ, *Μονοπάτια στην Ουτοπία*, εκδόσεις Νησίδες, 2000, σελ. 132). Την ιδιαίτερη προτιμησιακή διάθεση του Λένιν προς τους ιακωβίνους, αναμενόμενο ήταν να την ασπασθούν όλοι οι μπολσεβίκοι, σύγχρονοί του και μεταγενέστεροί του. Οι μπολσεβίκοι που ήσαν εξαιρετικά φειδωλοί στο να επιδαφιεύουν επαίνους σε άλλους

επαναστάτες, στην περίπτωση των ιακωβίνων ήσαν κατ' εξοχήν γενναιόδωροι. Έτσι, ο ίδιος ο Λένιν έγραφε «Οι ιστορικοί της αστικής τάξης βλέπουν στον ιακωβινισμό πτώση (να κατακυληθούν). Οι ιστορικοί του προλεταριάτου βλέπουν στον ιακωβινισμό μια από τις υψηλότερες ανόδους της καταπιεζόμενης τάξης στον αγώνα για την απελευθέρωση» (βλ. Άλφρεντ Μάνφρεντ, Ρουσό, Μαρά, Ροβεσπιέρος, μορφές της Γαλλικής Επανάστασης, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 1989, σελ. 284, όπου αναφέρεται, με παραπομπή στις πρωτογενείς πηγές). Σκεφτόμενος τον Μαξιμιλιανό Ροβεσπιέρο έγραφε: «Δεν μπορεί να είναι κανείς μαρξιστής, χωρίς να τρέφει βαθύτατο σεβασμό προς τους μεγάλους αστούς επαναστάτες...» (στο ίδιο πιο πάνω, σελ. 285). Οι μπολσεβίκοι και, κατ' επέκταση, το παγκόσμιο κομμουνιστικό κίνημα, με ιδιαίτερη προθυμία εναγκαλίσθησαν χαρακτηρισμούς και αποφθέγματα που εξυμνούσαν τους ιακωβίνους και τους αρχηγούς τους. Έτσι, ονοματίζανε τον Ροβεσπιέρο «Αδιάφθορο», δανείστηκαν απ' τον Α.Σ. Πούσκιν την αφιερωμένη στον ιακωβίνο αρχηγό φράση «συγκαισθηματικός τίγρης», τους ονόμασαν «ατσάλινη ράτσα», «αποστόλους της ισότητας με ατσάλινο χέρι»· θυμήθηκαν με χαρά τον θαυμασμό του Αλεξάντερ Γκέρτσεν για τον Ροβεσπιέρο «προχωρούσε στο αίμα και το αίμα δεν τον λέρωνε» και έσπευσαν να τον υιοθετήσουν (βλ. στο ίδιο πιο πάνω, σελ. 194, 195, 215, 237).

Ποιοι ήσαν, τελικά, αυτοί οι ιακωβίνοι που ο Λένιν και οι μπολσεβίκοι (νέοι ιακωβίνοι) θεωρούσαν πρότυπο άξιο μνημόνευσης και, *mutatis mutandis* (τηρουμένων των αναλογιών), άξιο μίμησης; [Στην αρχή (Μάης του 1789) ήσαν γνωστοί ως «Λέσχη των Βρετόνων» – (απ' τη Βρετάνη). Είχαν έδρα τις Βερσαλλίες. Μετά τις «μέρες του Οκτώβρη» – Οκτώβρης 1789 – νοίκιασαν ένα άδειο παρισινό μοναστήρι των Δομηνικανών μοναχών που στην καθομιλουμένη αποκαλούνταν *Ιακωβίνοι* (*jacobins*) – μοναστήρι του Αγίου Ιακώβου – στην οδό Σαιντ Ονορέ και μετονομάστηκαν σε «Εταιρεία των Φίλων του Συντάγματος» – αυτή ήταν η επί-

σημη ονομασία τους. Αυτή η «Λέσχη των Ιακωβίνων» δημιούργησε ένα δίκτυο αλληλογραφίας με θυγατρικές λέσχες που είχαν ιδρυθεί στις περισσότερες επαρχιακές πόλεις της Γαλλίας: στα μέσα του 1790 ήταν γύρω στις 100 και στα μέσα του 1791 ήδη πάνω από 400 (βλ. Βάλτερ Μάρκοφ-Άλμπερτ Σομπούλ, 1789. *Η μεγάλη Επανάσταση των Γάλλων*, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, 1990, σελ. 111, Ζυλ Μισελέ (Jules Michelet), *Ιστορία της Γαλλικής Επανάστασης*, εκδόσεις Ελληνική Μορφωτική Εστία, Αθήνα 1969, τόμος Α', σελ. 453). Ήσαν αντίπαλοι των κληρικών· υποχρεωμένοι να αγωνίζονται εναντίον μιας τεράστιας οργάνωσης που είχε σαν κύρια μέσα της την εξομολόγηση και την κατάδοση (στην ιδιαίτερη πατρίδα του Ροβεσπιέρου, στο Αράς, υπήρχε προεπαναστατικά «οδός καταδοτών» (βλ. Μισελέ, τόμος Α', σελ. 462), οι Ιακωβίνοι χρησιμοποίησαν ανάλογες μεθόδους. *Κηρύχτηκαν με τόλμη «φίλοι της κατάδοσης»*. Την χαρακτηρίσαν ως το πρώτο καθήκον του πολίτη· διδάξαν και εφάρμοσαν την αλληλοεπιτήρηση, τον δημόσιο έλεγχο, ακόμα και την κρυφή κατάδοση· «σχημάτισαν μια λεγεώνα, έναν λαό «δημοσίων κατηγορών»· δεν ήταν η επανάσταση η ίδια αλλά το «μάτι» της που «εποπτεύει, η φωνή που κατηγορεί, το χέρι της που χτυπάει»· αποτελούσαν ένα ιδιαίτερο και χωριστό είδος που ακόμη και στην περίπτωση που ανακατεύονταν με το πλήθος, σχημάτιζαν μάλλον ένα χωριστό σώμα, «ένα τάγμα εποπτείας», που ακόμα και μέσα στον πιο μεγάλο ενθουσιασμό «υπενθύμιζαν τους κινδύνους της κατάστασης»· ήταν ένα είδος εκλεκτών, συγγροτούσαν «μια πραγματική πατριωτική θρησκεία», τους διέκρινε «μια αυστηρή αφοσίωση στην ελευθερία, μια πολιτική αγνότητα πολύ απαιτητική που ενείχε πάντα την τάση της εκκαθάρισης»· εναντιθέσει με την μεσαιωνική ιερά εξέταση και τον κλήρο πού 'χαν στην διάθεσή τους το εξομολογητάριο «για να φθάσουν στο βάθος της ανθρώπινης ψυχής», οι Ιακωβίνοι είχαν στην διάθεσή τους μόνο εξωτερικά μέσα και ενδείξεις· σ' αυτό οφείλεται η υπερβολική, η αρρωστημένη δυσπιστία, το πνεύμα

της καχυποψίας, που γίνεται εντονότερο ακριβώς επειδή δεν μπορεί να φθάσει στο βάθος· όλα προκαλούσαν φόβους και ανησυχίες, όλα «φαινόntonουσαν ύποπτα»· οι συνεδριάσεις της Λέσχης τους ήσαν «κλειστές» για τον λαό· «δεν έμπαινε κανείς μέσα παρά με ειδικές κάρτες που τις εξέταζαν προσεχτικά στην πόρτα δύο μέλη, ειδικώς τοποθετημένα εκεί»· συγκροτούσαν μια πολύ ισχυρή οργάνωση που μπορούσε τάχιστα –με τις δυνατότητες της εποχής εκείνης– μόλις δινότανε ένα σύνθημα απ' την «μητρική» –παρισινή– Λέσχη, να μεταμορφωθεί σε δράση σ' ολόκληρη την Γαλλία των 25 εκατομμυρίων κατοίκων (στο ίδιο, πιο πάνω Τόμ. Α', σελ. 445-455). Έφεραν στην Επανάσταση «ένα είδος γεωμετρικού πνεύματος, το αλφάδι, τον χάρακα, τον διαβήτη» (στο ίδιο, σελ. 463)· αγνοούσαν τις καμπύλες και τις τεθλασμένες, δεν ήξεραν παρά μόνο την ευθεία· ο επιφανέστερος των αρχηγών τους, πρώην υπότροφος του κλήρου (στο ίδιο, σελ. 464), «ήταν γεννημένος για παπάς» (Ως και ο Μαρά απευθυνόμενος στον Ροβεσπιέρο του είπε, στις 24-10-1790, πως είχε νοοτροπία ιεροεξεταστή), (στο ίδιο, τόμ. Γ', σελ. 197). Γι' αυτό τον αγαπούσαν οι γυναίκες –συνήθως θύματα της ανδρικής ελαφρότητας– που έσπευσαν να εκτιμήσουν στο πρόσωπό του την σταθερότητα του χαρακτήρα του και τα αυστηρά του ήθη (στο ίδιο, Τόμ. Β', σελ. 356)· «τους έλειπε το λαϊκό ένστικτο· ο λαός για τον οποίο μιλούσαν αδιάκοπα, τους ήταν ξένος. Η μουσική τους αγνοούσε την αρμονία. Νόμιζαν ότι μπορούσαν να παίξουν λύρα με μια μόνο χορδή... ήσαν ένα καλούπι που περπατούσε και μιλούσε» (στο ίδιο, τόμ. Β', σελ. 361)· είχαν την γνώμη «πως μόνο αυτοί είχαν την παρακαταθήκη της επαναστατικής πίστης»... «κάθε άνθρωπος που δεν ήταν Ιακωβίνος ήταν ύποπτος»· το μοτίβο τους ήταν το ακόλουθο: «Δεν υπάρχει μέσος δρόμος! Ή είστε μαζί μας, ή εναντίον μας» (στο ίδιο, τόμ. Γ', σελ. 176, 180-181). Τους διέκρινε μια αυστηρή πειθαρχία «που γινόταν διαρκώς αυστηρότερη» (στο ίδιο, τόμ. Α', σελ. 479, τόμ. Γ', σελ. 198) και μια ευτελής χρησιμοθηρία, ένας εκφυλισμένος καιροσκοπισμός. Έτσι, ο Ρο-

βεσπιέρος, κατά την διάρκεια της Συντακτικής Εθνοσυνέλευσης, είχε κηρυχθεί κατά της θανατικής ποινής, του στρατιωτικού νόμου και κάθε μέτρου δημόσιας σωτηρίας που του φαινόταν πολύ βίαιο (στο ίδιο, τόμ. Γ', σελ. 192, 406). Αργότερα, την εποχή της διακυβέρνησής του, όντας επικεφαλής της Επιτροπής Δημόσιας Σωτηρίας, οδηγούσε στον θάνατο χιλιάδες συμπατριώτες του, ακόμη και χθεσινούς φίλους του και συντρόφους του με φρικιαστική ψυχραιμία και αναλγησία. Ο ίδιος δεν ανεχότανε, προφανώς συνεπεία της ιδιοσυγκρασίας του χαρακτήρα του και της σύνολης αγωγής του, τον «σκούφο της ισότητας», τον «ενικό της αδελφσύνης» (βλ. Georges Lefebvre, *Η Γαλλική Επανάσταση*, ΜΙΕΤ, Αθήνα 2003, σελ. 468, 469)· αυτό, όμως, δεν τον εμπόδισε, προκειμένου να κολακέψει τους «αβράκωτους» να φορέσει «τον σκούφο της ισότητας» στις 21-1-1794 όταν ήδη είχε απορφανίσει τους «αβράκωτους» απ' την λαϊκογενή εμπροσθοφυλακή τους, τους «ιλουσασμένους» (βλ. Μισελέ, τόμ. Γ', σελ. 196, τόμ. Δ', σελ. 242). Στην αρχή δεν ήταν ευνοϊκός με την ιδιοκτησία (στο ίδιο, τόμ. Γ', σελ. 421, βλ. επίσης τον προαναφερθέντα σοβιετικό ιστορικό Άλφρεντ Μάνφρεντ: «θεωρώ τον πλούτο, όχι μόνο σαν την ανταμοιβή του εγκλήματος, αλλά και σαν την τιμωρία του εγκλήματος», σελ. 187 του προμνημονευθέντος βιβλίου του). Αργότερα, στάθηκε αποφασιστικά αντίθετος, συνεπεία συνειδητής επιλογής του, απέναντι στους «αγροτικούς νόμους» (στο ίδιο, σελ. 201). Στις 18-3-1792 η Συμβατική με την συναίνεση των Ορεινών, δηλαδή της κοινοβουλευτικής πτέρυγας των Ιακωβίνων, ψήφισε νόμο που τιμωρούσε με την ποινή του θανάτου όσους προπαγάνδιζαν τον «αγροτικό νόμο», δηλαδή όσους απειλούσαν το αστικό καθεστώς ιδιοκτησίας (Μάρκοφ-Σομπούλ, σελ. 230). Όταν ψηφίστηκε ο «Νόμος Λε Σαπελιέ», που απαγόρευε στους εργαζομένους τον συνδικαλισμό και την απεργία, ο Ροβεσπιέρος... εσιώπησε! (βλ. Μάρκοφ-Σομπούλ, σελ. 145). Κατά την εποχή της δικής του διακυβέρνησης τον διατήρησε σε ισχύ, δεν τον κατήργησε! «...Υποστήριζε την επέκταση του ανώτατου ορίου στους μισθούς των

εργατών. Έδειχνε έκδηλη αδυναμία να κατανοήσει τα συμφέροντα και τις ανάγκες τους και αδιαφορία ως προς τις διεκδικήσεις τους. Την ίδια αδιαφορία είχε και ως προς τα συμφέροντα των φτωχών της υπαίθρου και δεν έκανε τίποτα για να βελτιώσει τη θέση τους...» (βλ. Άλφρεντ Μάνφρεντ, σελ. 270) – [Ο «σκούφος της ισότητας», «σκυθικός σκούφος», ένας κόκκινος σκούφος που φορούσαν οι επαναστάτες, ενδεικτικός της πολιτικής και κοινωνικής τους θέσης και στάσης, ο γνωστός ως «Σκούφος της Φρυγίας» (bonnet rouge). Στην αρχαιότητα εχρησιμοποιείτο ως κάλυμμα κεφαλής απελεύθερων σκλάβων. Εξ ου και ο μετέπειτα συμβολισμός του (βλ. Murray Bookchin, *Η Τρίτη Επανάσταση*, τόμ. 1, σελ. 408). «Αβράκωτοι»: οι «sans culotte», ο κατώτερος κοινωνικά – οικονομικά λαός που για να ζήσει έπρεπε να εργασθεί σκληρά, χειρωνακτικά. Δεν φορούσαν –δεν μπορούσαν να φορέσουν!– το αριστοκρατικό ένδυμα «κυλόττα» που φορούσαν οι ευγενείς και οι αστοί· αντ' αυτού φορούσαν το λαϊκό παντελόνι («pantalon»). Ήταν η υλική δύναμη της Επανάστασης, ο ανεξάντλητος προωθητήρας της. «Λυσσασμένοι»: (engagés) – έξαλλοι, μαινόμενοι, καθιερώθηκε στα ελληνικά η απόδοση «λυσσασμένοι»– η εμπροσθοφυλακή των «αβράκωτων». Σε αντίθεση με τους Ιακωβίνους που «... δεν είχαν καθόλου καλή ιδέα για την κοινωνική δημοκρατία» (Μάρκοφ-Σομπούλ, σελ. 326), που «αισθάνονταν σαν το μακρύ χέρι της κυβερνητικής πολιτικής» (στο ίδιο, σελ. 306), που θεωρούσαν αποκλειστικά και μόνο τον εαυτό τους και δη την παρισινή μητρική ιακωβίνη Λέσχη, με τις χιλιάδες θυγατρικές της λέσχες σ' όλη την Γαλλία ως μοναδική πηγή διαμόρφωσης της κοινής γνώμης, που όποιος αρνιότανε την «ενσωμάτωσή» του σ' αυτές «ήταν ουσιαστικά πολιτικά νεκρός» (στο ίδιο, σελ. 307, 305), η δημοκρατική πρακτική των «αβράκωτων» –πολλώ δε μάλλον των «λυσσασμένων»– έκλινε αυθόρμητα στην άμεση κυριαρχία της κοινωνικής βάσης (στο ίδιο, σελ. 329). Ποτέ δεν συγχώρησαν στην επαναστατική κυβέρνηση (Ιακωβίνους) το γεγονός ότι εξανάγκασε αυτούς τους ίδιους σε υπακοή (στο ίδιο, σελ. 330). Αρ-

χηγοί των «λυσσασμένων» ήσαν οι λαοπρόβλητοι ηγέτες Jacques Roux (Ζακ Ρου), Jean-François Varlet (Ζαν-Φρανσουά Βαρλέ), στην Λυών ο Joseph Chalier (Ζοζέφ Σαλιέ) και ο Théophile Leclerc (Τεοφίλ Λεκλέρκ) ενώ στην Ορλεάνη ο Taboureau de Montiny (Ταμπουρό ντε Μοντινί). Απαιτούσαν να επιβληθεί «διατίμηση» στα είδη πρώτης ανάγκης, πάνω σ' αυτό το αίτημα στηρίχτηκε το υπόμνημα των 48 τομέων (secteurs) του Παρισιού που κατατέθηκε στις 12-2-1792 στην Εθνοσυνέλευση (βλ. ονομασίες 48 τομέων του Παρισιού στο Μάρκοφ-Σομπούλ, σελ. 114-115). Αποδοκιμάστηκαν έντονα. Τους επέπληξε ως κι αυτός ο Μαρά που έσπευσε να τους θεωρήσει ως θύματα κάποιας «ποταπής ίντριγκας». Στις 25-2-1792 αντιμετώπισαν και την αντίθεση του Ροβεσπιέρου λόγω των ταραχών στην γειτονιά των Λομβαρδών. Στις 25-6-1793 ο Ζακ Ρου, αφού σύνταξε, με την βοήθεια του Βαρλέ και του Λεκλέρκ, «το μανιφέστο των λυσσασμένων», το διάβασε μέσα στην Συμβατική Συνέλευση. Η Συμβατική εξοργίστηκε και τον απέβαλε απ' την αίθουσα κακήν-κακώς (στο ίδιο πιο πάνω, σελ. 254-255). Στις 16-7-1793 ο Ζακ Ρου εκδίδει την εφημερίδα με τον προκλητικό τίτλο «Ο Δημοσιογράφος της Γαλλικής Δημοκρατίας Υπό τον ίσκιο του Μαρά, του Φίλου του Λαού,» ενώ στις 20-7-1793 ο Λεκλέρκ εκδίδει τον «Φίλο του Λαού» (τίτλο που δανείζεται απ' την πρώτη εφημερίδα του δολοφονηθέντος ήδη Μαρά). Έτσι, οι «λυσσασμένοι» που ως τότε δεν είχαν δημοσιογραφικό όργανο, τώρα διαθέτουν δύο (βλ. Αλμπέρ Ματιέ, *Ιστορία της Γαλλικής Επανάστασης*, εκδόσεις Γκοβόστη, Αθήνα 1946, τόμ. Γ', σελ. 20. Πρόκειται για τον πιο «ροβεσπιερίκο» ιστορικό της Γαλλικής Επανάστασης με τεράστιο σε όγκο και σε σημασία επιστημονικό έργο). Για την ιστορία των ιστορικών της Γαλλικής Επανάστασης βλ. το ομώνυμο άρθρο-μελέτη της Αγγελικής Κωνσταντακοπούλου στο περιοδικό «Ο Πολίτης», Αύγουστος 1989, σελ. 47 επ.). Οι Ιακωβίνοι στηρίχτηκαν στην δύναμη, στον όγκο και στον επαναστατικό παλμό των «αβράκωτων», «λυσσασμένων» προκειμένου να συντρίψουν τους

ευγενείς, τους μοναρχικούς, τον κλήρο και να νικήσουν τους Γιρονδίνους [«Γιρονδίνους». Βουλευτές της Νομοθετικής και, αργότερα, της Συμβατικής Εθνοσυνέλευσης που κατάγονταν απ' το Μπορντό – διαμέρισμα της Γιρόνδης. Αρχηγοί τους ήσαν ο Μπρισό και ο Κοντορσέ. Ανάμεσά τους διάσημοι ρήτορες σαν τους Βερνιό (Vergniaud), Ζενσονέ (Gensonné) και Γκαντέ (Guadet). Τον όρο-ονομασία Γιρονδίνος (Girondins) τον καθιέρωσε, μετά 50 χρόνια απ' την επανάσταση, ο Λαμαρτίνος (Lamartine) – (βλ. Μάρκοφ-Σομπούλ, σελ. 172). Από ταξική άποψη εκπροσωπούσαν μεγαλοαστικά στρώματα (εφοπλιστές, εξαγωγείς κ.λ.π) εν αντιθέσει με τους Ιακωβίνους που εκπροσωπούσαν μικροαστικά στρώματα και στηρίζονταν πάνω στους αβράκωτους – βλ. Αύγουστου Μπαγιόνα, «Προβλήματα σχετικά με την ιστοριογραφία της Γαλλικής Επανάστασης» στα Τεύχη Πολιτικής Οικονομίας, τεύχος 5, φθινόπωρο 1989, σελ. 97 επ. ιδία, σελ. 103)]. Παρ' όλες τις υποχωρήσεις που όφειλε –η Ιακωβίνικη Επιτροπή Δημόσιας Σωτηρίας– στους συμμάχους της (αβράκωτους, «λυσσασμένους») ποτέ δεν δήλωσε σύμφωνη με τους κοινωνικούς στόχους και τις πολιτικές μεθόδους της άμεσης δημοκρατίας των αβράκωτων. Ποτέ δεν διανοήθηκε να παραδώσει στον εργαζόμενο λαό την διεύθυνση του κρατικού μηχανισμού. Τουναντίον, οι Ιακωβίνοι επεδίωκαν την ασυμβίβαστη ενσωμάτωση των λαϊκών οργανώσεων καθώς και τον έλεγχο τους από πάνω προς τα κάτω! Όποιος τους αμφισβητούσε το ένα ή το άλλο, είτε σαν «λυσσασμένος» το 1793 είτε σαν «εμπερτιστής» το 1794, διασπούσε, σύμφωνα με τη βασική ιακωβίνικη αντίληψη, την υψηλή και ανιδιοτελή τους προσπάθεια» (στο ίδιο, Μάρκοφ-Σομπούλ, σελ. 301). Οι Ιακωβίνοι τίποτα δεν θεωρούσαν πιο επικίνδυνο από το να αφήσουν να ξεπεραστούν από τους αλλοτινούς τους συναγωνιστές απ' τα αριστερά («λυσσασμένους»). Έτσι, το πρώτο πλήγμα τους στράφηκε ενάντια στην εμπροσθοφυλακή των «αβράκωτων» – τους «λυσσασμένους». Εξαφάνισαν τις εφημερίδες τους, συνέλαβαν τους αρχηγούς τους, οδήγησαν τον Ζακ

Ρου στην αυτοκτονία μέσα στο κελί της φυλακής του (της Μπιστέρ) στις 10-2-1794. Τον είχαν μεταφέρει εκεί απ' την φυλακή της Αγίας Πελαγίας (στο ίδιο, σελ. 269, Αλμπέρ Ματιέ, τόμ. Γ', σελ. 102). Ενωρίτερα, τον κατηγορήσαν για... κλοπή! Η κατηγορία δεν ήταν απλώς σαθρή· ήταν καταγέλαστη. Τα αποδεικτικά στοιχεία ήσαν ανύπαρκτα. Αδυνατούσαν να τον δικάσουν. Μάταια ο Ρου περίμενε στην φυλακή την δίκη του. Επειδή η «Λέσχη των Επαναστατριών Δημοκρατικών Γυναικών» υποστήριζε τους «λυσσασμένους» και τον έγκλειστο αρχηγό τους Ζακ Ρου, οι Ιακωβίνοι την διέλυσαν στις 30-10-1793. Αμέσως μετά διέλυσαν όλες τις γυναικείες οργανώσεις όλης της Γαλλίας [Ιδρύθηκε στις 15-6-1793 απ' την Pauline Léon (Πωλίν Λεόν) και την ηθοποιό Claire Lacombe (Κλερ Λακόμπ), βλ. Μισελέ, τόμ. Γ', σελ. 421, τόμ. Δ', σελ. 242, Μάρκοφ-Σομπούλ, σελ. 269)]. Οι Ιακωβίνοι «έβλεπαν» στα πρόσωπα του Ζακ Ρου και του Τεοφίλ Λεκλέρκ «το σκοτεινό σπέρμα μιας άγνωστης επανάστασης που αποκαλύφθηκε αργότερα στο πρόσωπο του (Γράχχου) Μπαμπέφ» (Μισελέ, τόμ. Δ', σελ. 241)].

II Β) Αυτοί ήσαν, εν τάχει, οι Ιακωβίνοι. Σύμφωνα με τον Αλέξανδρο Γκέρτσεν (αυτόν τον ίδιο που, ως προαναφέραμε, είχε πει για τον Ροβεσπιέρο πως «βάδιζε μέσα στο αίμα και το αίμα δεν τον λέρωνει»), «συγκροτούσαν –οι Ιακωβίνοι– ένα είδος κοσμικού κλήρου, έτοιμοι να καθοδηγήσει τ' ανθρώπινα κοπάδια» (βλ. Αλέξανδρος Γκέρτσεν, «Δυτικά αραβουργήματα, Τετράδιο Δεύτερο», στο περιοδικό «Πανοπτικόν», τεύχος 17, Οκτώβρης 2012, σελ. 17-18). Ο ίδιος, με την διορατικότητά του και την έντονη αισθαντικότητά του, εξηγώντας την πανθομολογούμενη αδιαλλαξία των Ιακωβίνων, λέει χαρακτηριστικά: «Η αδιαλλαξία τόσο των Κουάκερ όσο και των Ιακωβίνων, εδράζεται πάνω στον φόβο: φοβούνται ότι το έδαφος δεν ήταν στέρεο κάτω απ' τα πόδια τους, διαπίστωναν πως τους χρειαζόνταν πανίσχυρα μέσα προκειμένου να πείσουν τον κόσμο οι μιν ότι ήσαν Εκκλη-

σία, οι δε ότι έφερναν την ελευθερία» (στο ίδιο πιο πάνω, σελ. 34). Και ποιά ήσαν αυτά τα «πανίσχυρα μέσα»; Πίστευαν, ενάντια σε κάθε ελπίδα –κυνηγημένοι από την απεγνωσμένη επιτακτικότητα του «κοινωνικού ζητήματος»– ότι η βία θα νικούσε την φτώχεια. Δεν μπορούσαν να δουν – είχαν παιδαριώδη επιστημονική και οικονομική κατάρτιση (βλ Georges Lefebvre, σελ. 471)– ότι η τακτική που προτάσσει la terreur (τον τρόμο) ως μέσον για να επιτευχθεί le bonheur (η ευτυχία) οδηγεί την επανάσταση στον όλεθρο! (βλ. Χάινα Άρεντ, *Για την Επανάσταση*, εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σελ. 299-300). Και φυσικά ο όλεθρος αυτός επήλθε! Πώς; Οι περίφημοι 48 τομείς της Παρισινής Κομμούνας (δεν πρόκειται για την γνωστή Κομμούνα του Παρισιού του 1871, αλλά για την μετονομασία του μεγάλου Δημοτικού Συμβουλίου του Παρισιού που δημιουργήθηκε «παράνομα» κατά την εξέγερση της 10-8-1792 και έδινε «επαναστατικά παραδείγματα που κληροδότησε στους Ορεινούς και στους Ιακωβίνους, που κυριαρχούσε στους ένοπλους τομείς του Παρισιού. Στις 2-12-1792 οι παριζιάνοι έδωσαν την ψήφο τους στην μέχρι τότε «παράνομη» Κομμούνα και εξέλεξαν ως Εισαγγελέα της (πρωτόδικο) τον Αναξαγόρα Σωμέτ και, ως αναπληρωτές του τον Πέικρι (Εμπέρ) και τον Réal (Ρεάλ). Η Κομμούνα αυτή βρισκόταν κάτω απ' την ισχυρή πίεση των τομέων. (βλ. στο Μάρκοφ-Σομπούλ πιο πάνω, σελ. 199, 207 και 228)], καίτοι συγκροτήθηκαν αρχικά προκειμένου να εκλέξουν αντιπροσώπους που θα έστελναν στην Εθνοσυνέλευση, στην συνέχεια, ευθύς αμέσως, συγκροτήθηκαν ως αυτοκυβερνώμενα σώματα και σχημάτισαν το επαναστατικό δημοτικό συμβούλιο, την Κομμούνα του Παρισιού. Πλάι σ' αυτά τα δημοτικά σώματα και χωρίς να επηρεάζονται από αυτά βρίσκουμε πολλές αυθόρμητα σχηματισμένες λέσχες και εταιρείες – τις γνωστές ως *sociétés populaires*. Αυτές οι αυθόρμητα σχηματισθείσες «λαϊκές εταιρείες», είχαν ως κύριο, αν όχι μοναδικό, καθήκον τους να συζητούν όλα όσα ανήκουν στις δημόσιες υποθέσεις, να μιλούν γι' αυτά και να ανταλλάσσουν απόψεις. Με λίγα λόγια, ο λαός

(κι όχι οι αντιπρόσωποί του!), οργανωμένος έξω απ' την εθνο-
 συνέλευση στις δικές του πολιτικές εταιρείες, πληροφορούσε
 τους αντιπροσώπους του ότι «η Δημοκρατία πρέπει να εξασφαλί-
 ζει σε κάθε άτομο τα μέσα συντήρησης», ότι το πρωταρχικό κα-
 θήκον των νομοθετών ήταν να θέσουν την μιζέρια εκτός Νόμου.
 Ο Ροβεσπιέρος –και ο συναρχηγός του ο Saint Just (Σαιν Ζυστ)–
 τις επαινούσαν και τις υπερασπίζονταν (βλ. Χάννα Άρεντ πιο
 πάνω, σελ 324, 328, 329). Όταν τον Σεπτέμβρη του 1791 η Εθνο-
 συνέλευση θέλησε –φρονίμως ποιούσα!– να περικόψει την πολι-
 τική δύναμη των λαϊκών εταιρειών που είχαν προωθήσει την
Επανάσταση διότι δεν χρειάζονταν πια, μιας και είχε έρθει «ο
 καιρός να σπάσουμε το εργαλείο που τόσο καλά μας υπηρέ-
 τησε», ο Ροβεσπιέρος τις υπερασπίστηκε με λόγια φλογερά κα-
 ταγγέλλοντας «την συνωμοσία των εκπροσώπων του λαού
 εναντίον του λαού». Το ίδιο έπραξε και ο Σαιν Ζυστ λέγοντας η
 «λαϊκή εταιρεία» είναι μια μεγαλειώδης λέξη, πως χωρίς τις «λαϊ-
 κές εταιρείες» η ελευθερία θα γινόταν ένα μάταιο όνομα, η ισό-
 τητα μια χίμαιρα και η Δημοκρατία θα έχανε το πιο στέρεο
 οχυρό της (βλ. στο ίδιο πιο πάνω, σελ. 325, 327, 329). Προφη-
 τικά λόγια! Ωστόσο, λίγο αργότερα, όταν –το καλοκαίρι του
 1793– ο Ροβεσπιέρος και ο Σαιν Ζυστ ανέβηκαν στην εξουσία,
 ανέτρεψαν τελείως την πιο πάνω θέση τους αμφότεροι: Ήσαν,
 πλέον, αυτοί που πολεμούσαν ασταμάτητα αυτές που επέλεξαν
 τώρα να ονομάσουν «αποκαλούμενες λαϊκές εταιρείες» και επι-
 καλέστηκαν εναντίον τους την μία και αδιαίρετη «μεγάλη λαϊκή
 εταιρεία ολόκληρου του γαλλικού λαού», η οποία, όμως, επειδή
 δεν χωρούσε σε καμμιάν αίθουσα μπορούσε να υπάρχει μόνο με
 την μορφή της αντιπροσώπευσης, σε μια βουλή των αντιπροσώ-
 πων που υποτίθεται ότι θα κρατούσε στα χέρια της την συγκε-
 ντρωμένη, αδιαίρετη εξουσία του γαλλικού έθνους! Η μόνη
 εξαίρεση που δέχονταν πλέον ήταν υπέρ των Ιακωβίνων – κι
 αυτό όχι μόνο διότι η λέσχη τους ανήκε στο δικό τους κόμμα,
 αλλά κάτι με μεγαλύτερη ακόμα σημασία, επειδή ποτέ δεν υπήρξε

μια «λαϊκή» λέσχη ή εταιρεία· είδαμε ήδη ότι είχε συγκροτηθεί το 1789 μέσα από την αρχική συνάντηση των Γενικών Τάξεων και έκτοτε ήταν μια λέσχη εκπροσώπων. Κατόπιν τούτου, η ιακωβίνικη κυβέρνηση μετέτρεψε τους τομείς (secteurs) του Παρισιού σε κυβερνητικά όργανα και σε όργανα τρομοκρατίας. Είναι χαρακτηριστική η συμπεριφορά του Σαιν Ζυστ: Ζήτησε, με επιστολή του, προς την λαϊκή εταιρεία του Στρασβούργου «την γνώμη τους για τον πατριωτισμό και τις δημοκρατικές αρετές του καθενός από τα μέλη της διοίκησης» στην εταιρεία τους. Καθώς δεν έλαβε απάντηση, προχώρησε στην σύλληψη ολόκληρου του διοικητικού σώματος, οπότε έλαβε ένα οργισμένο γράμμα διαμαρτυρίας απ' την ζωντανή ακόμα λαϊκή εταιρεία. Οι «λαϊκές εταιρείες» δεν ήσαν, πλέον, χρήσιμες στην ιακωβίνικη εξουσία, εκτός αν κατασκόπευαν για λογαριασμό αυτής! (στο ίδιο πιο πάνω, σελ. 329). Οι «λαϊκές εταιρείες» ήσαν, ευθύς εξ αρχής, μη κομματικές, εν αντιθέσει με την Λέσχη των Ιακωβίνων· σ' αυτές δεν βασίλευε μια σιδερένια πειθαρχία, όπως στην τελευταία, αλλά μια τεράστια όρεξη για συζήτηση, για γνώση, για αμοιβαίο διαφωτισμό και ανταλλαγή γνώμης· η ανταλλαγή αυτή θα γινόταν περιττή αν «τύχαινε» όλοι οι συμμετέχοντες να έχουν την ίδια γνώμη. Εμφανίστηκε, έτσι, μια διαμάχη ανάμεσα στον λαό και τα αυθόρμητα δημιουργήματά του τις «λαϊκές εταιρείες» αφενός, κι έναν αμείλικτα συγκεντρωτικό μηχανισμό εξουσίας αφετέρου, ο οποίος, υπό το πρόσχημα ότι αντιπροσωπεύει την κυριαρχία του έθνους, αφαιρούσε από τον λαό την εξουσία του, καταδιώκοντας και συντρίβοντας όλα εκείνα τα αυθόρμητα, τα αδύναμα όργανα εξουσίας που είχε δημιουργήσει η Επανάσταση. Τις «λαϊκές εταιρείες» τις συνέτριψε η κεντρική και συγκεντροποιημένη ιακωβίνικη κυβέρνηση, όχι μόνο επειδή πραγματικά την απειλούσαν αλλ' επειδή στ' αλήθεια ήσαν, από την ύπαρξή τους και μόνο, ανταγωνιστές της δημόσιας εξουσίας. Και όταν, με διαταγή άνωθεν, οι άνθρωποι που συμμετείχαν στους παρισινούς τομείς της Κομμούνας εξαναγκάστηκαν –απ' την ιακωβίνικη

εξουσία— να ακούνε μόνο κομματικούς λόγους και να υπακούουν, απλώς σταμάτησαν να προσέρχονται (στο ίδιο πιο πάνω, σελ. 332, 333, 331). Ο Αλμπέρ Ματιέ, περιγράφοντας ουσιαστικά το πολιτικό και κοινωνικό κλίμα που δημιουργήθηκε μετά την συντριβή των «λαϊκών εταιρειών» [που προανήγγειλαν τα σοβιέτ (συμβούλια) και Räte που έμελλε να κάνουν την εμφάνισή τους σε κάθε γνήσια επανάσταση του 19ου και 20ού αιώνα, βλ. Χάνα Άρεντ πιο πάνω, σελ. 211] λέει, χαρακτηριστικά: «Οι βουλευτές σιωπούν. Δεν αναλαμβάνουν πρωτοβουλία... Οι αρχές του Παρισιού εκκαθαρίζονται και συγκροτούνται από σίγουρους ανθρώπους... Οι νέες αρχές είναι πειθαρχικές, αλλά, αποτελούμενες από υπαλλήλους, δεν αντιπροσωπεύουν πια τον πληθυσμό. Οι Λαϊκές Εταιρείες των Διαμερισμάτων (τομέων-secteurs) εξαφανίζονται, κάτω απ' την πίεση των Ιακωβίνων... μόνο ένα βήμα μένει ελεύθερο· της Λέσχης των Ιακωβίνων. Η τελευταία, που κι αυτή παρακολουθείται στενά, είναι τις περισσότερες φορές γεμάτη από υπαλλήλους του Επαναστατικού Δικαστηρίου ή των διοικητικών υπηρεσιών... Η βάση του καθεστώτος στενεύει όσο το καθεστώς αυτό γίνεται περισσότερο συγκεντρωτικό» (*Ιστορία της Γαλλικής Επανάστασης*, εκδόσεις Γκοβόστη, Αθήνα 1946 —εμείς έχουμε ανατύπωσή του— τόμ. Γ', σελ. 141). Εκεί καταλήγει αναπόφευκτα η τρομοκρατία· το διαπίστωσε (λιγάκι αργά, βέβαια) και ο Σαιν Ζυστ, ο βασικός αρχιτέκτονας της. Γράφει στο ημερολόγιό του (θεσμούς του) τ' ακόλουθα: «Η Επανάσταση πάγωσε. Όλες οι θεωρητικές αρχές έχουν ατονήσει. Δεν υπάρχουν παρά μόνο κόκκινοι σκούφοι που τους φοράνε ραδιούργοι. Η άσκηση της τρομοκρατίας έχει κάνει τους εγκληματίες αναισθητους, όπως τα δυνατά ποτά κάνουν αναισθητο τον ουρανίσκο» (στο ίδιο πιο πάνω, σελ. 142). Ουδείς θα μπορούσε να περιγράψει σαφέστερα και διαυγέστερα εις τί συνίστατο η ιακωβίνικη τρομοκρατία πλην του Κάμιλλου Ντεμουλέν, όπως το κατέγραψε στο τρίτο (3^ο) φύλλο της νέας του εφημερίδας «ο Παλιός Κορδελιέρος» (*Le Vieux Cordelier*) που κυκλοφόρησε στις 25 Φριμαίρ του έτους II (15 Δε-

κεμβρίου 1793). Έθεσε υπό αμφισβήτηση ολόκληρο το σύστημα της τρομοκρατίας και της Επαναστατικής Κυβέρνησης. Αντιγράφοντας τον Τάκιτο, στιγματίζε την τρομοκρατική πρακτική της καταστολής μέσω των εγκλημάτων των πρώτων Καισάρων (Georges Lefebvre πιο πάνω, σελ. 408-409). Αυτός που θέλει να διαβάσει αυτό το συγκλονιστικό κείμενο καταλυτικής σαφήνειας και αξεπέραστης πειστικότητας, ας προσφύγει στην *Ιστορία της Γαλλικής Επανάστασης* του F. A. Mignet, εκδόσεις Δωρικός, τόμ. Β', σελ. 35-37) [Πρέπει, όμως, ταυτόχρονα, να υπομνήσουμε την προηγούμενη συμπεριφορά του Κάμιλλου Ντεμουλέν (Camille Desmoulins). Δεν ήταν μόνο η πένα με τον ανεξίτηλο στιγματισμό του αντιπάλου, δεν ήταν μόνο «ο Βολταίρος της Επανάστασης», δεν ήταν μόνο «το τρομερό παιδί που έλεγε πάντα μεγαλόφωνα εκείνα που σκέπτονταν οι άλλοι, πράγματα που υπήρχε σιωπηρή συμφωνία να μην λέγονται» (βλ. Μισελέ πιο πάνω, τόμ. Α', σελ. 497, τόμ. Β', σελ. 397): ήταν, επί πλέον, και κάτι άλλο: όταν ο Ροβεσπιέρος ξεκίνησε τον αγώνα κατά των Γιρονδίνων, που κατέληξε στον πολιτικό και φυσικό αφανισμό των τελευταίων, «εξαπόλυσε εναντίον του Μπρισό –αρχηγού των Γιρονδίνων– ένα κυνηγετικό σκύλο, τον Κάμιλλο Ντεμουλέν» (στο ίδιο πιο πάνω, τόμ. Β', σελ. 339). Τέλος, αυτός ήταν ο επαναστάτης που έφερε το προσωνύμιο «ο Εισαγγελέας της Κρεμάλας» (βλ. Άλφρεντ Μάνφρεντ, πιο πάνω, σελ. 141). Η μετέπειτα, λοιπόν, προβληθείσα αντίστασή του κατά της τρομοκρατίας, είχε ήδη υποθηκευτεί απ' την προηγούμενη ενεργή συμμετοχή του στην εγκαθίδρυση μεθόδων διαπάλης θύμα των οποίων έμελλε να καταστεί και ο ίδιος εντός ολίγου. «Η αλήθεια πρέπει να σωπαίνει όταν ήπια τσάι με την αδικία» (βλ. Γκούσταβ Λαντάουκερ, *Το μήνυμα του «Τιτανικού»*, εκδόσεις Τροπή, σελ. 134)]. [«Κορδελιέροι»: επίσημη ονομασία της Λέσχης τους ήταν «Εταιρεία των Φίλων των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη». Το όνομα «Κορδελιέροι» το έλαβαν από τον πρώτο τόπο συνεδρίασής τους, την εκκλησία των Φραγκισκανών μοναχών που εκλαΐκευμένα ο λαός τους αποκαλούσε

«cordeliers» – έζωναν την μέση τους μ' ένα σχοινί-corde. Δημιουργήθηκε τον Απρίλη του 1790 από τους κατοίκους της ομώνυμης παρισινής περιφέρειας, νότια του Σηκουάνα, ως ένα δημοκρατικό φόρουμ. Λαϊκοί εκπρόσωποι σπάνια την τίμησαν, γι' αυτό μετατράπηκε σε βήμα νεαρών επαναστατών που εδώ, μέσα από έντονες λογομαχίες, καταξιώθηκαν για πρώτη φορά μπροστά σ' ένα πολυάριθμο κριτικό ακροατήριο. Ο ηθοποιός και θεατρικός συγγραφέας Ronsin (Ρονσέν), ο Vincent (Βενσάν), ο τυπογράφος Momoro (Μομορό), ο μετέπειτα διάσημος Georges Danton (Δαντών), ο Μαρά, ο Robert (Ρομπέρ) και η γυναίκα του, συγγραφέας Kéralio (Κεραλιό) –βλ. Μαρκόφ-Σομπούλ πιο πάνω, σελ. 112– «δημοκρατικό-επαναστατικό ημερολόγιο». Ύστερα από εισήγηση του μαθηματικού Michel Romme (Μιχαήλ Ρομ) η Συμβατική αποφάσισε στις 5-10-1792 να εισαγάγει την δημοκρατική χρονολόγηση αναδρομικά από τις 22-9-1792 (Αυτή η ημερομηνία ήταν η έναρξη της χρονολόγησης κι όχι, πλέον, η γέννηση του Χριστού. Ο χρόνος χωρίστηκε σε 12 μήνες· έκαστος μήνας είχε 30 ημέρες· καταργήθηκε η εβδομάδα κι επιβλήθηκε η δεκάδα· αργία ήταν πλέον όχι η Κυριακή αλλά η δεκάτη· (μ' αυτόν τον τρόπο οι εργαζόμενοι δούλευαν περισσότερο αφού αναπαυόντουσαν μία στις 10 κι όχι μία στις 7 ημέρες)· οι πέντε ή έξι ημέρες που περρίσσευαν κατ' έτος, ονομάσθηκαν «αβρακωτίδες» και αφιερώθηκαν σε γιορτές της Δημοκρατίας. Στις 24-10-1792, ύστερα από νέα πρόταση του ποιητή Fabre d' Eglantine (Φαμπρ ντ' Εγκλαντίν) –ο ποιητής του «βρέχει, βρέχει βοσκοπούλα»– με νέα απόφαση της Συμβατικής, δόθηκαν ποιητικά ονόματα στους μήνες, σύμφωνα με τα παγερμανικά πρότυπα: Βαντεμιέρ, Μπριμέρ, Φριμέρ, Νιβός, Πλιβιός, Βαντός, Ζερμινάλ, Φλορεάλ, Πρεριάλ, Μεσιδώρ, Θερμιδώρ, και Φρουκτιδώρ. Επρόκειτο για την αποχριστιανοποίηση της καθημερινότητας που ολοκληρώθηκε στις 5-11-1792 μ' ένα διάταγμα για τον θεσμό των πολιτικών, πλέον εορτών (και όχι πια θρησκευτικών) – βλ. Μαρκόφ-Σομπούλ πιο πάνω, σελ. 275, Georges Lefebvre πιο πάνω, σελ. 399].

II Γ) Συνακόλουθα, καθίσταται πρόδηλη η αιτία της ιδιαίτερης προτιμησιακής διάθεσης των Μπολσεβίκων έναντι των Ιακωβίνων: τους θεώρησαν και τους εξέλαβαν ως πρότυπό τους χάριν: α) της οργανωτικής τους συγκρότησης (αυστηρή πειθαρχία, υποταγή όλων των ανά την Γαλλία «θυγατρικών λεσχών» στην παρισινή «μητρική λέσχη» των Ιακωβίνων, ασυζητητί), β) της ιεραρχικής συγκεντρωτικής τους δομής, γ) των μεθόδων πολιτικής δράσης τους (παντελής απουσία ηθικών αναστολών και πολιτισμικών ενδοιασμών – «όλα πρέπει να επιτρέπονται σ' εκείνον που ενεργεί προς την επαναστατική κατεύθυνση» έλεγε ο Σαιν Ζυστ (βλ. Χάννα Άρεντ στο ίδιο πιο πάνω, σελ. 123 σε συνδ. 390 σημείωση με αριθμό 33)· επρόκειτο για την πρόδρομη μορφή του μπολσεβίκικου «ο σκοπός αγιάζει τα μέσα» ή, κάτι αντίστοιχο, «*par pitié, par amour pour l'humanité, soyez inhumains*» – από συμπόνια, από αγάπη για την ανθρωπότητα, να είστε απάνθρωποι – στο ίδιο πιο πάνω, σελ. 120), δ) της ακλόνητης, βαθείας τους πεποίθησης πως μόνον αυτοί (Ιακωβίνοι) κατείχαν την παρακαταθήκη της επαναστατικής πίστης, γι' αυτό και θεωρούσαν μόνον τον εαυτό τους – δηλαδή την μητρική παρισινή λέσχη τους – ως μοναδική πηγή διαμόρφωσης της κοινής γνώμης· απ' εδώ και η ασυμβίβαστη, αδιάλλακτη επιδίωξή τους να ενσωματώσουν τις λαϊκές οργανώσεις – τομείς (*secteurs*) και λαϊκές εταιρείες (*sociétés populaires*) – και να τις υπαγάγουν στον έλεγχό τους από πάνω προς τα κάτω, να συντρίβουν αμείλικτα πρωτίστως τους αριστερούς συμμάχους τους – «αβράκωτους», «λυσσασμένους». Τα σχέδια του Ροβεσπιέρου και του Σαιν Ζυστ, προέβλεπαν ισχυρές εκδοχές κρατικισμού, μιαν ενίσχυση του γραφειοκρατικού μηχανισμού παρόμοια με των αυταρχικών καθεστώτων του μέλλοντος (20ού αιώνα), η πολιτική τους πηγάσε απ' την πολιτική αναγκαιότητα να περιφρουρήσουν τον έλεγχο των μέσων παραγωγής για λογαριασμό των ομάδων εκείνων που ήδη τον κατείχαν, έτσι ώστε όλοι οι άλλοι να υπαχθούν στην δική τους εργασιακή διεύθυνση (βλ. Μαξ Χορ-

κχάιμερ, *Οι Εβραίοι και η Ευρώπη*, εκδόσεις Έρασμος, 2006, σελ. 59). ε) Οι Μπολσεβίκοι, όπως και το ιστορικό πρόπλασμά τους οι Ιακωβίνοι, διακατέχονταν από μια έντονη και πανταχού παρούσα *δυσπιστία* απέναντι σε κάθε αυθόρμητη λαϊκή κινητοποίηση, απέναντι σε κάθε αυτόβουλη λαϊκή πρωτοβουλία. Προσπαθούσαν, με κάθε τρόπο, να την ελέγξουν, να την ποδηγετήσουν, να την καθοδηγήσουν, να την εντάξουν στο δικό τους ιδεολογικό και οργανωτικό πλαίσιο και δη, από πάνω προς τα κάτω, ιεραρχικά. Ήταν η στάση και η νοοτροπία που αργότερα (1904) η Ρόζα Λούξεμπουργκ στιγματίσε ως πνεύμα *νυχτοφύλακα*. Κάθε τι που δεν καθοδηγούνταν πλήρως και άμεσα από τους ίδιους, χαρακτηριζόταν, αργά ή γρήγορα, ως *ύποπτο*, *άξιο επιτήρησης*, *καθυπόταξης* και *συντριβής*. Έχοντας αυτά τα δεδομένα υπόψη του, ο νεαρός Τρότσκυ έγραφε στο βιβλίο του *Τα πολιτικά μας καθήκοντα* –το 'γραψε το 1904– πως οι Ιακωβίνοι διακατέχονταν από «πλήρη *δυσπιστία* απέναντι στους πραγματικούς ανθρώπους. Η “Υποψία” έγινε η αναπόφευκτη μέθοδος υπηρετήσης της Αλήθειας...», κι ότι η αντίληψη του Λένιν για τον ρόλο της επαναστατικής Σοσιαλδημοκρατίας –δηλαδή των Μπολσεβίκων– ήταν *όμοια με την αντίληψη που είχαν οι Ιακωβίνοι για τον δικό τους ρόλο*, τονίζοντας χαρακτηριστικά πως οι Ιακωβίνοι του Λένιν δεν θα χαρίζονταν ούτε στον *Μαρξ* («η *λεόντειος κεφαλή του Μαρξ* θα ήταν η πρώτη που θα έπεφτε από το χτύπημα της γκιλοτίνας», βλ. Τόνυ Κλιφ, *Τρότσκυ*, τόμ. Ι, σελ. 80-81.) [Είναι αξιοσημείωτο ότι ο Τρότσκυ ουδέποτε ενέκρινε την επανέκδοση αυτού του βιβλίου του όσο ζούσε. Αν και πρωτοεκδόθηκε το 1904 στην Γενεύη στα ρωσικά, πρωτοκυκλοφόρησε η γαλλική του μετάφραση, μετά την παριζιάνικη εξέγερση του 1968 (βλ. Γκόμπεν, Ρόκερ, Άβριτς κ.ά., *Η ρωσική επανάσταση, η αποτυχία του κρατικού καπιταλισμού*, Ελευθέρος Τύπος, σελ. 55, υποσημείωση 63)]. Ο αυτός (νεαρός) Τρότσκυ στο έργο του «1905» –που το 'γραψε το 1907– υποστηρίζει ότι «αυτό που υπάρχει ως *αντεπαναστατικό* στον μπολσεβικισμό δεν μας απειλεί παρά μόνο στην

περίπτωση μιας επαναστατικής νίκης» (βλ. Βίκτωρ Σερζ, *Αναμνήσεις ενός επαναστάτη*, Scripta, σελ. 773, σημείωση μ' αριθμό 103). Από αυτά τα ίδια ιστορικά στοιχεία προκύπτει, *argumentum a contratio*, και η αντίθεση των μπολσεβίκων –υπόρρητη και επικαλυπτόμενη από άνευρη επαναστατική ρητορεία– έναντι των «αβράκωτων» και των «λυσσασμένων»! Κατόπιν τούτου, λοιπόν, είναι προφανές ότι η Ρωσική (Οκτωβριανή) Επανάσταση έλαβε ως πρότυπό της στον 20ό αιώνα την Μεγάλη Γαλλική Επανάσταση του 1789 και δη την δεσπόζουσα, την ιακωβινική εκδοχή της (βλ. *ad hoc*, Χάννα Άρεντ, στο ίδιο, σελ. 211) και όχι την Κομμούνα του 1871! Αυτό το τελευταίο ας το δούμε εκτενέστερα.

III Α) Η Παρισινή Κομμούνα του 1871.

Τι ήταν η Παρισινή Κομμούνα του 1871 την οποία ο Καρλ Μαρξ παρομοίασε με «έφοδο στον ουρανό», έπλεξε το εγκώμιό της με φλογερά λόγια και της αφιέρωσε μια συγκινητικότατη νεκρολογία στο πασίγνωστο έργο του *Ο εμφύλιος πόλεμος στην Γαλλία* όπου την ανακήρυξε σε σύμβολο της εργατικής εξέγερσης κατά της αστικής τάξης; Που την χαρακτήρισε ως την πολιτική μορφή «η οποία επιτέλους ανακαλύφθηκε και με την οποία θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί η οικονομική χειραφέτηση της εργασίας»; Που έκρινε πως «το σημαντικότερο κοινωνικό μέτρο της Κομμούνας ήταν η ίδια η ύπαρξή της»; Την ίδια στιγμή που ο Μιχαήλ Αλεξάντροβιτς Μπακούνιν έλεγε γι' αυτήν (Κομμούνα) «...Το Παρίσι που εγκαινίασε την νέα εποχή της τελικής και πλήρους απελευθέρωσης των λαϊκών μαζών και της αλληλεγγύης, η οποία εφεξής αποτελεί ένα πραγματικό γεγονός κατά μήκος και πέραν των κρατικών συνόρων»; Είκοσι χρόνια αργότερα (18-3-1891), στα εικοσάχρονα της Παρισινής Κομμούνας, ο Φρίντριχ Ένγκελς, απευθυνόμενος στον «Γερμανό φιλισταίο» (που) τον

πιάνει πάντοτε ιερός φόβος στο άκουσμα της λέξης «δικτατορία του προλεταριάτου» λέει την φράση που έμελλε έκτοτε να παραμείνει σημαδιακή στην ιστορία του παγκόσμιου εργατικού κινήματος «θέλετε, κύριοι, να δείτε τι είναι αυτή η δικτατορία; Παρατηρήστε την Κομμούνα του Παρισιού. Ίδου η δικτατορία του προλεταριάτου» (βλ. πρόλογο του Ένγκελς στην τρίτη γερμανική έκδοση του προαναφερόμενου έργου του Μαρξ με ημερομηνία 18-3-1891. Έχουμε υπόψη μας το πιο πάνω έργο στις εκδόσεις «Ειρήνη» του 1975 με ξεπερασμένη και ατυχή μετάφραση στα ελληνικά) [Μερικές εισαγωγικές-διευκρινιστικές παρατηρήσεις για τον μη εξοικειωμένο με την ιστορία της Κομμούνας αναγνώστη μας που ίσως τον βοηθήσουν να κατανοήσει καλύτερα το παρόν σημείωμά μας. Στις 2-12-1851, ο Λουδοβίκος-Ναπολέων, μη δυνάμενος να αναθεωρήσει το Σύνταγμα προκειμένου να επανεκλεγεί πρόεδρος, κάνει πραξικόπημα, διαλύει την Νομοθετική Συνέλευση και θεσπίζει νέο Σύνταγμα. Τον Νοέμβρη 1852, με απόφαση της Γερουσίας κι αργότερα με δημοψήφισμα, ο Λουδοβίκος-Ναπολέων ανακηρύσσεται Αυτοκράτορας ως Ναπολέων Γ'. Έτσι αρχίζει η περίοδος η γνωστή ως Β' Αυτοκρατορία. Στις 19-7-1870 η αυτοκρατορική Γαλλία κηρύσσει τον πόλεμο κατά της Πρωσίας για να γνωρίσει μια ταπεινωτική ήττα στο Σεντάν αποτέλεσμα της οποίας ήταν η σύλληψη του αυτοκράτορα ως αιχμαλώτου. Στις 4-9-1870, ύστερα από εισβολή του λαού στην Εθνοσυνέλευση, κηρύσσεται η Γ' Δημοκρατία. Στις 26-1-1871 υπογράφεται ανακωχή μεταξύ των εμπολέμων, ενώ στις 26-2-1871 υπογράφονται οι προκαταρκτικοί όροι της συνθήκης ειρήνης, μιας ειρήνης επονείδιστης για τους Γάλλους. Στις 16 του ίδιου μήνα, οι αντιπρόσωποι των συνοικιών του Παρισιού σε συνέλευση, δημιουργούν την Κεντρική Επιτροπή της Εθνοφρουράς. Στις 18-3-1871, ο επί κεφαλής της εκτελεστικής εξουσίας της εκλεγείσας Εθνοσυνέλευσης (Θιέρσος, Thiers), αποπειράται να αρπάξει τα 227 κανόνια που ήταν τοποθετημένα στην Μονμάρτη και στην Μπελβίλ, ανήκαν στην Εθνοφρουρά και είχαν αγορασθεί

με έρανο από τον λαό του Παρισιού. Το Παρίσι εξεγείρεται. Αρνείται ν' αποπλιστεί απ' την συνθηκόλογη κυβέρνηση της Γαλλίας που αναγκάζεται να εγκαταλείψει το Παρίσι και να καταφύγει στις Βερσαλλίες. Η Κ. Ε. της Εθνοφρουράς εγκαθίσταται στο Δημαρχείο, ενώ την επομένη (19-3-1871) προκηρύσσει εκλογές στο Παρίσι για την ανάδειξη του Συμβουλίου της Κομμούνας. Οι εκλογές διενεργούνται στις 26-3-1871 σε κλίμα απόλυτης νομιμότητας και ανακηρύσσεται η Παρισινή Κομμούνα η οποία αναλαμβάνει τις εξουσίες της Κ. Ε. της Εθνοφρουράς (στις 28-3-1871). Η διάρκεια της είναι βραχύβια. Υποκύπτει, με το όπλο στο χέρι, στις κατά πολύ υπέρτερες δυνάμεις της αστικής τάξης (Βερσαλλιέρων), στις 28-5-1871 όταν πέφτει το τελευταίο οδόφραγμα στην οδό Ραμπονώ της Μπελβίλ. Το άμεσο αποτέλεσμά της: 20.000 κομμουνάροι (άνδρες, γυναίκες και παιδιά) σκοτωμένοι, κατά την διάρκεια της μάχης ή αμέσως μετά, στο Παρίσι και στην επαρχία. Τουλάχιστον 3.000 νεκροί στα κρατητήρια, στα πλωτά κάτεργα, στα οχυρά, στις φυλακές, στην Νέα Καληδονία, στην εξορία. 13.700 καταδικασμένοι σε ποινές που για πολλούς θα διαρκέσουν ακόμα και εννέα χρόνια. 70.000 γυναίκες, παιδιά και γέροντες που στερήθηκαν το φυσικό τους στήριγμα ή εκδιώχθηκαν από την Γαλλία. *Ιδού ο απολογισμός της εκδικητικής μανίας της μεγαλοαστικής τάξης (τα δικά της θύματα δεν υπερέβαιναν τα 1.000) για την δίμηνη Επανάσταση της 18-3-1871 (βλ. Προσπέρ-Ολιβιέ Λισαγκαρέ, Η ιστορία της Παρισινής Κομμούνας του 1871, εκδόσεις Ελεύθερος Τύπος, Αθήνα 2005, τόμ. Β, σελ. 222 - 223)].*

Τι ήταν τελικά η Παρισινή Κομμούνα του 1871 στην οποία με προθυμία αναφέρονται οι προαναφερόμενοι αρθρογράφοι μας προκειμένου να νομιμοποιήσουν την «δικτατορία του προλεταριάτου» τους; Ήταν η «εξέγερση του Δήμου» όπως λέει ένας απ' τους πρωταγωνιστές της, ο εκτελεσθείς στις 28-5-1871 Εζέν Βαρλέν (Eugen Varlin); Ήσαν «οι άσημοι προλετάριοι που αποφάσισαν να σώσουν την πατρίδα και την ελευθερία», όπως διακη-

ρύσσει η Κ. Ε. της Εθνοφρουράς; Ήταν «η κυβέρνηση της εργα-
 τικής τάξης, το αποτέλεσμα της ταξικής πάλης μεταξύ παραγω-
 γών και εκμεταλλευτών» όπως υποστηρίζει ο Μαρξ; Ήταν «μια
 ιακωβίνικη εξέγερση, η τελευταία των επαναστάσεων του 19ου
 αιώνα» όπως ισχυρίζεται ο ιστορικός Ζ. Ρουζρύ στο έργο του
Procès des Communards; Ήταν όλα αυτά μαζί και πολύ πε-
 ρισσότερα! Ωστόσο, τον απλούστερο και σαφέστερο ορισμό της
 Κομμούνας θα δώσει ένας από τους συντηρητικότερους επίσημους
 «διαχειριστές» της, ο καιροσκόπος Φελίξ Πυά: «Μια εξουσία φυ-
 σική, αυθόρμητη, που δεν είναι κλεισμένη, ούτε αποσπασμένη
 εκβιαστικά, γεννημένη απ' την προκαλούμενη, πληττόμενη και
 περιερχόμενη σε κατάσταση νόμιμης άμυνας κοινή συνείδηση της
 χυδαίας πολυπλοκότητας, μια εξουσία που δεν οφείλει τίποτα
 στην επιρροή των κομμάτων, στην αυθεντία των ένδοξων αν-
 δρών, στο κύρος των αρχηγών, στα τερτίπια των κομμά-
 των...». Ήταν μια επανάσταση που δεν την εκπροσωπούσαν
 «ούτε δικηγόροι, ούτε βουλευτές, ούτε δημοσιογράφοι, ούτε στρα-
 τηγοί. Την θέση τους είχε πάρει ο μεταλλωρύχος, ο βυρσοδέψης, ο
 μάγειρας κ.ά. Δεν στάθηκαν ούτε έξω, ούτε πάνω από το πλήθος...
 ένωσαν ότι ζουν μαζί του, μέσα του και μέσω αυτού... προσπαθώ-
 ντας να μεταδίδουν με συμπυκνωμένη μορφή την γνώμη των
 300.000 εξεγερμένων ανθρώπων. Στην ουσία, η Παρισινή Κομ-
 μούνα αποτελούσε μόνο μια ηθική δύναμη και δεν διέθετε καμιά
 άλλη υλική δύναμη εκτός από την γενική συμπάθεια των πολι-
 τών» (Αρτύρ Αρνού, *Histoire populaire et parlementaire de la
 Commune de Paris*. Αναφέρεται στην εισαγωγή της ελληνικής
 έκδοσης του έργου του Λισαγκαρέ τόμ. Α', σελ. 13, 14, 15). Στην
 αφελή ερώτηση του ανυποψίαστου παρατηρητή «Πού είναι οι με-
 γάλοι άνδρες σας;» η απάντηση ήταν αυτή: «Δεν υπάρχουν τέ-
 τοιοι. Η δύναμη αυτής της επανάστασης συνίσταται στο ότι έγινε
 από τον μέσο άνθρωπο κι όχι από κάποια προνομιούχα μυαλά...
 Έδωσε την ευκαιρία στους εργάτες να συνειδητοποιήσουν την δύ-
 ναμή τους και χάραξε μια ξεκάθαρη γραμμή ανάμεσα σ' αυτούς

και την αδηφάγα αστική τάξη, ρίχνοντας στις σχέσεις των τάξεων ένα τέτοιο φως που καταύγασε την ιστορία της Γαλλικής Επανάστασης και επέβαλε την αναθεώρησή της» (Λισαγκαρέ, τόμ. Β', σελ. 224, 225). Ο εργάτης της πόλης και του αγρού, αφού πρώτα δοκίμασε ανεπιτυχώς ένα πλήθος από δόκτορες, κατέληξε να γίνει εκφραστής μιας ιδέας, της δικής του βούλησης, να φροντίσει ο ίδιος τον εαυτό του. Η Κομμούνα δεν ήταν ο θρίαμβος μιας συγκεκριμένης σοσιαλιστικής σχολής, αλλά το προοίμιο ενός κοινωνικού μετασχηματισμού χωρίς την υιοθέτηση των δογμάτων κάποιας σχολής (στο ίδιο, τόμ. Β', σελ. 232)! Ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά της Κομμούνας ήταν ο αντικρατισμός της και ο αποκεντρωτισμός της: Σύμφωνα με το από 11-3-1870 άρθρο του Εζέν Βαρλέν στην *Marseillaise*, απαντώντας στο ερώτημα «ποιος θα οργανώσει την παραγωγή και την διανομή των αγαθών;» λέει: «Μακριά από το να θέσουμε τα πάντα στα χέρια ενός υπερσυγκεντρωτικού αυταρχικού κράτους, το οποίο θα δημιουργούσε μian ιεραρχική δομή από την κορυφή έως την βάση της εργασιακής διαδικασίας, οφείλουμε να παραδεχθούμε ότι η μόνη εναλλακτική λύση είναι να διαθέτουν και να κατέχουν τα εργαλεία παραγωγής, οι ίδιοι οι εργάτες μέσω διαφόρων μορφών συνεταιριστικών ενώσεων (στο ίδιο, τόμ. Β', σελ. 293 σε παράρτημα έκθεσης ντοκουμέντων). Αυτό που πραγματικά επιθυμούσε η Κομμούνα του Παρισιού ήταν: η γη στους αγρότες και τα εργαλεία στους εργάτες (στο ίδιο, τόμ. Α', σελ. 289). Σύμφωνα με την από 19-4-1871 διακήρυξη προς τον Γαλλικό Λαό της Κομμούνας «...Η απόλυτη αυτονομία της Κομμούνας, προτεινόμενη σ' όλες τις περιοχές της Γαλλίας, εξασφαλίζει σε κάθε μία την ακεραιότητα των δικαιωμάτων της και σε κάθε Γάλλο την πλήρη άσκηση των δυνατοτήτων του ως ανθρώπου, πολίτη και εργαζόμενου... η αυτονομία της Κομμούνας θα έχει ως όριο μόνο την ισότιμη αυτονομία όλων των άλλων κομμούνων που έχουν συνάψει το συμβόλαιο. Οι ενώσεις τους πρέπει να διασφαλίζουν την ελευθερία της Γαλλίας... Η ενότητα, όπως μας έχει επιβληθεί σήμερα... δεν είναι

τίποτε παραπάνω από ένας δεσποτικός, ανούσιος ή αυθαίρετος συγκεντρωτισμός...». Θέλουμε το Παρίσι να διευθύνει ελεύθερο τις κοινοτικές του υποθέσεις, όπως το μικρότερο χωριό της Γαλλίας, λένε οι Εθνοφρουροί στην έκκλησή τους στους στρατιώτες των Βερσαλλιών (κυκλοφόρησε στις 3-5-1871 και δημοσιεύτηκε στην *Estafette* στις 10-5-1871) (στο ίδιο, τόμ. Β', σελ. 311 - 312). Στην από 12-4-1871 επιστολή του Μαρξ στον Λούντβιχ Κούγκελμαν αναφέρονται και τ' ακόλουθα: «η νέα προσπάθεια της Γαλλικής Επανάστασης θα είναι να μην περάσει πλέον, όπως συνέβαινε ως τώρα, τον γραφειοκρατικό-στρατιωτικό μηχανισμό απ' τό να χέρι στο άλλο, αλλά να τον συντρίψει, και αυτή ακριβώς είναι η προϋπόθεση κάθε γνήσιας λαϊκής επανάστασης στην Ευρώπη», ενώ στην από 17-4-1871 νέα επιστολή του στον ίδιο παραλήπτη, αξιολογεί την ήδη εν εξελίξει Παρισινή Κομμούνα ως «μια νέα, σημαντική για την παγκόσμια ιστορία αφετηρία» που έχει κερδηθεί «σε κάθε περίπτωση» (στο ίδιο, τόμ. Β', σελ. 307-308). Ο Μαρξ, στο έργο του *Ο εμφύλιος πόλεμος στην Γαλλία*, στο οποίο ήδη αναφερθήκαμε, λέει: «Η μεγάλη σοσιαλιστική πράξη της Κομμούνας ήταν αυτή η ίδια η ύπαρξή της και η ίδια της η λειτουργία. Στα ειδικά μέτρα που έπαιρνε, δεν μπορούσε να μην εκδηλώσει την τάση μιας κυβέρνησης του λαού από τον λαό. Τέτοια μέτρα ήσαν: η κατάργηση της νυχτερινής εργασίας των αρτεργατών· η απαγόρευση, και με ποινικές κυρώσεις μάλιστα, στους εργοδότες να κρατάνε με διάφορες προφάσεις πρόστιμα από τους εργάτες τους και να ελαττώνουν έτσι τα μεροδούλια τους. Χάρis σ' αυτήν την τακτική των προστίμων, που γενικεύθηκε και κατάντησε έθιμο, ο εργοδότης ενώνει στο πρόσωπό του την τριπλή ιδιότητα του νομοθέτη, του δικαστή και του εκτελεστικού οργάνου. Και, επιπλέον, τσεπώνει και τα χρήματα του αλλουνού. Στην ίδια κατηγορία των ουσιαστικά σοσιαλιστικών πράξεων πρέπει να καταταχθεί το διάταγμα, με το οποίο όλα τα εργοστάσια και όλα τα εργαστήρια, που είχαν εγκαταλειφθεί, έπρεπε να παραδοθούν, ύστερα από τον καθορισμό κάποιας απο-

ζημίωσης, στους εργατικούς συνεταιρισμούς, χωρίς να γίνεται διάκριση μεταξύ καπιταλιστών επιχειρηματιών που ήσαν κρυμμένοι ή φευγάτοι και εκείνων που είχαν περιορισθεί να διακόψουν τις εργασίες τους» (σελ. 111 του πιο πάνω έργου). «Η Κομμούνα του Παρισιού», λέει ο Μαρξ, «θα χρησίμευε φυσικά για υπόδειγμα σε όλα τα βιομηχανικά κέντρα της Γαλλίας. Μια και θα εφαρμόζοταν το καθεστώς της Κομμούνας στο Παρίσι και τις κυριότερες πόλεις, η παλιά συγκεντρωτική κυβέρνηση θα έμελλε να υποχωρήσει στις επαρχίες μπροστά στην ελεύθερη κυβέρνηση των παραγωγών. Σε ένα της σχέδιο εθνικής οργάνωσης, που η παρισινή συνέλευση, απασχολημένη από τις ανάγκες του αγώνα, δεν βρήκε καιρό να αναπτύξει, υπέδειξε ότι η Κομμούνα θα ήταν η πολιτική μορφή όλων των χωριών, και των πιο μικρών, και ότι στις αγροτικές περιφέρειες ο μόνιμος στρατός έπρεπε να αντικατασταθεί από μια εθνική πολιτοφυλακή με συντομότατο διάστημα υπηρεσίας. Οι αγροτικές κομμούνες κάθε νομού θα ερρύθμιζαν τα ζητήματα του κοινού τους ενδιαφέροντος σε μια συνέλευση αντιπροσώπων, που θα συνεδρίαζε στην πρωτεύουσα του νομού· κι αυτές οι συνελεύσεις των νομών θα έστελναν εντολοδόχους στην εθνική αντιπροσωπεία στο Παρίσι και κάθε τέτοιος εντολοδόχος θα ήταν ανακλητός και έμενε δεσμευμένος από την κατηγορηματική εντολή των εκλογέων του...» (στο ίδιο, σελ. 95 επ.). Ο Μαρξ τονίζει πως το κομμουνάδικο καθεστώς έτεινε σε μια πραγματικότητα που συνίστατο στην καταστροφή της κεντρικής εξουσίας, ενώ, απ' την άλλη μεριά, υπογραμμίζει πως «...τίποτε δεν μπορούσε να είναι πιο αντίθετο προς το πνεύμα της Κομμούνας από το να αντικαταστήσει την καθολική ψηφοφορία με ένα σύστημα ιεραρχικών διορισμών» (στο ίδιο, σελ. 96-97). Η Κομμούνα κατήργησε τον μόνιμο στρατό και τον αντικατέστησε με τον ένοπλο λαό· απογύμνωσε την αστυνομία απ' την κατασταλτική της λειτουργία και την αντικατέστησε από υπόλογους στην Κομμούνα δημότες της· κατήργησε τον διοικητικό-γραφειοκρατικό κρατικό μηχανισμό και τον αντικατέστησε από εκλεγμένους και ανακλη-

τούς δημότες της· αντικατέστησε τους δικαστές με δημότες της που εκλέχτηκαν με κλήρωση· κατήγγησε την κλιμακωτή αμοιβή της εργασίας και όρισε ως ανώτατη αμοιβή των αξιωματούχων το μέσο μεροκάματο του εργάτη. Κι όλα αυτά τα έκανε την ώρα που το ένα τρίτο της Γαλλίας βρισκότανε στην κατοχή του Πρώσου Μπίσμαρκ, την ώρα που το εξεγερμένο Παρίσι, η πόλη «Εστία της Επανάστασης», κατά τον Ένγκελς, «η πρωτεύουσα του κόσμου» κατά τον Λένιν, ήταν περικυκλωμένο από τα κανόνια των Πρώσων κι απ' τα φουσάτα των Γάλλων αστών (Βερσαλλιέρων). [Ο Μπίσμαρκ, και η γερμανική αστική τάξη, δέσμιτοι αμφότεροι της ταξικής τους αλληλεγγύης έναντι των Γάλλων αστών – των κατά τ' άλλα εχθρών τους – παρέδωσε στον δήμιο της Κομμούνας Θιέρσο 60.000 αιχμαλώτους Γάλλους στρατιώτες κι επέτρεψε στον τελευταίο να αυξήσει σε 130.000 άνδρες τον αριθμό των στρατιωτών στην περιοχή γύρω απ' το Παρίσι, παρ' όλο που, σύμφωνα με τα προκαταρκτικά της συνθήκης ειρήνης, δεν έπρεπε να ξεπερνά (ο αριθμός) τους 40.000 άνδρες. Λίγο αργότερα, στην κρίσιμη στιγμή της μάχης, οι Πρώσοι παρέδωσαν στους Βερσαλλιέρους την ουδέτερη ζώνη που κατείχαν γύρω απ' το Παρίσι μ' άμεσο αποτέλεσμα να σφύξει ασφυκτικά ο κλοιός και να καταστεί η θέση των αποκλεισμένων Κομμουνάρων δεινή. Επομένως, στην σφαγή του επαναστατημένου Παρισιού, είχαν άμεση και ενεργή συμμετοχή και οι Πρώσοι κατακτητές της Γαλλίας σε αγαστή συνεργασία με τους «εχθρούς» τους Γάλλους αστούς – βλ. Λισαγκαρέ, τόμ. Α, σελ. 274, τόμ. Β, σελ. 89, 126, 131. Έτσι, «Οι διάφορες εθνικές κυβερνήσεις δεν είναι παρά μια μονάχα όταν έχουν κάνουν με το προλεταριάτο», λέει δικαιολογημένα ο Μαρξ (στο *Εμφύλιος πόλεμος στην Γαλλία*, σελ. 142)].

III Β) Αυτόν τον αντικρατικό, αποκεντρωτικό χαρακτήρα, αυτήν την ελευθεριακή δομή της Παρισινής Κομμούνας ύμνησε ο Μαρξ, αυτήν την ελεύθερη ένωση των ελεύθερα συνεταιρισμένων παραγωγών θεώρησε ως την πολιτική μορφή που, επιτέλους

επινοήθηκε, για την οικονομική χειραφέτηση της εργασίας. [Αυτή η αναντίρρητη μαρξική εκτίμηση της Παρισινής Κομμούνας, υποστηρίχτηκε, μεταγενέστερα, ότι αποτελούσε μια παρέκκλιση όσον αφορά το συνολικό έργο του, τουλάχιστον από την άποψη της στάσης του απέναντι στην κρατική εξουσία» (βλ. Μάρει Μπούκτσιν από το έργο του *The Third Revolution: Popular Movement in the Revolutionary Era*, τόμ. Β, που παρατίθεται στον Λισαγκαρέ, σε παράρτημα, σελ. 415 και ιδία σελ. 417). Πιο συγκεκριμένα: ο Μαρξ έγραφε στον Ένγκελς τον Ιούλιο του 1870, δηλαδή μετά το ξέσπασμα του Γαλλοπρωσικού πολέμου – στο τέλος του οποίου γεννήθηκε η Κομμούνα – τ' ακόλουθα: «Οι Γάλλοι χρειάζονται ένα γερό ξύλο. Αν νικήσουν οι Πρώσοι, η συγκέντρωση της κρατικής εξουσίας θα εξυπηρετήσει την συγκέντρωση της γερμανικής εργατικής τάξης. Η γερμανική κυριαρχία θα μετατόπιζε, επί πλέον, την εστία του δυτικοευρωπαϊκού εργατικού κινήματος απ' την Γαλλία στην Γερμανία, και αρκεί να συγκρίνουμε το κίνημα στις δύο χώρες, από το 1866 μέχρι σήμερα, για να δούμε ότι η γερμανική εργατική τάξη είναι ανώτερη από την γαλλική τόσο στην θεωρία όσο και στην οργάνωση. Η υπεροχή της σε σχέση με την γαλλική στην παγκόσμια σκηνή θα σήμαινε αμέσως την υπεροχή της δικής μας θεωρίας σε σχέση με τον Προυντόν, κ.λ.π» (παρατίθεται στο Μάρτιν Μπούμπερ, *Μονοπάτια στην Ουτοπία*, εκδόσεις Νησίδες, 2000, σελ. 15. Το ίδιο κείμενο του Μαρξ παρατίθεται στο Μάρει Μπούκτσιν, *Οι Ισπανοί Αναρχικοί, Τα ηρωικά χρόνια 1868-1936*, εκδόσεις Βιβλιόπελαγος, 2011, σελ. 134 και σχολιάζεται από τον ίδιο συγγραφέα ως ακολούθως: «Όπως αποδείχτηκε, ο Μαρξ έσφαλλε – όχι μόνο στις προβλέψεις του αλλά και στις ερμηνείες του. Οι τάξεις που αποτέλεσαν το σημείο αιχμής στην επανάσταση του 1848 δεν ήταν οι εργάτες των εργοστασίων, αλλά κυρίως οι τεχνίτες και οι εργαζόμενοι σε μικρές βιοτεχνίες, εκείνα ακριβώς τα εξαθλιωμένα, προβιομηχανικά στρώματα τα οποία ο Μαρξ αντιμετώπιζε με τόση περιφρόνηση. Οι εργάτες των εργοστασίων του Βερο-

λίνου, συγκεντρωμένοι κυρίως στην νέα ατμοκίνητη βιομηχανία, έπαιξαν αντιδραστικό ρόλο στο επαναστατικό κίνημα της περιόδου ακόμα και σε σύγκριση με τους μικροαστούς δημοκράτες. Αργότερα, έναν χρόνο μετά την επιστολή του Μαρξ προς τον Ένγκελς, οι «*déclassés*» –ξεπεσμένοι– της Μονμάρτης, οι τεχνίτες και οι εργαζόμενοι στις μικρές βιομηχανίες (οι «εργάτες πολυτελείας», όπως τους αποκαλούσε περιφρονητικά ο Μαρξ) ύψωσαν κόκκινες σημαίες και πέθαναν κατά χιλιάδες στα οδοφράγματα υπερασπίζοντας την Παρισινή Κομμούνα του 1871. Και εξήντα περίπου χρόνια αργότερα, δεν ήταν το εξελιγμένο, εξαιρετικά συγκεντρωτικό κι πειθαρχημένο εργατικό κίνημα της Γερμανίας που θα έπαιρνε τα όπλα ενάντια στον φασισμό, αλλά οι εργάτες και οι αγρότες της Ισπανίας, που αμφότεροι υπήρξαν μοναδικοί στην Δυτική Ευρώπη καθώς είχαν διατηρήσει τις προβιομηχανικές αντιλήψεις». Και συνεχίζει ο Μπούκτσιν λέγοντας πως η ίδια η διαδικασία της καπιταλιστικής παραγωγής, δεν χρησίμευε μόνο για να ενώσει, να πειθαρχήσει και να συγκεντρώσει το προλεταριάτο, αλλά και για να νοθεύσει τις επαναστατικές του τάσεις, μια και όσο περισσότερο οι εργάτες εθίζονταν στην ρουτίνα του εργοστασίου και υπέκυπταν στις απαιτήσεις των προϊσταμένων τους, τόσο έτειναν να αποδέχονται την ιεραρχία, την εξουσία και την υπακοή σαν μια αναπόφευκτη μοίρα (στο ίδιο πιο πάνω, σελ. 134-135). Αντί σχολίου μας επιτραπεί να παρατηρήσουμε τ' ακόλουθα: Η σύνθεση της Κομμούνας δεν ήταν αμιγώς προλεταριακή· μόνο το ένα τρίτο (1/3) των μελών της ήσαν εργάτες (βλ. εισαγωγή της ελληνικής έκδοσης του έργου του Λισαγκαρέ, σελ. 13). Πιο συγκεκριμένα: απ' τα εξήντα μέλη της Κομμούνας (Συμβουλίου της) τα είκοσι πέντε ήσαν εργάτες, εκ των οποίων μέλη της Α' Διεθνούς (Ένωσης των Εργαζομένων) μόνο δέκα τρεις. Η συντριπτική πλειοψηφία των επαναστατών, αποτελείται από μικροαστούς, υπαλλήλους, λογιστές, γιατρούς, εκπαιδευτικούς, νομομαθείς και δημοσιολόγους (βλ. Λισαγκαρέ, τόμ. Α', σελ. 227). Οι συμμετέχοντες στην

Κομμούνα, κατά επαγγελματικό κλάδο, ήταν μεταξύ άλλων: κοσμηματοποιοί, μόδιστροι, επιχρυσωτές, κατασκευαστές μουσικών οργάνων, χαράκτες, μεταξοτύπες, γλύπτες κ.λ.π (βλ. Λισαγκαρέ, τόμ. Β, σελ. 269 – σε παράρτημα). Όλοι αυτοί δεν ήταν «εργάτες πολυτελείας» ενδεχομένως και («déclassés»); Αυτό βέβαια δεν τους εμπόδισε να κλωστήσουν «...την ζωή τους με την αυταπάρνηση των ανθρώπων οι οποίοι, έχοντας γευτεί την εμπειρία του ανοικτού, δεν μπορούν, πλέον, να επιστρέψουν στα φέρετρα της καθημερινής ρουτίνας, της σκληρής δουλειάς και της παραίτησης» κατά την εξαιρετικά εύστοχη έκφραση του Μπούκτσιν (παρατίθεται στο Λισαγκαρέ, εισαγωγή ελληνικής έκδοσης, σελ. 19). Αυτοί οι μόδιστροι και επιχρυσωτές, «πέταξαν την ψυχή τους στα μούτρα των καταπιεστών τους»!

Δύο χρόνια μετά τη συγγραφή του βιβλίου του *Ο εμφύλιος πόλεμος στην Γαλλία* ο Μαρξ έγραφε τα ακόλουθα: «Οι εργάτες πρέπει... να ενεργήσουν για την αποφασιστικότερη συγκέντρωση της βίας στα χέρια της κρατικής εξουσίας, δεν επιτρέπεται να παρασυρθούν από τα δημοκρατικά λόγια –δημοκρατικές φλυαρίες, ορθότερα– περί ελευθερίας του ατόμου, αυτοκυβέρνησης κ.λ.π» (βλ. Χάννα Άρεντ, *Για την επανάσταση*, εκδόσεις Αλεξάνδρεια, 2006, σελ. 348 σε συνδυασμό σελ. 422 σημείωση μ' αριθμό 64, όπου περαιτέρω παραπομπές στις πρωτογενείς πηγές και στο έργο-μελέτη του Oskar Anweiler, *Die Rätebewegung in Russland 1905-1921*, 1958, τον οποίο και επιδοκιμάζει ανεπιφύλακτα όταν αυτός υποστηρίζει ότι: «Τα επαναστατικά συμβούλια δεν είναι για τον Μαρξ τίποτα παραπάνω από πολιτικά όργανα αγώνα, που οφείλουν να προωθήσουν την επανάσταση· δεν τα βλέπει σαν σπέρματα για μια εκ θεμελίων αναδιάρθρωση της κοινωνίας, η οποία μάλλον πρέπει να συντελεστεί από τα πάνω, από την προλεταριακή συγκεντρωτική κρατική βία»).

Ο Λένιν, γράφοντας τον Αύγουστο του 1917 το γνωστό έργο του *Κράτος και Επανάσταση*, τονίζει πως «ο Μαρξ ήταν συγκεντρωτιστής» ακόμη κι όταν έγραφε όσα έγραψε για την Πα-

ρισινή Κομμούνα του 1871. Ενωρίτερα, αναφερόμενος στην «Μνήμη της Κομμούνας» (28-4-1911), παραδέχεται πως «Η Κομμούνα γεννήθηκε αυθόρμητα, κανείς δεν την είχε προετοιμάσει συνειδητά και μεθοδικά», αλλά τονίζει με νόημα πως «δεν υπήρχε εργατικό κόμμα» (βλ. Λισαγκαρέ, τόμ. Β', σε παράρτημα σελ. 357, 365 και 367).

Ο Τρότσκυ, γράφοντας τον Δεκέμβρη του 1905 το κείμενό του με τίτλο «35 χρόνια μετά: 1871-1906» διευκρινίζει πως «η δικτατορία του προλεταριάτου δεν σημαίνει, σε καμία περίπτωση, την δικτατορία μιας επαναστατικής οργάνωσης επί του προλεταριάτου, αλλά μια δικτατορία ολόκληρης της κοινωνίας μέσω του προλεταριάτου, κι αυτήν έδειξε με τον καλύτερο τρόπο η Παρισινή Κομμούνα» (στο ίδιο πιο πάνω, σελ. 396). Αυτά έγραφε ο 26χρονος Λέων Νταβινόβιτς Τρότσκυ, ο αρχηγός του Συμβουλίου (Σοβιέτ) Εργατών της εξεγερμένης Αγίας Πετρούπολης του 1905. Ο ίδιος, δέκα πέντε (15) χρόνια αργότερα, όταν ήταν, πλέον, συναρχηγός της Ρωσικής (Οκτωβριανής) Επανάστασης, ανώτατος Μπολσεβίκος, ιδρυτής και αρχηγός του «Ερυθρού Στρατού των Εργατών και Αγροτών», προλογίζοντας το βιβλίο του C. Talès *La Commune de 1871* στις 4-4-1921, υπογραμμίζει πως το παρισινό προλεταριάτο δεν είχε ούτε κόμμα, ούτε αρχηγούς με τους οποίους να συνδέεται στενά από προηγούμενους αγώνες και υποστηρίζει πως «Αν τον Σεπτέμβρη 1870 επί κεφαλής του γαλλικού προλεταριάτου ήταν ένα συγκεντρωτικό κόμμα επαναστατικής δράσης, τότε, η ιστορία, όχι μόνο της Γαλλίας αλλά και ολόκληρης της ανθρωπότητας, θα είχε πάρει διαφορετική τροπή... Δεν υπήρχε ούτε μια συγκεντρωτική κομματική οργάνωση που να έχει μια σφαιρική εκτίμηση των γεγονότων... Η Κ. Ε. της Εθνοφρουράς δεν ήταν παρά ένα συμβούλιο αντιπροσώπων, αποτελούμενο από ένοπλους εργάτες και μικροαστικά στοιχεία... Ωστόσο, ακριβώς λόγω της άμεσης και βασικής σύνδεσής τους με έναν πληθυσμό τον οποίο η επανάσταση δεν είχε ακόμη αλλάξει, αντικαθρέφτιζε πολύ περισσότερο τις

αδυναμίες των μαζών παρά τα πλεονεκτήματά τους...». Την αυτονομία των κομμουνών που διακήρυξε, στεντορεία τη φωνή, η Κομμούνα του 1871, ο ίδιος την χαρακτηρίζει ως «μικροαστική μεταρρύθμιση»· αναφερόμενος ειρωνικά «στο ιερό δικαίωμα κάθε πόλης να αυτοκυβερνάται» το στιγματίζει «ως ιδεαλιστική φλυαρία τύπου κοσμικού αναρχισμού»· αναφερόμενος στην εκ μέρους της Παρισινής Κομμούνας κατάργηση του τακτικού στρατού και την αντικατάστασή του απ' τον ένοπλο λαό, την σχολιάζει ως ακολούθως: «...Όμως η απελευθέρωση του στρατού από τον παλιό διοικητικό μηχανισμό του συνεπάγεται αναπόφευκτα την εξασθένιση της οργανωτικής συνοχής και την κάμψη της μαχητικότητάς του» (βλ. Λισαγκαρέ, τόμ. Β', σελ. 378, 380, 381, 382 όπου παρατίθενται αποσπάσματα των προαναφερόμενων έργων του Τρότσκυ)].

III Γ) Αυτές (οι προεκτεθείσες) ερμηνευτικές προσεγγίσεις του συγκεκριμένου έργου του Μαρξ Ο εμφύλιος πόλεμος στην Γαλλία, ουδόλως αναιρούν τον αυτόδηλο χαρακτήρα της Παρισινής Κομμούνας του 1871 ως αντικρατικού-αποκεντρωτικού. Αυτήν την Κομμούνα ύμνησε ο Μαρξ στο συγκεκριμένο έργο του, είτε αρέσει αυτό στους «μαρξιστές» είτε όχι.

Η Κομμούνα, πέρα απ' τον αντικρατισμό-αποκεντρωτισμό της, ήταν βαθύτατα δημοκρατική. Η Κομμούνα κυβέρνησε επί δύο μήνες χωρίς τρομοκρατία, χαφιέδες και βασανιστήρια (Λισαγκαρέ, τόμ. Β', σελ. 167). Βρέθηκε στην ανάγκη να «απαγορεύσει» την κυκλοφορία του Βερσαλλιέριку υλακτούντος Τύπου στο πολιορκημένο, μαχόμενο και φλεγόμενο απ' τους Βερσαλλιέρους Παρίσι· στην πραγματικότητα, όμως, η «απαγόρευση» αυτή δεν εξαφάνισε τον Βερσαλλιέριку Τύπο: Το ίδιο παιδί που πουλάει την Commune, πουλάει, ταυτόχρονα, και την *Paris-Journal*, χωρίς προφυλάξεις (Λισαγκαρέ, τόμ. Α', σελ. 207, τόμ. Β', σελ. 60). Η Κομμούνα κηρύχτηκε εχθρός της κρυφής κατάδοσης· δεν αρκέστηκε σ' αυτό· την στηλίτευσε, την στιγματίσε ως ενέργεια που

εξυπηρετεί την προσωπική μνησικακία και όχι το δημόσιο συμφέρον. Μετά από έναν καταϊγισμό καταγγελιών, η Ασφάλεια της κομμούνας, δηλαδή η ίδια η Κομμούνα, δηλώνει ότι δεν θα λάβει υπ' όψιν όσες απ' αυτές είναι ανώνυμες. «Όποιος» γράφει η *Officiel*, «δεν τολμά να υπογράψει μια καταγγελία, υπηρετεί μια προσωπική μνησικακία και όχι το δημόσιο συμφέρον». Ο σεβασμός προς τους αιχμαλώτους (Βερσαλλιέρους) ήταν απόλυτος. Στις 9 Απριλίου (1871) η Κομμούνα θα απορρίψει ασυζητητί την πρόταση Μπλανσέ να επιφυλάσσεται στους ομήρους η ίδια κακή μεταχείριση που επέβαλαν οι Βερσαλλίες στους ομόσπονδους (κομμουνάρους) αιχμαλώτους (Λισαγκαρέ, τόμ. Α', σελ. 286). Κι ενώ η Κομμούνα είχε απορρίψει με βδελυγμία τις ανώνυμες καταγγελίες, μετά την ήττα της, η αστυνομία των νικητών αστών τις δέχεται «με το μολύβι στο χέρι». Αυτές οι καταγγελίες θα φθάσουν στον εξωφρενικό αριθμό των 399.823 – επίσημος αριθμός – εκ των οποίων το πολύ το ένα εικοστό ήσαν επώνυμες (Λισαγκαρέ, τόμ. Β, σελ. 153). Ο 26χρονος Αντεισαγγελέας της Κομμούνας και αντιπρόσωπος της αστυνομικής δύναμης των Κομμουνάρων Θεόφιλος Φερρέ (Théophile Ferré) – γεννήθηκε το 1845 στο Παρίσι, τουφεκίσθηκε στις 28-11-1871 στο Satory, στα περίχωρα της γαλλικής πρωτεύουσας – αρνήθηκε με αγανάκτηση τις εκτελέσεις ομήρων και αιχμαλώτων διότι συνιστούσαν «εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας», τις θεωρούσε «εν ψυχρώ εκτελέσεις που υποθηκεύουν τις υποθέσεις στο μέλλον, χωρίς να τις σώζουν στο παρόν» (βλ. τις από 20-9-1871 και 16-10-1871 επιστολές της φυλακισμένης μαχήτριας της Κομμούνας Λουίς Μισέλ (Louise Michel) προς τα μέλη της επιτροπής απονομής χάριτος και προς τον βουλευτή Tolain, αντίστοιχα, στην επιμελημένη και φροντισμένη έκδοση της «συντεχνίαπλην» – χωρίς χρόνο και τόπο έκδοσης – με τίτλο: *Louise Michel, Σας γράφω από την νύχτα μου. Γράμματα από τις φυλακές των Βερσαλλιών 1870-1871*, σελ. 54-55 και 77-78. Δυστυχώς, το πολύτιμο αυτό βιβλίο δεν κυκλοφορεί στο εμπό-

ριο, κατ' επιλογήν των εκδοτών του). Αυτός ο 26χρονος *Αντεισαγγελέας της Κομμούνας*, ο υψηλόφρων ανθρωπιστής μαχητής της δικαιοσύνης και της ελευθερίας, αντιμετώπισε τους αποκτηνωμένους στρατοδίκες του με τις ακόλουθες νηφάλιες φράσεις: «Είμαι μέλος της Κομμούνας και βρίσκομαι στα χέρια των νικητών της· η μοίρα είναι ιδιότροπη· εμπιστεύομαι στο μέλλον την φροντίδα της μνήμης και της εκδίκησής μου» (βλ. Λισαγκαρέ, τόμ. Β', σελ. 166).

Ποιοι ήσαν αυτοί οι στρατοδίκες; Ήσαν εκείνα τα λαγοειδή με στολή που μπροστά στους Πρώσους ετράπησαν σε άτακτη φυγή αλλά μπροστά στους ηττημένους κομμουνάρους διαφήμιζαν *in vino* την φρικώδη αποκτήνωσή τους. Μήνες ολόκληρους, 1500 αξιωματικοί από τους οποίους 14 στρατηγοί, 266 συνταγματάρχες και αντισυνταγματάρχες, 284 ταγματάρχες ορίσθηκαν ταχύτατα πρόεδροι, δικαστές και επίτροποι (*procureurs-εισαγγελείς*). «Δίκαζαν» και καταδίκαζαν ως και παιδιά ηλικίας 16 και 11 χρονών (καταδίκασαν σε θάνατο ένα παιδί ηλικίας δεκαπεντέμισυ χρονών, τον Λεμπλόν) (βλ. Λισαγκαρέ, τόμ. Β', σελ. 170, 172, 176). Μεταξύ των «προέδρων»-στρατιωτικών των στρατοδικείων ήταν και ο διοικητής Γκαβώ, άρτι απολυθείς απ' το φρενοκομείο όπου και διατάχτηκε ο εκ νέου εγκλεισμός του μετά από λίγο ως και ο επίσης φρενοβλαβής αξιωματικός Ντονά (βλ. στο ίδιο πιο πάνω, σελ. 163 σε συνδ. 173, 185). Η Κομμούνα, στις έσχατες στιγμές της απόγωσής της, τουφέκισε 63 απ' τους 300 ομήρους της. Οι αστοί Βερσαλλιέροι, τουφέκισαν 20.000 άνδρες, γυναίκες και παιδιά της Κομμούνας και βασάνισαν στα πλωτά κάτεργα και στα δεσμωτήρια τους άλλους 40.000 ταλαίπωρους (στο ίδιο, σελ. 167). Ο αρχηγός της Ασφάλειας (*Αντεισαγγελέας*) της Παρισινής Κομμούνας του 1871, ομιλεί με τα λόγια του ιδεολογικά προγόνου του, του «λυσσασμένου» Σαλιέ και του *Εισαγγελέα της Παρισινής Κομμούνας του έτους II (1793/4) Αναξαγόρα Σωμέτ*, όταν δηλώνει, με περηφάνεια κι αυτοπεποίθηση: «*Η Κομμούνα έστειλε ψωμί σε 92 γυναίκες αυτών που*

μας σκοτώνουν. Οι χήρες είναι χήρες σε όποια παράταξη και αν ανήκουν, η Δημοκρατία έχει ψωμί για όλους τους φτωχούς και στοργή για όλα τα ορφανά» (Λισαγκαρέ, τόμ. Α', σελ. 286). Αρνήθηκε να υιοθετήσει την εύκολη –αλλά ηθικά αισχρή και πολιτικά επικίνδυνη– λύση των αθρόων συλλήψεων «αντιφρονούντων αντιπάλων». Με διάταγμα της 14-4-1871 διέταξε: 1) κάθε σύλληψη θα γνωστοποιείται αμέσως στον αντιπρόσωπο της επιτροπής Δικαιοσύνης και 2) καμιά έρευνα δεν θα διενεργείται χωρίς προηγούμενο ένταλμα (στο ίδιο πιο πάνω σελ. 288).

Προκειμένου να διατρανώσει τον βαθύ δημοκρατικό-ανθρωπιστικό της χαρακτήρα, με διάταγμα της 6-4-1871 καταργεί την λαιμητόμο (γκιλοτίνα-καρμανιόλα) αυτό το σύμβολο της «επαναστατικής» τρομοκρατίας και την παραδίδει με επισημότητα στην πυρά μπροστά στο Δημαρχείο του 11ου διαμερίσματος (Λισαγκαρέ, τόμ. Α', σελ. 251). [Ο Τρότσκυ, προλογίζοντας την γαλλική έκδοση του γνωστού έργου του *Διαρκής Επανάσταση* στις 29-3-1930, δηλαδή όντας εξόριστος πια, συκοφαντημένος και κυνηγημένος «σ' ένα πλανήτη χωρίς διαβατήριο», λέει για την γαλλική γλώσσα και τ' ακόλουθα σημαδιακά λόγια: «Και η γαλλική γλώσσα που είναι τόσο ωραία, τόσο τέλεια στις φόρμες της, της οποίας η στιλπνότητα κάτι οφείλει σ' ένα όργανο τόσο ατσάλινο όπως η γκιλοτίνα, θα βυθιστεί ακόμα μια φορά απ' τ' αποτέλεσμα της ιστορικής διαλεκτικής μέσα σ' ένα βαθύ χωνευτήρι για να υποστεί ένα ξαναχύσιμο μέσα σε μια υψηλή θερμοκρασία...» (βλ. *Διαρκής Επανάσταση*, εκδόσεις «γραμμή», έκδοση δεύτερη, Αθήνα, (μάλλον) άνοιξη του 1967, σελ. 29). Οι κομμουνάροι ένωσαν αποστροφή και αηδία απέναντι στην λαιμητόμο, αυτό το σύμβολο της τρομοκρατίας και της τυραννίας, αυτήν την «*lunette de Sanson*», γι' αυτό και την παρέδωσαν τελετουργικά στην πυρά· ο Λέων Νταβίντοβιτς Τρότσκυ, στοχαζόμενος την στιλπνότητα της γαλλικής γλώσσας (την γνώριζε καλά) και αισθανόμενος, προφανώς, ρίγη αισθητικής συγκίνησης στους ήχους των φθόγγων της, αναθυμάται το «ατσάλι της γκιλοτίνας». Και

όλα αυτά, όταν και ο ίδιος ήδη έχει καταστεί θύμα των μεθόδων διακυβέρνησης στην καθιέρωση των οποίων συννήρησε πρωταγωνιστικά!]

Η Κομμούνα, προκειμένου να διατρανώσει τα αντιμιλιταριστικά και διεθνιστικά ιδεώδη της, αποφασίζει, στις 12-4-1871, την κατακρήμνιση-καταστροφή της στήλης της Βαντόμ (Vendôme) που διαφήμιζε τον γαλλικό επιθετικό σωβινισμό και σπεύδει να υλοποιήσει την απόφασή της στις 16-5-1871 [Η στήλη της Βαντόμ είχε κατασκευαστεί από τα ξένα κανόνια που 'χε κυριεύσει ο Ναπολέων Βοναπάρτης στην εκστρατεία του 1805].

Στις δραστηριότητες της Κομμούνας συμμετείχαν όλες οι αποχρώσεις του σοσιαλιστικού κινήματος. Ουδεμία εξ αυτών αποχώρησε, πολλώ δε μάλλον, αποκλείστηκε. Καμμία εξ αυτών δεν διανοήθηκε να αποκλείσει, να καταπιέσει ή να εξαφανίσει την άλλη. Οι επαναστάτες όλων των αποχρώσεων, παρά τις θεωρητικές-ιδεολογικές διαφορές τους, πολέμησαν δίπλα-δίπλα και έπεσαν μαζί στα οδοφράγματα. Στις εκλογές που διοργάνωσε η Κομμούνα στις 26-3-1871, ουδείς παρεμποδίστηκε να συμμετάσχει, μηδέ των δεδηλωμένων πολιτικών αντιπάλων της εξαιρουμένων, (μεταξύ των οποίων 15 γνωστοί αντιδραστικοί και έξι ριζοσπάστες της σχολής Γαμβέτα). Το ότι στην συνέχεια η δραστηριότητα των αντιπάλων της Κομμούνας τερματίσθηκε, οφείλεται σε δική τους πρωτοβουλία, αφού δεν βρήκαν το περιβάλλον της Κομμούνας της αρεσκείας τους γι' αυτό και αποχώρησαν μόνοι τους (βλ. αποσπάσματα από τα έργα του Καρλ Κάουτσκι α) *Η Δικτατορία του Προλεταριάτου* (1918) και β) *Τρομοκρατία και Κομμουνισμός* (1919) όπως παρατίθενται στο Λισαγκαρέ, τόμ. Β, σελ. 370, 375, 376, 369).

IV) Αυτή ήταν, σε αδρές γραμμές, η Παρισινή Κομμούνα του 1871. Ένας παλλαϊκός ξεσηκωμός, οι αγωνιστές της ήσαν θνητοί, αλλά η Επανάστασή τους είναι αθάνατη. Το πτώμα της κείτεται καταγής, όμως η ιδέα της ζει (Β. Ουγκώ, αναφέρεται

στην εισαγωγή της ελληνικής έκδοσης του έργου του Λισαγκαρέ (σελ. 20, 18). Αυτή η «έφοδος στον ουρανό» είχε ανύπαρκτη, αξιόθρηνη στρατιωτική «ηγεσία», με λαμπρή εξαίρεση τον πεσόντα στην μάχη στις 23-5-1871 Πολωνό διεθνιστή στρατιωτικό διοικητή Γιαροσλάβ Ντομπρόβσκι που τον έθαψε με τιμές ολόκληρο το επαναστατημένο Παρίσι. (Περιγράφοντας την διοίκηση των στρατιωτικών επιχειρήσεων των κομμουνάρων ο Λισαγκαρέ, την παρομοιάζει μ' ένα «κοντσέρτο χωρίς μαέστρο, κάθε οργανοπαίκτης έπαιζε ό,τι του άρεσε, ανακατεύοντας την δική του παρτιτούρα με εκείνη του διπλανού του» (τόμ. Α', σελ. 283). Περιγράφοντας την παντελή ανυπαρξία πειθαρχίας και στηλιτεύοντας την ανεπάρκεια του Επίτροπου Πολέμου Delécluze (Ντελεκλύζ), λέει: «...Έτσι θα δούμε εκατοντάδες ανθρώπους να αρνούνται να εγκαταλείψουν το λιθόστρωτο της γειτονιάς τους, να αγνοούν ότι η γειτονική συνοικία ψυχορραγεί και να περιμένουν ακίνητοι να τους περικυκλώσει ο εχθρός...» (Λισαγκαρέ, τόμ. Β', σελ. 79-80).

Αφού, λοιπόν, έτσι είχαν τα πράγματα από καθαρά τεχνική-στρατιωτική άποψη, τότε γιατί χρειάστηκε η ευρύτατη κινητοποίηση δύο στρατών, του γαλλικού (Βερσαλλιέρων) και του πρωσικού, για να την συντρίψουν; Τι ήταν αυτό που τους τρόμαζε τόσο πολύ; Η αστείρευτη πηγή της αειθαλούς ελκυστικότητας της Κομμούνας συνίστατο στο ότι ήταν ένα καθαρά λαϊκό κίνημα, ένα δημιουργημα του ίδιου του λαού που γεννήθηκε αυθόρμητα μέσα στους κόλπους του, που βρήκε τους υποστηρικτές, τους ήρωες και τους μάρτυρές του μέσα στην μεγάλη λαϊκή μάζα. Αυτόν ακριβώς τον «οχλοκρατικό» χαρακτήρα της δεν θα της τον συγχωρήσει ποτέ η αστική τάξη! (βλ. Πιοτρ Αλεξέγιεβιτς Κροπότκιν, *Η παρισινή Κομμούνα*, όπως παρατίθεται στο Λισαγκαρέ, τόμ. Β, σελ. 328, 330). Ήταν ένα έργο συλλογικό και όχι κάποιων ιδιοφυών ατόμων· μέσα σ' εκείνη την κρίση μόνον οι άνθρωποι του λαού υπήρξαν σπουδαίοι, μόνον αυτοί ήσαν επαναστάτες· η επανάσταση βρισκόταν μέσα στην Κομμούνα-

Λαό και όχι μέσα στην Κομμούνα-«κυβέρνηση» (Συμβούλιο). Αυτό αποδείχτηκε στην δίκη της 2-9-1871 (βλ. Λισαγκαρέ, τόμ. Β, σελ. 168). Από εδώ και το ανεξάντλητο μίσος της αστικής τάξης έναντι της Κομμούνας και των κομμουνάρων (Η Αυστρία συγκάλεσε διεθνές συνέδριο όλων των αστυνομιών με σκοπό το ξεκαθάρισμα της Ευρώπης από τους κομμουνάρους. Μια εγγλέζικη ιατρική εφημερίδα θα ζητήσει την ζωτομία των κρατούμενων κομμουνάρων (Λισαγκαρέ, τόμ. Β, σελ. 201 και 142, αντίστοιχα). Προφανέστατα τους εξέλαβε ως τέρατα!).

Εν κατακλείδι: η Παρισινή Κομμούνα του 1871 σηματοδοτούσε ένα παλλαϊκό επαναστατικό ξέσπασμα που, αυτό καθ'εαυτό, ήταν ήδη μια νίκη που δεν μπορούσε να ανατραπεί. Ήταν η αρχή μιας νέας εποχής. Σ' αυτήν την νέα εποχή, οι εργαζόμενοι του χεριού και του πνεύματος, γίνονται ανεξάρτητοι αγωνιστές, ικανοί να οικοδομήσουν οι ίδιοι τον νέο τους κόσμο χάρη στην δύναμη της δικής τους αντίληψης και κατανόησης. Καμμία πολιτική δύναμη δεν επιχείρησε, πολλώ δε μάλλον, δεν κατόρθωσε να μεταμορφώσει τους εξεγερμένους σε πειθήνιους οπαδούς που θα ήσαν πρόθυμοι να ανεβάσουν κάποιο κόμμα –και μάλιστα με αυστηρή ιεραρχική και συγκεντρωτική δομή– στην εξουσία. Ο αγώνας των εργαζομένων –μας δίδαξε η Κομμούνα– μπορεί να επιβιώσει και να αναπτυχθεί μόνο μέσα στην καθαρότητα της ελεύθερης διαυγούς σκέψης, των ξεκάθαρων πράξεων και των ανιδιοτελών σχέσεων. Η Κομμούνα επιχείρησε να εγκαθιδρύσει το βασίλειο της ελεύθερης κριτικής σκέψης. Στάθηκε αποφασιστικά αντίθετη στον αμείλικτο διωγμό της οποιασδήποτε αντίθετης ή παραλλάσσουσας άποψης. Έκανε σημαία της την εκούσια προσήλωση στην συνεργασία, την πίστη σε ιδανικά, την αγάπη για τους ταξικούς συντρόφους και την Ανθρωπότητα. Η Κομμούνα, μ' όλους τους πόρους του παλλόμενου ζωντανού οργανισμού της, αλλά και με τον ίδιο τον θάνατό της, διακήρυξε πως η κυτοαπελευθέρωση των εργαζομένων προϋποθέτει ελεύθερη και αυτοδύναμη σκέψη, αυτοτελή γνώση, την αναγνώριση της

αλήθειάς και του σφάλματος με την δική τους πνευματική προσπάθεια. Τάχθηκε κατά της πνευματικής κηδεμονίας και θεώρησε πως η απεριόριστη ελευθερία συζήτησης και έκφρασης απόψεων είναι το οξυγόνο του αγώνα των εργατών. Η Κομμούνα είχε ως ιδεολογικούς και πολιτικούς προγόνους της τους «αβράκωτους» και τους «λυσσασμένους» της Μεγάλης Γαλλικής Επανάστασης, τους τομείς (*secteurs*) της Κομμούνας του έτους II (1793/1794), τις «λαϊκές εταιρείες» (*sociétés populaires*) που έκλιναν αυθόρμητα στην άμεση κυριαρχία της κοινωνικής βάσης, που ήταν υπέρ της άμεσης δημοκρατίας και απαιτούσαν να παραδοθεί ο κρατικός μηχανισμός στα χέρια του ίδιου του εργαζόμενου λαού και όχι των «αντιπροσώπων» του. Οι Ιακωβίνοι, με τον συγκεντρωτισμό τους, τον αυταρχισμό τους, τον δικτατορικό χαρακτήρα τους και την προσήλωσή τους στην ατομική ιδιοκτησία, αποτελούσαν παράδειγμα προς αποφυγήν για τους Κομμουνάρους. Παρισινή Κομμούνα σήμαινε τούτο: η πιο άμεση, η πιο εκτεταμένη και ανεμπόδιστη συμμετοχή του κάθε εργαζόμενου, του κάθε ατόμου στην δημόσια ζωή.

Αυτό που ο Ένγκελς αποκάλεσε καταχρηστικά «δικτατορία του προλεταριάτου» δείχνοντας την Κομμούνα και οι αρθρογράφοι μας έσπευσαν να το εναγκαλισθούν, μάλλον άκριτα, δίκην Υπερκόσμιας Επιταγής, ήταν, στην πραγματικότητα, η πιο πλατιά δημοκρατία με την πιο ενεργό και ανεμπόδιστη συμμετοχή των λαϊκών μαζών στο πλαίσιο μιας απεριόριστης ελευθερίας για την συντριπτική πλειοψηφία του λαού. Θα ήταν, λοιπόν, σύστοιχο με τα γεγονότα αν αποκαλούσαμε το καθεστώς της Κομμούνας «παλλαϊκή δημοκρατία» εν αντιπαραβολή με την δυσοίωνη έννοια της δικτατορίας του προλεταριάτου την ιστορική διαδρομή, τα πολιτικά, κοινωνικά και ηθικά αποτελέσματα της οποίας ο Ένγκελς δεν μπορούσε να προβλέψει.

VA) Τα Σοβιέτ (Συμβούλια)

Ήδη είδαμε πιο πάνω πως το ιστορικό πρόπλασμα των Συμβουλίων ήταν οι «sociétés populaires» –«λαϊκές εταιρείες»– που εμφανίσθηκαν αυθόρμητα στο πλαίσιο της Μεγάλης Γαλλικής Επανάστασης. Είδαμε, επίσης, τους λόγους, συνεπεία των οποίων, η συγκεντρωτική, αυταρχική εξουσία των Ιακωβίνων τις συνέτριψε αμείλικτα. Οι κύριες χρονολογίες της επανεμφάνισης αυτών των οργάνων δράσης και σπερμάτων ενός νέου «κράτους», ήταν οι ακόλουθες: το 1870, όταν η πολιορκημένη από τον πρωσικό στρατό γαλλική πρωτεύουσα (Παρίσι) αναδιοργανώθηκε αυθόρμητα σ' ένα ομοσπονδιακό σώμα σε μινιατούρα, το οποίο διαμόρφωσε, στην συνέχεια, τον πυρήνα της «κυβέρνησης» της Παρισινής Κομμούνας την άνοιξη του 1871. Το 1905, όταν το κύμα των αυθόρμητων απεργιών στην Ρωσία συγκρότησε ξαφνικά μια δική του πολιτική ηγεσία, έξω από όλα τα επαναστατικά κόμματα και ομάδες, και οι εργάτες των εργοστασίων οργανώθηκαν σε Συμβούλια (στα ρωσικά: Σοβιέτ) για να εξασφαλίσουν αντιπροσωπευτική αυτοκυβέρνηση. Στην Επανάσταση του Φλεβάρη του 1917 στην Ρωσία, όταν σε πείσμα των διαφόρων πολιτικών τάσεων ανάμεσα στους ρώσους εργάτες, η ίδια η οργάνωση, δηλαδή τα σοβιέτ, δεν αμφισβητήθηκε ποτέ. Στα 1918 και 1919 στην Γερμανία, όταν μετά την ήττα, οι εξεγερμένοι στρατιώτες και εργάτες συγκρότησαν τα «Συμβούλια Εργατών και Στρατιωτών» –Arbeiter und Soldatenräte– απαιτώντας το «συμβουλευτικό σύστημα» –Rätesystem– να γίνει ο θεμέλιος λίθος του νέου γερμανικού συντάγματος, συγκροτώντας την άνοιξη του 1919 την βραχύβια «Συμβουλευτική Δημοκρατία» –Räterepublik– της Βαυαρίας. Τέλος, το φθινόπωρο του 1956, όταν η Ουγγρική Επανάσταση αναβίωσε από το ξεκίνημά της το «σύστημα των συμβουλίων» στην Βουδαπέστη, απ' όπου εξαπλώθηκε σ' όλη την χώρα (Χάννα Άρεντ, πιο πάνω, σελ. 354, 355). Εκείνο που εντυπωσιάζει είναι η ομοιόμορφη επανάληψη

του φαινομένου με ξεχωριστό κοινό χαρακτηριστικό την αυθόρμητη εμφάνισή τους που αντιτίθεται, καθαρά και κατάφωρα, στο θεωρητικό «πρότυπο της επανάστασης του 20ού αιώνα – που σχεδιάζεται, προετοιμάζεται και εκτελείται σχεδόν με ψυχρή επισημονική ακρίβεια από τους επαγγελματίες επαναστάτες». Τα Συμβούλια ήσαν όργανα τάξης και όργανα δράσης, προσδοκούσαν να θέσουν τους κανόνες της νέας τάξης γι' αυτό και συγκρούστηκαν με τις ομάδες επαγγελματιών επαναστατών που ήθελαν να τα υποβαθμίσουν σε απλά εκτελεστικά όργανα επαναστατικής δραστηριότητας. Στην πραγματικότητα, όμως, τα μέλη των Συμβουλίων, δεν αρκούνταν να συζητούν και να «διαφωτίζονται» για τα μέτρα που έπαιρναν τα κόμματα ή οι συνελεύσεις· συνειδητά και φανερά επιδίωκαν να προωθήσουν την συμμετοχή του κάθε πολίτη στις δημόσιες υποθέσεις της χώρας, και, για όσο καιρό κράτησαν, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι «κάθε άνθρωπος έβρισκε την δική του σφαίρα δράσης και μπορούσε να βλέπει με τα ίδια του τα μάτια την δική του συμβολή στα γεγονότα της ημέρας». Τα γενικά χαρακτηριστικά των Συμβουλίων, κατά τον Oskar Anweiler, είναι: 1) Η σύνδεση με ένα ανεξάρτητο ή καταπιεσμένο κοινωνικό στρώμα 2) Η ριζοσπαστική δημοκρατία ως μορφή και 3) ο επαναστατικός τρόπος γέννησης. Η θεμελιώδης τάση που στηρίζει τα Συμβούλια, η «συμβουλευτική σκέψη» που τα διέπει, είναι η προσπάθεια για μια όσο το δυνατόν πιο άμεση, εκτεταμένη και ανεμπόδιστη συμμετοχή του ατόμου στην δημόσια ζωή (αναφέρεται στο πιο πάνω έργο της Χάννα Άρεντ, σελ. 355 όπου περαιτέρω παραπομπές, μεταξύ άλλων στον Sigmund Neumann και Oskar Anweiler, σελ. 423 σημειώσεις μ' αριθμούς 79 και 80 αντίστοιχα). Τα Συμβούλια (Σοβιέτ), λοιπόν, ήσαν χώροι ελευθερίας. Όχι μόνο διέσχιζαν όλες τις κομματικές γραμμές, αλλά η κομματική ένταξη των μελών τους ουδένα ρόλο έπαιζε. Το σπουδαιότερο, ήσαν τα μόνα πολιτικά όργανα για τα εκατομμύρια των ανθρώπων που δεν ανήκαν σε κανένα κόμμα. Τα κομματικά προγράμματα, οσοδήποτε επα-

ναστατικά κι αν ήσαν, δεν έπαυαν να είναι «ετοιματζίδικες συνταγές» που απαιτούσαν όχι αυτόβουλη δράση αλλά εκτέλεση. Στα Συμβούλια υπήρχαν αξεχώριστα η γνώση και η πράξη (δράση). Γι' αυτό και αρνούνταν πεισματικά να δουν τον εαυτό τους σαν προσωρινά όργανα της επανάστασης· τουναντιόν, έκαναν κάθε προσπάθεια να εδραιωθούν ως μόνιμα όργανα διακυβέρνησης. Εκείνο που αμφισβήτησαν τα Συμβούλια ήταν το ίδιο το κομματικό-αντιπροσωπευτικό σύστημα, σε όλες τις μορφές του. Όσοι υπερασπίζονται το αντιπροσωπευτικό σύστημα με τις όποιες κομματικές εκδοχές του με το επιχείρημα πως «δεν υπάρχει άλλη εναλλακτική λύση», λησμονούν «βολικά» πως η πτώση του προεπαναστατικού καθεστώτος οφειλόταν, μεταξύ των άλλων, σ' αυτό ακριβώς το σύστημα! (στο ίδιο πιο πάνω, σελ. 356, 357, 359). Τα Συμβούλια, εν αντιθέσει με τα κόμματα, εμφανίζονται πάντα στην ίδια την διάρκεια της επανάστασης, αναδύονται μέσα από τον λαό σαν αυθόρμητα όργανα δράσης και τάξης. Τα κόμματα δεν έχουν ποτέ έως τώρα δημιουργηθεί στην διάρκεια μιας επανάστασης· είτε είχαν προηγηθεί (της επανάστασης), είτε αναπτύχθηκαν με την επέκταση του δικαιώματος ψήφου στον λαό. Σκοπός τους ήταν να στηρίξουν την άλφα ή βήτα κυβέρνηση· η δράση, όμως, παρέμενε προνόμιο της κυβέρνησης. Επειδή, λοιπόν, τα Συμβούλια έχουν ως φυσική προσδοκία την αυτόβουλη δράση και την συμμετοχή στις δημόσιες υποθέσεις έρχονται σε αναπόφευκτη σύγκρουση με τα κόμματα, μια και θεωρούνται από τα τελευταία όχι ως σημάδι υγείας και ζωτικότητας αλλά φθοράς και διαστροφής, αφού τα Συμβούλια εξ ορισμού αντιμάχονται την αντιπροσώπευση που υπήρξε πάντα η πρωταρχική λειτουργία των κομμάτων (στο ίδιο πιο πάνω, σελ. 366, 367). Το διακύβευμα, λοιπόν, ήταν ανάμεσα στην αντιπροσώπευση μέσω των κομμάτων από την μια και στην αυτόνομη δράση και συμμετοχή των Συμβουλίων από την άλλη. Τα επαναστατικά κόμματα ακόμα κι αν αναγνώρισαν τα συμβούλια ως «όργανα επαναστατικού αγώνα», το έκαναν με μισή καρ-

διά, γι' αυτό και προσπάθησαν, εν μέσω της επανάστασης, να τα ελέγξουν από τα μέσα (στο ίδιο, σελ. 369). Το κόμμα των Μπολσεβίκων δεν μπορούσε ν' αποτελέσει εξαίρεση. Το ζήτημα αυτός το δούμε αναλυτικότερα.

VB) Μετά τον ρωσοϊαπωνικό πόλεμο του 1904 που κατέληξε σε οδυνηρή ήττα των Ρώσων, η οικονομική και κοινωνική θέση των εργατών της τσαρικής Ρωσίας επιδεινώθηκε έτι περαιτέρω. Στην Ρωσία του 1905, το απεργιακό κίνημα ήταν η εξέγερση ενός σκληρά καταπιεζόμενου λαού, ανεξέλεγκτη σαν θύελλα ή πλημμυρίδα που δεν σταματάει μπροστά σε τίποτα. Δεν ήταν αγώνας οργανωμένων εργατών για ένα δικαίωμα που τους αρνούνται από καιρό, ήταν η αφύπνιση της ανθρώπινης συνείδησης μιας ποδοπατημένης μάζας με την μόνη μορφή που μπορούσε να λάβει, τον αγώνα. Εδώ δεν ήταν δυνατόν να τεθεί ζήτημα επιτυχίας ή ήττας, το ίδιο το γεγονός του ξεσπάσματος ήταν ήδη μια νίκη που δεν μπορούσε να ανατραπεί, η αρχή μιας νέας εποχής (Άντον Πάνεκουκ, *Τα Εργατικά Συμβούλια*, Ελεύθερος Τύπος, 1996, σελ. 98).

Όλα ξεκίνησαν με την πορεία-λαοθάλασσα του λαού της Αγίας Πετρούπολης προς τον «πατερούλη τσάρο» προκειμένου να του υποβάλουν την αίτηση που εμπεριείχε τα αιτήματά τους. Επί κεφαλής της γιγαντιαίας πορείας ήταν ένας ιερέας των φυλακών της Αγίας Πετρούπολης, ο παπά-Γκαπόν, πράκτορας της τσαρικής Οχράνα (Ασφάλειας). Το αποτέλεσμα ήταν μια γενικευμένη σφαγή με μη διακριβωθέντα αριθμό νεκρών την «Μαύρη Κυριακή» 9-1-1905 (με το παλιό ημερολόγιο) [Πρέπει να διευκρινιστεί τούτο: ο παπά-Γκαπόν όντως ήταν πράκτορας της τσαρικής Οχράνα. Δεν πρέπει, όμως, να σταματήσουμε σ' αυτό. «Αρχικά, απλός ηθοποιός, πουλημένος πράκτορας της αστυνομίας άρχισε να γοητεύεται, κατόπιν, ολοένα περισσότερο από το τρομερό κύμα του λαϊκού κινήματος που τον έσπρωχνε ακατανίκητα μπροστά. Τελικά, παρασύρθηκε. Τα γεγονότα, τον έβαλαν, άθελά του,

επικεφαλής του πλήθους, κι έγινε το είδωλό του. Πνεύμα τυχοδιωκτικό και ρομαντικό, αφέθηκε στο νανούρισμα μιας ψευδαίσθησης. Διακρίνοντας από ένστικτο την ιστορική σημασία των γεγονότων, δεν μπορούσε παρά να μεγαλοποιήσει τις εκτιμήσεις του. Έβλεπε ήδη ολόκληρη την χώρα επαναστατημένη, τον θρόνο σε κίνδυνο, κι αυτόν, τον Γκαπόν, ανώτατο ηγέτη του κινήματος, είδωλο του λαού, να υψώνεται στις κορυφές της δόξας των αιώνων. Συνεπαρμένος απ' αυτό το όνειρο που η πραγματικότητα έμοιαζε να θέλει να δικαιώσει, δόθηκε τελικά σώμα και ψυχή στο κίνημα. Από τότε, ο ρόλος του αστυνομικού δεν τον ενδιαφέρει πια. Ούτε που το σκεφτόταν καν εκείνες τις ημέρες, θαμπωμένος από τις αστραπές της τρομακτικής καταιγίδας, εντελώς απορροφημένος από τον κοινωνικό του ρόλο που 'πρεπε να του φαίνεται σχεδόν θεϊκή αποστολή...» (Βολίν, *Η άγνωστη Επανάσταση*, τόμος Ι, εκδόσεις Διεθνής Βιβλιοθήκη, 2007, σελ. 66. Το πολύτιμο αυτό βιβλίο ουδέποτε ολοκληρώθηκε στα ελληνικά. Ο τρίτος τόμος του ουδέποτε εκδόθηκε. Το «Βολίν» ήταν ψευδώνυμο του Βσέβολοντ Μιχαήλοβιτς Έχενμπάουμ. Έλαβε ενεργό μέρος στην Επανάσταση του 1905 ως και την Οκτωβριανή Επανάσταση κι ό,τι την ακολούθησε.) Πρέπει να τονισθεί και τούτο: Η προαναφερθείσα «αίτηση προς τον Τσάρο» συντάχθηκε απ' τον παπά Γκαπόν. Ήταν έργο «βαθείας έμπνευσης και μ' αληθινό πάθος» (στο ίδιο πιο πάνω, σελ. 61). Το σπουδαιότερο όμως ήταν τούτο: Απευθυνότανε τελείως νομιμόφρονα στον Τσάρο και του ζητούσε, ούτε λίγο ούτε πολύ, να επιτρέψει –ή και να πραγματώσει– μια θεμελιακή επανάσταση που, στο κάτω-κάτω, θα καταργούσε την εξουσία του! Ήταν μια πρόσκληση σε αυτοκτονία. (βλ. στο ίδιο ποιο πάνω, σελ. 61, 62 και το πλήρες κείμενο της αίτησης στις σελίδες 62-65). Το κίνημα επικεφαλής του οποίου τέθηκε ο παπά-Γκαπόν, ξεπέρασε γρήγορα τα όρια που του είχαν χαρακτηί. Πήρε απότομα μια απρόβλεπτη ευρύτητα, ζωντάνια και ανάστημα, αναστατώνοντας κάθε υπολογισμό, ανατρέποντας κάθε προσχεδιασμό των εμπνευστών του. Και

σε λίγο, ήρθε κι έγινε μια πραγματική φουσκοθαλασσιά που πλημμύρισε και παράσυρε ως και τον ίδιο τον Γκαπόν (στο ίδιο πιο πάνω, σελ. 59)].

Το πρώτο Σοβιέτ (Συμβούλιο) γεννήθηκε Γενάρη με Φλεβάρη του 1905. Ξεπήδησε αυθόρμητα, σαν αποτέλεσμα μιας συλλογικής συμφωνίας στους κόλπους μιας περιστασιακής και με απόλυτα ιδιωτικό χαρακτήρα μικρής ομάδας με πρωτεργάτες τον προαναφερόμενο συγγραφέα και τον δικαστικό επιμελητή Γεώργιο Νόσαρ (που για την εξυπηρέτηση της συγκυρίας «βαπτίσθηκε» εργάτης με το επίθετο Χρουστάλιεφ). Κανένα κόμμα, καμμιιά συγκεκριμένη οργάνωση, κανένας «ηγέτης» δεν ήταν εμπνευστής της ιδέας του πρώτου Σοβιέτ. Πρώτος πρόεδρος του Σοβιέτ αυτού εκλέχτηκε ο Γεώργιος Νόσαρ-Χρουστάλιεφ. Όταν αυτός συνελήφθη απ' την τσαρική αστυνομία (κι εξορίστηκε στην Σιβηρία), πρόεδρος του Σοβιέτ, έγινε, στο τέλος του 1905, ο Λέων Τρότσκι (στο ίδιο πιο πάνω, σελ. 76, 88-89, 77 και 85). Οι σοσιαλιστές (Μπολσεβίκοι-Μενσεβίκοι, Αριστεροί Σοσιαλεπαναστάτες), δεν είχαν συμβάλει σε τίποτε. Η επιρροή, ιδίως των Μπολσεβίκων και των Αριστερών Σοσιαλεπαναστατών ήταν, στην πράξη, ασήμαντη (στο ίδιο πιο πάνω, σελ. 78, 100). [Ο Γεώργιος Νόσαρ-Χρουστάλιεφ, μετά την σύλληψή του, καταδικάστηκε από το τσαρικό δικαστήριο κι εξορίστηκε στην Σιβηρία απ' όπου και δραπέτευσε στο εξωτερικό. Με την έναρξη της επανάστασης του 1917, επέστρεψε στην πατρίδα του –όπως και τόσοι άλλοι– έλαβε μέρος στις μάχες των επαναστατών, χωρίς, ωστόσο, να παίξει πρωτεύοντα ρόλο. Ύστερα, εξαφανίστηκε. Σύμφωνα μ' ορισμένες πληροφορίες, κι από αξιόπιστη πηγή, ξεσηκώθηκε, στο τέλος, ενάντια στους μπολσεβίκους κι αυτοί τον τουφέκισαν (Βολίν, τόμος Ι, σελ. 104)].

Πώς αντιμετώπισαν οι Μπολσεβίκοι αυτό το πρώτο Σοβιέτ (Συμβούλιο); Ας δώσουμε τον λόγο στον μετέπειτα διαβόητο Ιωσήφ Βησσαριόνοβιτς Στάλιν ο οποίος, αδυνατώντας να διακρίνει τον κρίσιμο ρόλο της πρωτοβουλίας των μαζών στην διάρκεια

της επανάστασης, έγραψε μια προκήρυξη, στις παραμονές της επανάστασης του 1905 που κατέληγε με την εξής έκκληση: «Ας δώσουμε τα χέρια μας ο ένας στον άλλον κι ας συσπειρωθούμε γύρω από τις κομματικές επιτροπές. Δεν πρέπει ούτε για ένα λεπτό να ξεχάσουμε ότι μόνο οι κομματικές επιτροπές είναι αξίες να μας οδηγήσουν στην «γη της επαγγελίας», τον σοσιαλιστικό κόσμο» (βλ. Τόνυ Κλιφ, *Τρότσκυ*, τόμ. Ι, εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Αθήνα 2009, σελ. 90 με περαιτέρω παραπομπές σε πρωτογενείς πηγές). Ο Στάλιν, με την προαναφερθείσα στάση του, δεν αποτελούσε εξαίρεση μεταξύ των Μπολσεβίκων. Τουναντίον εξέφραζε την κοινή τους άποψη. Αρχικά, η Επιτροπή της Αγίας Πετρούπολης των μπολσεβίκων, αντιμετώπισε με φόβο την εμφάνιση του Σοβιέτ, εκτιμώντας ότι πρόκειται για ένα αντισοσιαλιστικό σώμα. Κάποια μέλη της πρότειναν το μπούκοτάρισμα του Σοβιέτ –αφού το θεωρούσαν περιττό από την στιγμή που υπήρχε το κόμμα τους– και κάποια άλλα (μέλη) πρότειναν την συμμετοχή όσο περισσότερων μπολσεβίκων γινόταν με σκοπό «να ανατινάξουν το σοβιέτ από τα μέσα» επειδή κι εκείνοι το θεωρούσαν περιττό! Οι μπολσεβίκοι αντιτάχθηκαν αποφασιστικά στην δημιουργία μιας μη κομματικής εργατικής οργάνωσης με εκλεγμένους αντιπροσώπους. Όταν το Σοβιέτ δυνάμωσε, απέκτησε κύρος, ζωντάνια και δύναμη μέσα στον εργαζόμενο-εξεγερμένο λαό, τότε εμφανίστηκαν οι απόντες στην διαδικασία συγκρότησης και ενδυνάμωσής του Μπολσεβίκοι και απαίτησαν: 1) ν' αποδεχθεί το κομματικό τους πρόγραμμα και 2) να αναγνωρίσει τον ηγετικό ρόλο του κόμματός τους (!) (βλ. στο ίδιο πιο πάνω, σελ. 88, 89 με περαιτέρω παραπομπές στις πρωτογενείς ρωσικές πηγές). Φυσικά, κάτι τέτοιο δεν ήταν δυνατό να γίνει δεκτό. Ένοιωθαν ενστικτώδη απέχθεια απέναντι σ' οποιαδήποτε εργατική οργάνωση, πρωτοβουλία ή κινητοποίηση που δεν έλεγχαν πλήρως. Το ότι το Σοβιέτ αρνήθηκε να υπαχθεί στην πολιτική, ιδεολογική και οργανωτική τους κηδεμονία, το καθιστούσε αυτομάτως ύποπτο και τους προδιά-

θετε αρνητικά έναντί του. Αυτό το Σοβιέτ (Συμβούλιο) οργάνωσε τις εργαζόμενες μάζες, κατεύθυνε τις πολιτικές απεργίες και διαδηλώσεις, εξόπλισε τους εργάτες και προστάτεψε τον πληθυσμό απ' τα τσαρικά πογκρόμ. Δεν επρόκειτο για μια επαναστατική οργάνωση μέσα στο προλεταριάτο με άμεσο στόχο να αποκτήσει μαζική επιρροή. Το Σοβιέτ (Συμβούλιο) από την αρχή ήταν το ίδιο προλεταριάτο οργανωμένο με στόχο την επαναστατική εξουσία (στο ίδιο πιο πάνω, σελ. 141, 146, 147). Ήταν το έμβρυο της επαναστατικής αυτοκυβέρνησης του λαού! Οι Ρώσοι εργάτες δεν μπορούσαν να κερδίσουν εκείνη την μεγαλειώδη αυτόβουλη εξέγερσή τους. Αντ' αυτού κερδήθηκαν στην ιδέα της εξέγερσης. Εκείνη η Ρώσικη Επανάσταση του 1905 είχε ηρωικό αλλά τραγικό τέλος. Η τσαρική καταστολή ήταν αμείλικτη: σε 100 πόλεις 3.500-4.000 άνθρωποι δολοφονήθηκαν και γύρω στους 10.000 τραυματίστηκαν βαρεια. Στο Τομσκ έκλεισαν 1.000 ανθρώπους σ' ένα θέατρο και τους έκαψαν ζωντανούς (στο ίδιο πιο πάνω, σελ. 126).

V Γ) Ρωσική Επανάσταση του 1917 και Σοβιέτ (Συμβούλια)

Η τσαρική Ρωσία είχε ενταχθεί στην ανθρωποφαγή του Α' Παγκοσμίου Πολέμου στο πλευρό των Συμμάχων και κατά της Γερμανίας. Η έκβαση του πολέμου ήταν καταστροφική για την ίδια αλλά, κυρίως, για τους λαούς της. Τον Φλεβάρη του 1917, ήταν ολοκληρωτικά και οριστικά αδύνατο για την χώρα, από υλική και ηθική άποψη, να συνεχίσει τον πόλεμο. Ήταν ολοκληρωτικά και οριστικά αδύνατο για τον εργαζόμενο πληθυσμό των πόλεων να βρει τρόφιμα. Αυτό που έσπρωξε τις λαϊκές μάζες στην απελπισία, η σταγόνα που έκανε το ποτήρι να ξεχειλίσει, ήταν κυρίως η πλήρης αποδιοργάνωση της οικονομικής ζωής – αν όχι της ζωής γενικά – στο εσωτερικό της χώρας (Βολίν, τόμ. Ι, σελ. 115, 113). Επειδή οι κοινωνικές συνθήκες έγιναν ανυπόφορες για τους εργάτες, επειδή η δημιουργηθείσα κοινωνική κρίση

τους απειλούσε με καταστροφή, ξέσπασαν αναπόφευκτα μαζικές απεργίες και γιγάντιες διαδηλώσεις με αυθόρμητο τρόπο, σαν φυσική μορφή αγώνα, ακάθεκτα, σαν κεραυνοί από μιαν ισχυρή ηλεκτρική φόρτιση της ατμόσφαιρας. Για μιαν ακόμη φορά, η δράση των λαϊκών μαζών ήταν αυθόρμητη και ήρθε σαν λογικό και μοιραίο επιστέγασμα μιας μακρόχρονης περιόδου συγκεκριμένων βιωμάτων και ψυχολογικής προπαρασκευής. Η δράση αυτή δεν οργανώθηκε ούτε καθοδηγήθηκε από κανένα πολιτικό κόμμα. Υποστηριζόμενη από τον ένοπλο λαό-στρατό, έφτασε στην νίκη. Το στοιχείο της οργάνωσης δεν μπορούσε παρά να επέμβει –και πράγματι επενέβη– αμέσως μετά (στο ίδιο, σελ. 119-120). Στην Ρωσική Επανάσταση του Φλεβάρη 1917 που ξέσπασε στον λαό και στον στρατό αυθόρμητα, το Σοβιέτ της Αγίας Πετρούπολης δημιουργήθηκε την πέμπτη ημέρα της Επανάστασης με πρωτοβουλία απλών αγωνιστών, που απελευθερώθηκαν από την φυλακή Κρέστς όπου κρατούνταν προηγουμένως. Σ' ολόκληρη την αχανή χώρα ξεχύθηκε ένα αυθόρμητο κίνημα που κατέληξε στον σχηματισμό των Σοβιέτ (Συμβουλίων). Το κίνημα αυτό ξεπέρασε τα σοσιαλιστικά κόμματα μεταξύ των οποίων κι εκείνο των Μπολσεβίκων. Πολύ σύντομα, όμως, τα κόμματα κατέλαβαν το γραφείο (δηλαδή την Διοίκηση) του Σοβιέτ της Αγίας Πετρούπολης και θέσπισαν, σ' ολόκληρη την Ρωσία, ένα «αντιπροσωπευτικό» πρότυπο που εξασφάλιζε την ηγεμονία στα σοβιέτ. Έτσι, τα εκλεγμένα μέλη των Γραφείων των Σοβιέτ, οριζόνταν στο εξής με βάση την πολιτική τους τοποθέτηση και μόνον. Το ίδιο γινόταν και στα συνδικάτα και στις επαναστατικές ένοπλες δυνάμεις. Μ' αυτήν την βαθύτατα αντιδημοκρατική μεθόδευση που ακολουθήθηκε, η πολιτική οργάνωση (Κόμμα) και ο αριθμός των μελών της, είχαν (απέκτησαν) μεγαλύτερη σημασία από τον συνολικό αριθμό των ψηφοφόρων του κάθε ξεχωριστού Σοβιέτ! Στόχος κάθε πολιτικού κόμματος (πρωτίστως των Μπολσεβίκων) ήταν να κερδίσει την πλειοψηφία μέσα σε κάθε Σοβιέτ (βλ. Μαρκ Φερρό, Από τα Σο-

βιέτ στον γραφειοκρατικό Κομμουνισμό, εκδόσεις Νησίδες, 1999, σελ. 24, 46, 49. Πρόκειται για πολύτιμο βιβλίο με οξυδερκείς παρατηρήσεις που βασίζονται σε πρωτογενείς ρώσικες πηγές, εν πολλοίς, ανέκδοτες). Μ' αυτόν τον τρόπο, όταν συγκλήθηκε τον Ιούνιο του 1917 το Α' Πανρωσικό Συνέδριο των Σοβιέτ, τα πολιτικά κόμματα είχαν ήδη κατορθώσει να εκμηδενίσουν την εκπροσώπηση των συνδικάτων και των Συνεταιρισμών, τα οποία, ωστόσο, είχαν συμμετάσχει στον σχηματισμό του Σοβιέτ της Αγίας Πετρούπολης και τα οποία είχαν από δύο μέλη στο Γραφείο του. Η στάση των Μπολσεβίκων απέναντι σε κάθε Σοβιέτ, εξαρτιόταν απ' το εάν το ήλεγχαν ή όχι. Το υποστήριζαν μόνο στην πρώτη περίπτωση. Έτσι, το πρώτο (Α') Πανρωσικό Συνέδριο των Εργατικών Συνεταιρισμών (αρχές Αυγούστου 1917) καταψήφισε την αστική-συνεταιριστική θεωρία που βασίζεται στην θεωρία της κοινωνικής ειρήνης και της εναρμόνισης των ταξικών συμφερόντων. Αυτό, όμως, δεν εμπόδισε τους Μπολσεβίκους να χαρακτηρίσουν τους εργατικούς συνεταιρισμούς ως μικροαστικούς θεσμούς που σέρνονται πίσω από το κεφάλαιο (στο ίδιο πιο πάνω, σελ. 52, 51) [Το ίδιο συνέβη την άνοιξη του 1919 στην βραχύβια Σοβιετική (Συμβουλευτική) Δημοκρατία της Βαυαρίας, πριν την συντρίψουν με κτηνώδη σκληρότητα οι «σοσιαλιστές» της «ανεπιθύμητης Δημοκρατίας» της Βαϊμάρης Έμπερτ, Σάιντεμαν και Νόσκε με τα όπλα των συμμοριτών των Freikorps: «Οι κομμουνιστές υποστηρίζουν μόνο την δημοκρατία των συμβουλίων στην οποία την πλειοψηφία στα συμβούλια έχουν οι κομμουνιστές», φέρεται να είπε ο Eugène Leviné, ο γεννημένος στην Αγία Πετρούπολη Εβραίος με γερμανική κουλτούρα, σπαρτακιστής ηγέτης της Κομμούνας της Βαυαρίας που θα τουφεκιστεί μετά την ήττα της περιβληθείς με μίαν αύρα αυτοθυσίας «Εμείς οι κομμουνιστές είμαστε όλοι νεκροί υπό προθεσμία» (βλ. Michael Löwy, *Λύτρωση και Ουτοπία*, εκδόσεις Ψυχογιός, 2002, σελ. 263-265, 356-357 και Χάινα Άρεντ, *Για την Επανάσταση*, εκδόσεις Αλεξάνδρεια, 2006, σελ. 349 και 422

σημείωση μ' αριθμό 67 όπου παρατίθεται με περαιτέρω παραπομπή σε γερμανική βιβλιογραφία-πηγή)]. «Τόσο μεγάλος είναι ο φόβος των ανθρώπων, ακόμα και των πιο ριζοσπαστικών και λιγότερο συμβατικών, για πράγματα που δεν τα έχουν δει, για σκέψεις που κανείς δεν έχει ξανασκεφτεί, για θεσμούς που ποτέ πριν δεν έχουν δοκιμαστεί» (στο ίδιο –τελευταίο– πιο πάνω, σελ. 349). Οι δημιουργηθείσες αυθόρμητα αυτόνομες λαϊκές οργανώσεις (π.χ. σοβιέτ εθνοτήτων, γυναικών, στρατιωτικών, αγροτών) δεν αναγνώριζαν άλλες πηγές δικαίου και νομιμότητας, πλην του εαυτού τους. Θεωρούσαν πως τα κεντρικά όργανα (π.χ. Συνέδριο των Σοβιέτ) έπρεπε να νομιμοποιούν την δράση τους και όχι να την αμφισβητούν. Στις εργοστασιακές επιτροπές οι εκλεγμένοι εκπρόσωποι είχαν άμεση και καθημερινή επαφή με τους συντρόφους τους που τους είχαν εκλέξει. Οι εργαζόμενοι ταυτίζονται ουσιαστικά με άλλους θεσμούς που δημιούργησαν μόνοι τους αυθόρμητα: τα σοβιέτ των εργοστασιακών επιτροπών και τα σοβιέτ των συνοικιακών επιτροπών, την Κόκκινη Φρουρά κι άλλες ένοπλες οργανώσεις ανεξάρτητες απ' τα Σοβιέτ Αντιπροσώπων και από τα Κόμματα που τα έλεγχαν. Οι εργοστασιακές επιτροπές επιβεβαιώνονταν ως αυτόνομα κέντρα εξουσίας. Η καταστατική τους θέση δεν επηρεάζονταν ούτε απ' τις προτάσεις του Κεντρικού σοβιέτ, ούτε απ' τους νόμους της κυβέρνησης. Επεξέτειναν τις δραστηριότητές τους έξω απ' τα όρια (πλαίσια) πού 'χε καθορίσει η δυαδική εξουσία. Μ' αυτόν τον τρόπο πέτυχαν να αντιμετωπίσουν: 1) την εχθρότητα της εργοδοσίας και της κυβέρνησης και 2) την αδιαφορία του Κεντρικού Σοβιέτ και των κομμάτων που το έλεγχαν, το ίδιο και την εχθρότητα των συνδικάτων. Έτσι, οι «Κόκκινοι Φρουροί» παραμένοντας ανεξάρτητοι, ήσαν περισσότερο η έκφραση των εργοστασιακών επιτροπών τους και λιγότερο η έκφραση ενός θεσμού ή ενός κόμματος (βλ. Μαρκ Φερρό, σελ. 58, 54, 62, 76). Το λενινιστικό σύνθημα «όλη η εξουσία στα σοβιέτ» ερχόταν σε κατάφωρη αντίθεση με τους ανοιχτά διακηρυγμένους

στόχους του Μπολσεβίκικου κόμματος να «καταλάβει την εξουσία», δηλαδή να αντικαταστήσει τον κρατικό μηχανισμό με τον κομματικό τον μηχανισμό (βλ. Χάννα Άρεντ, πιο πάνω, σελ. 358). Το κόμμα του Λένιν (βλ. την ανηλεή κριτική που του άσκησε η Λούξεμπουργκ το 1904 στο έργο της *Οργανωτικά προβλήματα της ρωσικής σοσιαλδημοκρατίας* – εκδόθηκε στα ελληνικά με τίτλο *Σοσιαλισμός και Δημοκρατία* από τις εκδόσεις Κοροντζή χ.χ. – και την επικαιροποίηση της κριτικής της με το βιβλίο της *Ρωσική Επανάσταση* το 1918 – εκδόσεις Ύψιλον, 1980) είναι συγκεντρωτικό. Όπως μας βεβαιώνει ο ίδιος «οι μπολσεβίκοι είναι συγκεντρωτικοί από πεποίθηση, από την φύση του προγράμματός τους και όλης της τακτικής του κόμματός τους». Τούτο είναι ζήτημα αρχής και όχι τακτικής. Ιδωμένο μέσα σ' αυτό το λενινιστικό πλαίσιο σκέψης, το πιο πάνω σύνθημα «όλη η εξουσία στα σοβιέτ!» αναποδράστως σημαίνει «όλη η εξουσία στο Κόμμα (μας) μέσω των σοβιέτ» (βλ. Μάριν Μπούμπερ, *Μονοπάτια στην Ουτοπία*, εκδόσεις Νησίδες, 2000, σελ. 138). Τελικά αυτό ήταν το σύνθημα που εγκαθιδρύθηκε: *Κομματική δικτατορία των Μπολσεβίκων!* (Η διαδικασία με βάση την οποία επιτεύχθηκε το αποτέλεσμα αυτό, περιγράφεται λεπτομερώς στο προαναφερόμενο βιβλίο του Μαρκ Φερρό και στο πολύτιμο βιβλίο του Maurice Brinton, *Οι Μπολσεβίκοι και ο Εργατικός Έλεγχος. Το κίνημα των εργοστασιακών επιτροπών 1917-1921*, εκδόσεις Διεθνής Βιβλιοθήκη, Τρίτη έκδοση 2007, όπου εξονυχιστική –μέρα την μέρα– παρακολούθηση της διαδικασίας καθυστάξης των Σοβιέτ και των Συνδικάτων απ' το Μπολσεβίκικο Κόμμα). Ο Λένιν γνώριζε καλά την ιστορία της Μεγάλης Γαλλικής Επανάστασης. Αυτό σημαίνει ότι γνώριζε πολύ καλά και τον επαναστατικό ρόλο των τομέων (secteurs) της πρώτης Παρισινής Κομμούνας του έτους II. Ποτέ τον, όμως, δεν τους είχε σκεφθεί ως πιθανά σπέρματα μιας κυβέρνησης νέας μορφής· τους θεωρούσε, απλώς, ως απλά όργανα που αχρηστεύονταν μόλις η επανάσταση έφθανε στο τέλος της· ταύτιζε την εξουσία με το

μονοπώλιο των μέσων άσκησης της βίας (όπως ακριβώς έκαναν και οι Ιακωβίνοι της Μεγάλης Γαλλικής Επανάστασης). Και τούτο, διότι διέγινωσεν εγκαίρως και εις βάθος την ασυμβατότητα των συμβουλίων με το κομματικό, πολλώ δε μάλλον, με το μονοκομματικό σύστημα. Γι' αυτό και τα συνέτριψε. Σοβιέτ (Συμβούλια) σήμαινε χώρος ελευθερίας, χώρος αυτόνομης σκέψης και δράσης, χώρος ακηδεμόνευτης έκφρασης του ίδιου του οργανωμένου λαού και όχι των αντιπροσώπων του (Χάννα Άρεντ, σελ. 346, 348, 357-424, 358). Τα Σοβιέτ (Συμβούλια) συνιστούσαν πρόταση άμεσης δημοκρατίας, ένα ιστορικό παράδειγμα, μια πολιτική δομή κι ένα σχέδιο για το μέλλον. Δεν αποτελούσαν ένα χώρο σύγκρουσης κομματικών μηχανισμών και παρατάξεων. Πρέπει δε να τονισθεί πως η άμεση δημοκρατία, στην οποία αναφέρονται με βρεφική αμεριμνησία οι αρθρογράφοι μας, δεν αποτελεί μόνο μορφή πολιτειακής οργάνωσης, αλλά επίσης, ένα αξιακό σύστημα, μια αντίληψη για τον άνθρωπο, μια πρόταση πολιτισμού. Κέντρο της είναι ο άνθρωπος ως πρόσωπο, ως μοναδικό άτομο, ως ατομική κοινοτική ύπαρξη. Βασίζεται στον πρόσωπο με πρόσωπο διάλογο (βλ. Γιώργος Λιερός, Σκέψεις για την άμεση δημοκρατία, εκδόσεις των συναδέλφων, 2011, σελ. 25, 31, 56). Η άμεση δημοκρατία δεν μπορεί να νοηθεί ως αφηρημένη πολιτική διαδικασία, διαχωρισμένη δηλαδή από κοινωνικά, οικονομικά και άλλα περιεχόμενα που αφορούν τους πραγματικούς, υλικούς όρους ύπαρξης των συμμετεχόντων. Για να έχει ο όρος κάποιο νόημα, συνυποθέτει δεσμευτικά την άρση των κεφαλαιοκρατικών σχέσεων παραγωγής ως και την άρση πολλών άλλων ειδών ανισοτήτων (βλ. Φώτης Τερζάκης: «Τι είναι η άμεση δημοκρατία;», στο περιοδικό «Πανοπτικόν», τεύχος 16, σελ. 48 επ. και ίδια σελ. 54). Επί πλέον, προϋποθέτει την εγκαθίδρυση καθεστώτος ελευθερίας για το σύνολο των συμμετόχων μια και ο αγώνας τούτων μπορεί να επιβιώσει και να αναπτυχθεί μόνο μέσα στην καθαρότητα της διαυγούς σκέψης, των ξεκάθαρων πράξεων και των ανι-

διοτελών σχέσεων. Τούτο σημαίνει εκούσια προσήλωση και συνεργασία αντί για τυφλή υπακοή, πίστη σε ιδανικά, αντί για την υποτακτικότητα στους διοικούντες, αγάπη για τους ταξικούς συντρόφους και την ανθρωπότητα αντί για τον «πατριωτισμό». Οι εργάτες δεν θα νικήσουν επειδή έχουν γερές γροθιές – οι γροθιές εύκολα κατευθύνονται από τα πανούργα μυαλά, ακόμα και εναντίον της υπόθεσής τους... Η πλειοψηφία των εργαζομένων θα νικήσει επειδή ισχυρές ηθικές και πνευματικές δυνάμεις την ανεβάζουν πάνω από την δύναμη των αφεντών της. Οι πολιτικές ομάδες και τα κόμματα που ισχυρίζονται πως είναι αποκλειστικοί κάτοχοι της αλήθειας (όπως οι μπολσεβίκοι και το ιστορικό πρόπλασμά τους οι Ιακωβίνοι), προσπαθούν να κερδίσουν τους εργαζόμενους με την προπαγάνδα τους, αποκλείοντας, ταυτόχρονα, κάθε άλλη γνώμη, προσπαθούν να επιβάλλουν τις απόψεις τους στις μάζες με ηθικό αλλά όταν μπορούν και με υλικό καταναγκασμό. Έτσι, το μόνο που μπορούν να κάνουν – και αναπόφευκτα κάνουν – είναι να κατασκευάζουν υπάκουους οπαδούς και, συνεπώς, να στηρίζουν την παλιά ή να προετοιμάζουν μια νέα εξουσίαση. Η αυτοαπελευθέρωση των εργαζομένων προϋποθέτει, το έχουμε πει ήδη, αυτοδύναμη σκέψη, αυτοτελή γνώση, την αναγνώριση της αλήθειας και του σφάλματος με την δική τους προσπάθεια. Το μυαλό κυβερνάει τους μυς, κι αν δεν είναι το μυαλό των εργαζομένων, θα είναι το μυαλό κάποιων... άλλων. Απαιτείται, λοιπόν, απεριόριστη ελευθερία συζήτησης και έκφρασης απόψεων. Αυτή (η ελευθερία) είναι το οξυγόνο του αγώνα των εργαζομένων. Οι εργαζόμενοι δεν μπορούν να διαπαιδαγωγηθούν ως προς την ελευθερία μέσω της πνευματικής κηδεμονίας (βλ. Άντον Πάνεκουκ, *Τα Εργατικά Συμβούλια, Ελεύθερος Τύπος*, 1996, σελ. 111, 117, 118, 121, 122). Τα προαναφερόμενα έρχονται αναποδράστως σε ευθεία σύγκρουση με την λενινιστική σύλληψη του Κόμματος ως ενός απόλυτου κέντρου θεωρίας και δράσης, από το οποίο μπορούν να προέλθουν οι μοναδικές έγκυρες θέσεις και τα μοναδικά

έγκυρα διατάγματα. Το κέντρο αυτό είναι μια δικτατορία που παρουσιάζεται ως «δικτατορία του προλεταριάτου». Αυτή η μοναδική έγκυρη θεωρία και το μοναδικό πρόγραμμα δράσης, δίνει έναν αγώνα εναντίον όλων των άλλων παραλλαγών του σοσιαλισμού, έναν αγώνα κάθε άλλο παρά απολιτικό. Πιστεύει ότι οφείλει να στιγματίσει όλες τις άλλες εκδοχές σοσιαλισμού, ως αρλούμπες, ως υπολείμματα της αστικής ιδεολογίας (βλ. Μάρτιν Μπούμπερ πιο πάνω, σελ. 123, 124). Οφείλει να τις υποτάξει, να τις ενσωματώσει, να τις συντρίψει. Το Κομμουνιστικό Κόμμα, κατά την λενινιστική αντίληψη, είναι *le pouvoir constituant* (η συντάσσουσα εξουσία) είναι η υπέρτατη μεσολάβηση του κινήματος των μαζών (βλ. Αντόνιο Νέγκρι, «Ο Λένιν και τα Σοβιέτ: ο θεσμικός συμβιβασμός», στο περιοδικό «Ουτοπία», αριθμός τεύχους 77, Νοέμβρης-Δεκέμβρης 2007, σελ. 73 επ. και ίδια σελ. 76, 77), είναι η βάση και η φέρουσα δομή της Σοβιετικής κοινωνίας (βλ. Andrea Catone: «Το ζήτημα της δημοκρατίας στις κοινωνίες της μετάβασης. Η σοβιετική περίπτωση», στο ίδιο πιο πάνω, σελ. 89 επ. και ίδια σελ 100). Μακρινός αλλά άμεσος απόηχος αυτής της αντίληψης ήταν το άρθρο 6 του αλήστου μνήμης μπρεζνιεφικού Συντάγματος του 1977 «Το ΚΚΣΕ (Κομ. Κόμμα Σοβ. Ένωσης) είναι η δύναμη που καθοδηγεί και διοικεί την σοβιετική κοινωνία, ο πυρήνας του πολιτικού της συστήματος, των κρατικών και κοινωνικών οργανώσεων» (στο ίδιο πιο πάνω, σελ. 101). Πέρα απ' την στενά νομική αναγνώριση της «συντάσσουσας εξουσίας» η τελευταία προσέλαβε και χαρακτηριστικά κεφαλαιώδους ηθικού προτάγματος: *Κομματικότητα της μαρξιστικής ηθικής σημαίνει «αναγνώριση του καθοδηγητικού ρόλου του κομμουνιστικού κόμματος στην ταξική πάλη του προλεταριάτου, στην οικοδόμηση της νέας κοινωνίας, στην αγωγή των νέων ανθρώπων»* (βλ. *Μαρξιστική ηθική*, του Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων της Ακαδημίας Επιστημών της ΕΣΣΔ, υπό την εποπτεία του ακαδημαϊκού Α. Φ. Σίσκιν, εκδόσεις Αναγνωστίδη χ.χ.ε., σελ. 59). «Γι' αυτό η αφοσίωση στον κομμουνισμό προ-

υποθέτει και την αφοσίωση στο μαρξιστικό κόμμα, την εμπιστοσύνη στην καθοδήγησή του, στο κύρος του» (στο ίδιο πιο πάνω, σελ. 272). Τέλος, «Το Κόμμα όντας η ανώτατη μορφή κοινωνικοπολιτικής οργάνωσης, κατηύθυνε και κατευθύνει στον ίδιο σκοπό την οργανωτική και διαπαιδαγωγική δραστηριότητα όλων των μαζικών οργανώσεων, των Σοβιέτ, των συνδικαλιστικών οργανώσεων των εργαζομένων, της κομμουνιστικής νεολαίας κ.ά.» (στο ίδιο πιο πάνω, σελ. 596). Είναι πρόδηλο πως οι «συναγωνιστικές σχέσεις μεταξύ του Κ. Κ., των Συμβουλίων και των Συνδικάτων», στις οποίες αναφέρονται οι ανυποψίαστοι αρθρογράφοι μας, προσλαμβάνουν χαρακτήρα μάλλον διακωμώδησης! Το ένατο Συνέδριο του Μπολσεβίκικου Κόμματος (1920), χαρακτήριζε τα συνδικάτα «σαν βασικό μηχανισμό του σοβιετικού κράτους, που καθοδηγείται από το Κομμουνιστικό Κόμμα» και συνιστούσε την προοδευτική μετατροπή τους σε «οργανισμούς υποστήριξης του προλεταριακού κράτους» (βλ. την «Πλατφόρμα των Δέκα» – Λένιν, Ζηνόβιεφ, Τόμσκι, Ρουτζούντακ, Καλίιν, Λοζόφσκυ, Πετρόφσκυ, Άρτεμ, Κάμενεφ, Στάλιν – εν όψει του δέκατου συνεδρίου του Μπολσεβίκικου Κόμματος, που τελικά υιοθετήθηκαν απ' το 10ο συνέδριο, που παρατίθεται ως «Παράρτημα II» στο πολύτιμο και αποκαλυπτικό βιβλίο της Αλεξάνδρας Κόλονταϊ *Εργατική αντιπολίτευση*, εκδόσεις Βέργος, 1975, σελ. 93). Ο Λένιν και οι λοιποί σύντροφοί του, ανώτατοι Μπολσεβίκοι, χρησιμοποιούν μια γλώσσα που διακρίνεται από ανελέητη διαύγεια εν προκειμένω όταν λένε πως «οι κομματικές φράξιες στα συνδικάτα υπακούουν στις οργανώσεις του κόμματος... Είναι ξεκάθαρο ότι το Κόμμα πρέπει να ελέγχει την επιλογή του ηγετικού προσώπικου του συνδικαλιστικού κινήματος» (στο ίδιο πιο πάνω, σελ. 99). Ο κομμουνιστής, λοιπόν, είναι πριν απ' όλα και πάνω απ' όλα κομμουνιστής και μετά «συνδικαλιστής». Το συνδικάτο δεν έχει αυτοτέλεια στον χώρο του. Αν αυτό συνέβαινε με τα συνδικάτα, με τα Συμβούλια (Σοβιέτ) η κατάσταση ήταν χειρότερη. Είδαμε, ήδη, ότι ο Μαρξ σκιαγράφησε την

εικόνα της ανάπτυξης, των δραστηριοτήτων και των στόχων της Παρισινής Κομμούνας του 1871. Αναγνώρισε ως γνήσιο κομμουνισμό μια ομοσπονδία από κομμούνες και συνεταιρισμούς, μια *communitas communitatum* (κοινότητα κοινοτήτων) (Μάρτιν Μπούμπερ, πιο πάνω, σελ. 107, 108) στο πλαίσιο της οποίας: η αποκέντρωση θα γίνει όχι μόνο έπειτα από μια μετεπαναστατική ανάπτυξη, που θα έχει απεριόριστη χρονική διάρκεια, αλλά μέσα στην ίδια την επαναστατική πράξη· η κάθε κοινότητα με την τοπική αυτοκυβέρνησή της, δεν θα είναι καθόλου ένα σκέτο γρανάζι στην μεγάλη συσκευή της επανάστασης· δεν θα είναι καθόλου ένας μεμονωμένος μυς στις επαναστατικές προσπάθειες του σώματος των πολιτών· αλλά προορίζεται να επιβιώσει από την κοινωνική αναστάτωση ως ανεξάρτητη και αυτοδύναμη μονάδα! «Μια κυβέρνηση που αντιπροσωπεύει μια ορισμένη κρατική τάξη πραγμάτων, δεν μπορεί να πειστεί να δημιουργήσει θεσμούς που προορίζονται να καταργήσουν αυτήν την τάξη πραγμάτων! – Λουί Μπλαν» (στο ίδιο πιο πάνω, σελ. 116, 86). Αυτό για το οποίο επαίνεσε ο Μαρξ την Παρισινή Κομμούνα, το μαρξιστικό κίνημα (και ο Λένιν) ούτε το θέλησε ούτε το πέτυχε. Δεν είδε τα χαρακτηριστικά της καινούργιας κοινωνίας που υπήρχαν και τα έβλεπαν όλοι, δηλαδή μια κοινωνία δομικώς πλούσια που απαρτίζεται από γνήσιες κοινωνίες κι όχι από μεταμφιεσμένο κράτος, που βασίζεται σε μια ζωντανή και ζωοδότρα συνεργασία, σ' ένα ουσιαστικό αυτόνομο συνασπισμό ανθρώπινων όντων που διαμορφώνεται και αναδιαμορφώνεται από τα έσω, μια κοινωνία που συντίθεται φυσικά όχι από ξέχωρα άτομα αλλά από συνεταιρισμένα σύνολα και από τις μεταξύ τους συνενώσεις, με εσωτερική συνοχή και τόνωση. Ένας τέτοιος στόχος, προϋποθέτει: ανάδυση στοιχείων αυθορμητισμού, εσωτερικού δυναμισμού και ποικιλομορφίας (στο ίδιο, σελ. 25-26, 100, 121). Ο Λένιν, εν αντιθέσει μ' όσα εμμέσως μεν αλλά αφοριστικά και ανεπείρεστα ισχυρίζεται ο εκ των αρθρογράφων μας Αλέξανδρος Χρύσης, δεν εφάρμοσε το πρότυπο που παρείχε η Πα-

ρισινή Κομμούνα του 1871 σε μια γενική κατανόηση της ιστορίας. Θεωρούσε τα Εργατικά συμβούλια (Σοβιέτ) «όργανα εξέγερσης» που έχουν σταθερή αξία μόνο «σε σχέση με την εξέγερση». Τα δέχτηκε ως πρόγραμμα δράσης αλλά όχι ως δομική ιδέα. Το ότι τα όργανα αυτά (Συμβούλια-Σοβιέτ) μπορούσαν και όφειλαν να συστήσουν έναν μόνιμο οργανισμό που θα βασιζέται στην τοπική και λειτουργική αποκέντρωση, ούτε που το υπαινίσσεται, ούτε που του περνάει απ' το μυαλό. «Η συνολική πείρα των επαναστάσεων του 1905 και του 1917 επιβεβαιώνει ότι τα σοβιέτ των εργατών και στρατιωτών αντιπροσώπων είναι πραγματικά μόνο ως όργανα εξέγερσης, ως όργανα επαναστατικής δύναμης. Έξω απ' τα καθήκοντα αυτά, τα σοβιέτ είναι σκέτα αθύρματα». Εδώ ο Λένιν μιλάει μια γλώσσα σαφέστατη, ανεπίδεκτη παρεξήγησης: Δεν δίνει στα Συμβούλια (Σοβιέτ) καμιά δυνατότητα να γίνουν τελικώς ανεξάρτητες, αυτόνομες και μόνιμες οντότητες. Για τον Λένιν τα Σοβιέτ ήσαν μέσα επίτευξης του επαναστατικού σκοπού. Δεν του πέρασε απ' το μυαλό ότι τα σοβιέτ (Συμβούλια) υπήρχαν όχι μόνον χάριν της επανάστασης αλλά ότι η επανάσταση υπήρχε χάριν των σοβιέτ! Εν αντιθέσει με το παράδειγμα της Παρισινής Κομμούνας του 1871, ο Λένιν δεν σκεφτόταν τον συνεταιρισμό ως αυθόρμητο, ανεξάρτητο σχηματισμό που αναπτυσσόταν δυναμικά και θέσπιζε τους νόμους του. Αντί να κάνει το κράτος συνεταιριστικό, έκανε τον συνεταιρισμό κρατικίστικο. Θέλησε να ενώσει δυο πράγματα που δεν μπορούν να ενωθούν: το κράτος, που σκέπαζε με την σκιά του τα πάντα, και τον αιματώδη συνεταιρισμό, τον καταναγκασμό με την ελευθερία (στο ίδιο πιο πάνω, σελ. 132, 138, 149-150). Όσοι «ταλμουδιστές των αριστερών γραφών» σπεύδουν να μας αντιπαραθέσουν την φράση του Ένγκελς «Έχετε δει ποτέ επανάσταση κύριοι; Είναι το πιο εξουσιαστικό πράγμα που υπάρχει» ας συλλογιστούν τούτο: Αν αυτό σημαίνει ότι ο επαναστατικός αγώνας ως τέτοιος πρέπει να διεξάγεται με οξυδερκή ηγεσία και αυστηρή πειθαρχία έχει καλώς· αν όμως αυτό σημαίνει ότι κατά την επα-

ναστατική εποχή –για την οποία κανένας δεν μπορεί να πει πότε θα τελειώσει– ολόκληρος ο πληθυσμός θα πρέπει να καθορίζεται απεριόριστα σ' όλους τους κλάδους της ζωής και της σκέψης του από μια κεντρική, εξουσιαστική θέληση τότε είναι αδιανόητο πως μια τέτοια κατάσταση θα μπορούσε ποτέ να εξελιχθεί σε σοσιαλισμό! (στο ίδιο πιο πάνω, σελ. 110). Μετά από μια τέτοια θεωρητική σύλληψη, η πρακτική, εμπειρική υλοποίησή της δεν μπορούσε παρά να καταλήξει εκεί που όντως κατέληξε: Τι απέγιναν τελικώς τα Σοβιέτ (Συμβούλια); Το κάθε τοπικό σοβιέτ ήταν το τεντωμένο χέρι του αντίστοιχου κομματικού πρίγκιπα. Τα σοβιέτ κατάντησαν *camouflage* (μεταμφίηση) του Κομμουνιστικού Κόμματος· δεν ήταν όργανα αγώνα και αυτοδιεύθυνσης με δικά τους πολιτικά καθήκοντα και δικές τους λειτουργίες. (βλ. Αντόν Πάνεκουκ, πιο πάνω, σελ. 105). Η ονομασία, ο πολιτικός- κοινωνικός προσδιορισμός «Σοβιετική Ένωση» ήταν ένα τεράστιο ψέμα που εμπεριείχε την απρόθυμη παραδοχή της τεράστιας δημοτικότητας όχι του Μπολσεβίκικου Κόμματος, αλλά του συστήματος των Σοβιέτ (Συμβουλίων) (βλ. Χάνα Άρεντ, πιο πάνω, σελ. 348). «Σοβιέτ» (Συμβούλιο) κατάντησε να σημαίνει: «μηχανισμός επικύρωσης ειλημμένων αποφάσεων» της κομματικής ηγεσίας (βλ. Charles Bettelheim, «Ερωτήματα για την ιντελιγκέντσια», περιοδικό «Ουτοπία», αριθμός τεύχους 77, Νοέμβρης-Δεκέμβρης 2007, σελ. 61 επ. και ίδια σελ. 71), «δημοκρατικό εργαλείο οργάνωσης της συναίνεσης» –*consensus*– του λαού (βλ. Αντόνιο Νέγκρι, «Ο Λένιν και τα Σοβιέτ: ο θεσμικός συμβιβασμός», στο ίδιο πιο πάνω σελ. 73 επ. και ίδια σελ. 85), στο Κράτος του Λένιν, στο Οκτωβριανό Κράτος «παρά τον επιθετικό προσδιορισμό «σοβιετικό» που δίνει στον εαυτό του, το κίνημα των εργατικών συμβουλίων δεν επιτυγχάνει να ανταποκριθεί στις πολλά υποσχόμενες προσδοκίες που είχε προκαλέσει» (βλ. Andrea Catone, «Το ζήτημα της δημοκρατίας στις κοινωνίες της μετάβασης. Η σοβιετική περίπτωση, στο ίδιο πιο πάνω», σελ. 89 επ. και ίδια σελ. 98).

Τέλος, Σοβιέτ (συμβούλιο) σημαίνει: «η φύση των πραγμάτων δεν επιτρέπει να περιμένουμε από ένα κλαρί, που το κάναμε μπαστούνι, να πετάξει φύλλα» (βλ. Μάρτιν Μπούμπερ, *Μονοπάτια στην Ουτοπία*, σελ. 154).

VI) Το «δεσμευτικό πληρεξούσιο» και η «δικτατορία του προλεταριάτου»

Οι αρθρογράφοι μας αναφέρονται, ως προσημειώσαμε στην εισαγωγή μας, στον «δημοκρατικό συγκεντρωτισμό» που αποτελεί «την βάση της λειτουργίας του επαναστατικού κόμματος» και στην «δεσμευτική εντολή» με την οποία θα περιβάλλονται οι αντιπρόσωποι του Εργατικού Συμβουλίου. Είμαστε βέβαιοι ότι το κάνουν ασυνείδητα, ότι αφήνονται με άνεση στις πλάνες τους και στις συγχύσεις τους. Τι είναι ο «δημοκρατικός συγκεντρωτισμός»; Ας δούμε τις πρωτότυπες (πρωτογενείς) πηγές μας. Το δεύτερο Συνέδριο της Τρίτης (Κομμουνιστικής) Διεθνούς που, κατ' ουσίαν, ήταν και το ιδρυτικό της, συνήλθε υπό την ηγεσία των Λένιν και Τρότσκι στην Αγία Πετρούπολη το 1920. Εκεί καθιερώθηκαν οι, λενινιστικής έμπνευσης, είκοσι ένας όροι που θα έπρεπε να πληροί μια πολιτική οργάνωση που θα ήθελε να ενταχθεί στην Τρίτη Διεθνή. Η σχετική εισήγηση παρουσιάστηκε στις 30-7-1920 από τον Τρότσκι και, μεταξύ των άλλων, προέβλεπε και τ' ακόλουθα: 1, 2, ... «12) Τα κόμματα που ανήκουν στην Κομμουνιστική Διεθνή, πρέπει να είναι δομημένα πάνω στην βάση των αρχών του δημοκρατικού συγκεντρωτισμού. Στην σημερινή εποχή του άγριου εμφυλίου πολέμου, το Κ. Κ. δεν θα μπορέσει να εκπληρώσει τον ρόλο του αν δεν είναι οργανωμένο με όσο πιο συγκεντρωτικό τρόπο γίνεται, αν δεν βασιλεύει στο εσωτερικό του μια σιδερένια πειθαρχία ανάλογη με την στρατιωτική, αν τα κεντρικά όργανα που στηρίζονται στην εμπιστοσύνη των μελών του, δεν έχουν πλήρη δικαιώματα, πλατιά

δικαιοδοσία και ευρύτατες εξουσίες» (βλ. 3^η Διεθνής, Τα τέσσερα πρώτα συνέδρια. Θέσεις-αποφάσεις-μανιφέστα, εκδόσεις Εργατική Πάλη, σελ. 131). Σε άλλη απόφαση του αυτού συνεδρίου που εισηγήθηκε ο Ζηνόβιεφ στις 14-7-1920 διαβάζουμε: 1, 2,... 14) Το κομμουνιστικό Κόμμα πρέπει να είναι οργανωμένο σύμφωνα με την αρχή του δημοκρατικού συγκεντρωτισμού. Οι κύριες αρχές του δημοκρατικού συγκεντρωτισμού είναι ότι τα ανώτερα όργανα εκλέγονται από τα κατώτερα, όλες οι αποφάσεις των ανώτερων οργάνων είναι απολύτως δεσμευτικές για τα κατώτερα όργανα και υπάρχει ένα ισχυρό κέντρο του κόμματος, που η εξουσία του μεταξύ δύο συνεδρίων είναι αναμφισβήτητη για όλα τα ηγετικά στελέχη του κόμματος (στο ίδιο πιο πάνω, σελ. 139 ως και σελ. 480 όπου ανάλογη διατύπωση του 4ου συνεδρίου της Τρίτης Διεθνούς. Πληρέστερη διαπραγμάτευση βλ. στο σημείωμά μας «“Επαναστατικές” αδολεσχίες 2» στην «Παρέμβαση», αριθμός τεύχους 156, άνοιξη 2011, σελ. 99-118).

Από τα προαναφερθέντα κείμενα προκύπτει εναργώς ότι το καθοδηγητικό κέντρο του κόμματος δικαιούται να παρεμβαίνει άμεσα και αποφασιστικά σε όλες τις υποθέσεις των τοπικών οργανώσεων του κόμματος. Η Κεντρική Επιτροπή του έχει το δικαίωμα να αποφασίζει απρόσκλητα για την διάλυση και την ανασυγκρότησή τους με τέτοιο τρόπο ώστε, τελικά, η Κεντρική Επιτροπή θα μπορούσε να καθορίζει, κατά την θέλησή της, την σύνθεση του ανώτατου οργάνου του κόμματος, του συνεδρίου. Έτσι η Κεντρική Επιτροπή είναι ο μοναδικός ενεργός πυρήνας του κόμματος και όλες οι άλλες ομαδοποιήσεις δεν είναι παρά μόνο τα εκτελεστικά της όργανα. (βλ. Ρόζα Λούξεμπουργκ, Συγκεντρωτισμός και δημοκρατία, ή οργανωτικά ζητήματα της ρώσικης σοσιαλδημοκρατίας, εκδόθηκε στα ελληνικά με τίτλο Σοσιαλισμός και Δημοκρατία από τις εκδόσεις Κοροντζή, σελ. 38-39). Έτσι, αντί να έχουμε την πλειοψηφία της κυριαρχίας των συνειδητών εργατών στο κόμμα, έχουμε την απόλυτη εξουσία μιας κεντρικής επιτροπής, αντί του ελέγχου που ασκούν οι εργα-

τικές μάζες στα όργανα του κόμματος, έχουμε τον αντεστραμμένο έλεγχο της κεντρικής επιτροπής επί της δραστηριότητας του επαναστατικού προλεταριάτου. Έχουμε ένα κόμμα που διαπνέεται από το στείο πνεύμα του νυχτοφύλακα, ένα συγκεντρωτισμό που εξαντλεί την δραστηριότητα της ηγεσίας στο να ελέγχει την δραστηριότητα του κόμματος και όχι να την γονιμοποιεί, να περιορίζει παρά να διευρύνει το κίνημα, να το αποκόπτει και όχι να το ενοποιεί (στο ίδιο πιο πάνω, σελ. 45, 49). Το μέλος του κόμματος υποχρεούται, λοιπόν, να εκτελεί τις αποφάσεις της κομματικής ηγεσίας ακόμη κι αν αυτές είναι εξοφθάλμως παρανοϊκές! Μετά ταύτα, έχει δίκιο ο καθηγητής Ευτύχης Μπιτσάκης που αποκαλεί τον «δημοκρατικό συγκεντρωτισμό» καταστροφικό και τον κατηγορεί ότι απονέκρωνε την θεωρία και η απονεκρωμένη θεωρία έτρεφε το θηρίο του «δημοκρατικού» συγκεντρωτισμού (Ευτύχης Μπιτσάκης, «Η Αριστερά και το πρόβλημα της ηγεμονίας», «Πριν», 10-3-2013, σελ. 20). Ο «δημοκρατικός» συγκεντρωτισμός είναι οι μυλόπετρες που αλέθουν συνειδήσεις και απαλλοτριώνουν την έλλογη σκέψη. Η σύνοψή του συνίσταται στην συμβουλή του Λογιόλα προς τους νεόφοιτους της «Εταιρείας του Ιησού» *PERINDE AC CADAVER* (να υπακούτε σαν πτώμα) (βλ. Έλλη Παππά, πιο πάνω, σελ. 164 όπου αναφέρεται η λατινική ρήση). Μονάκριβη θυγατέρα του «επαναστατικού κόμματος που έχει ως βάση τον δημοκρατικό συγκεντρωτισμό» είναι η «δικτατορία του προλεταριάτου» μπροστά στην οποία εκστασιάζονται οι αρθρογράφοι μας (τουλάχιστον αυτοί, εν αντιθέσει με άλλους, είναι ειλικρινείς. Δεν έχουν οπισθόβουλες σκέψεις!). Η «δικτατορία του προλεταριάτου» σημαίνει μια εξουσία που, απ' την ίδια την φύση της, συγκεντρώνει τα πάντα στα χέρια της. Είναι γεννήτορας ενός γραφειοκρατικού και καταπιεστικού μηχανισμού με τον οποίο θαρρεί πως θωρακίζεται [«όταν το κόμμα μας αναγνωρίσει την ανεξαρτησία των μαζών σαν την βάση των υπηρεσιών, οι κρατικές υπηρεσίες... θα παύσουν να είναι... νεκροταφεία φακέλων ή εργαστήρια θνησιγενών εγγράφων, όπως

είναι όλο και περισσότερο σήμερα», έλεγε η Αλεξάνδρα Κόλονταϊ στο βιβλίό της *Εργατική Αντιπολίτευση* που κυκλοφόρησε τον Φλεβάρη του 1921 εν όψει του επικείμενου 10ου συνεδρίου του Μπολσεβίκικου κόμματος (βλ. σελ. 69 του πιο πάνω βιβλίου). Μόνο που «η δημοκρατία των σοβιέτ, η πιο προωθημένη, η πιο πλούσια σε μορφές και σε περιεχόμενο συλλογική πρωτοβουλία αυτοθέσμησης που γνώρισε μέχρι σήμερα η ανθρωπότητα...», κατά τον αρθρογράφο μας Αλέξανδρο Χρύση, παρεμπόδιζε εσκεμμένα την κυκλοφορία του πιο πάνω βιβλίου της Αλεξάνδρας Κόλονταϊ, ως η ίδια κατήγγειλε απ' το βήμα του χειραγωγηθέντος 10ου Συνεδρίου (Maurice Brinton, πιο πάνω, σελ. 181 με παραπομπή σε πρωτογενή πηγή που αναφέρεται στην υποσημείωση μ' αριθμό 4 της ίδιας ως άνω σελίδας). Για την «Εργατική Αντιπολίτευση» βλ. αναλυτικά στα βιβλία της Κόλονταϊ και Brinton ως και στο σημείωμά μας με τίτλο «“Επαναστατικές” αδολεσχίες» στην «Παρέμβαση», αριθμός τεύχους 155, χειμώνας 2010-2011, σελ. 69- 80. Στην πραγματικότητα, οι εκφράσεις που χρησιμοποιήσε η Κόλονταϊ ήσαν ιδιαιτέρως επεικέρις: Το βιβλίό της κατασχέθηκε και απαγορεύτηκε (βλ. Ντανιέλ Γκερέν, *Ο αναρχισμός, από την θεωρία στην πράξη*, εκδόσεις Ελεύθερος τύπος, Δ' έκδοση, σελ. 105)]. Αυτή η κρατική-χομματική εξουσία φοβάται κάθε ανεξάρτητη ενέργεια. Κάθε αυτόνομη πρωτοβουλία τής φαίνεται αμέσως ύποπτη, απειλητική (Ακόμη κι αν πρόκειται για... «Σύνδεσμο παρατήρησης των πουλιών» ως αναφέρει η Κόλονταϊ!). Πιστεύει ότι κάτι τέτοιο την μειώνει, την εμποδίζει. Κάθε άλλη πρωτοβουλία τής φαίνεται σαν παρείσφρηση στον τομέα των αρμοδιοτήτων της και στην ιδιοκτησία της. Της είναι ανυπόφορη. Έτσι, περιφρονεί, απορρίπτει ποδοπατεί, ή μάλλον, καιροφυλακτεί και χτυπά την κάθε πρωτοβουλία με μια «λογική» και μια επιμονή δίχως οίκτο, τρομακτική, με απόλυτη εξαιρετική ανεπιείκεια. Η «δικτατορία του προλεταριάτου» θέλει (και βαυκαλίζεται ότι μπορεί), περιτυλιγμένη με τον ζουρλομανδύα του άκρατου συγκεντρωτισμού, να «κατευθύνει» ολόκληρη την εκ-

πληκτική δραστηριότητα, με την απέραντη ποικιλία και κινητικότητα, εκατομμυρίων ανθρώπινων πλασμάτων, πρέπει να αγκαλιάζει κάθε στιγμή την τεράστια, απροσμέτρητη κινητικότητα της ζωής: να μπορεί όλα να τα γνωρίζει, όλα να τα καταλαβαίνει, όλα να τα ερμηνεύει, όλα να τα επιτηρεί, σ' όλα να εισχωρεί, όλα να τα προβλέπει, όλα να τα τακτοποιεί, όλα να τα οργανώνει, όλα να τα διορθώνει. Για να το πετύχει αυτό, καταφεύγει στον καταναγκασμό και στην τρομοκρατία (βλ. Βολίν πιο πάνω, τόμ. II, σελ. 85-88). Τα στελέχη των Μπολσεβίκων κατέληξαν, ευθύς αμέσως μετά την Επανάσταση, στο ακόλουθο συμπέρασμα: Εφόσον το κράτος και η κυβέρνηση ήταν τώρα «δικά» τους, τους φαινόταν φυσιολογικό να μην διαχωρίζονται απ' αυτά. Τό 'βρισκαν φυσικό οι οργανώσεις τους να είναι ενσωματωμένες στο «εργατικό κράτος» και να εκτελούν τις αποφάσεις των υπουργών που τώρα μετονομάστηκαν «κομμισσάριοι». Σε λίγο, καμιά αυτόνομη δράση, καμιά ελεύθερη δραστηριότητα δεν ήταν πλέον επιτρεπτή ως και γι' αυτές τις ίδιες τις οργανώσεις (στο ίδιο πιο πάνω, σελ. 188). Έτσι, τα βασικά χαρακτηριστικά του Κράτους των Μπολσεβίκων διαμορφώθηκαν στα 1918-1921. [Ο Στάλιν δεν έπεσε «απ' τον ουρανό». Ο Στάλιν και ο «σταλινισμός» δεν είναι παρά οι λογικές συνέπειες μιας προηγούμενης και προπαρασκευαστικής εξέλιξης που με την σειρά της ήταν αποτέλεσμα μιας τρομερής παρεκτροπής, μιας ολέθριας παρέκκλισης της Επανάστασης! Ήταν ο Λένιν και ο Τρότσκι –δηλαδή το σύστημά τους– που παρασκεύασαν το έδαφος και ανέθρεψαν τον Στάλιν (βλ. στο ίδιο πιο πάνω 186 και 183)].

Αν μετατοπίσουμε την οπτική μας γωνία και αντί να παρατηρούμε την δυσσίωση «δικτατορία του προλεταριάτου» επικεντρώσουμε στον «δικτάτορα προλετάριο», τότε θα διαπιστώσουμε –χωρίς να προαπαιτείται ιδιαίτερη ευελιξία νοημοσύνης– πως το «εργατικό ή προλεταριακό κράτος» είναι για τον ανώνυμο «δικτάτορα προλετάριο»: αποκλειστικός εργοδότης, σιτιστής, σπιτονοικοκύρης, ηθικός καθοδηγητής, κριτής (αστυνόμος,

εισαγγελέας, δικαστής και σωφρονιστικός υπάλληλος μαζί), διανομέας αμοιβών και ποινών· είναι ο μόνιμος, ο διαρκής κάτοχος κάθε αλήθειας σ' όλους τους τομείς, είναι ο μονοπωλητής της γνώμης και της σκέψης (βλ. στο ίδιο πιο πάνω, σελ. 218, 219). Είναι ένα Κράτος-Κόμμα «Άργος Παντεπόπτης». Ο ίδιος ο «δικτάτορας προλετάριος», δηλαδή τα δεκάδες και εκατοντάδες εκατομμύρια εργαζομένων στο όνομα των οποίων ασκείται η «δικτατορία του προλεταριάτου», είναι το αντικείμενο της εκμετάλλευσης (δεν έχει λόγο στην οργάνωση της παραγωγής, ούτε στην διάθεση των προϊόντων της), είναι ο άνθρωπος που σκέφτεται, δρα και ζει, δι' «αντιπροσώπων» που του επιβάλλονται έξωθεν και διερμηνεύουν την εικαζόμενη βούλησή του! Δεν χρειάζεται αποφλοίωση το δακρυγόνο κρεμμύδι της «δικτατορίας του προλεταριάτου» για να γεμίσουν δάκρυα τα μάτια του «δικτάτορα προλετάριου»! Και η «δεσμευτική εντολή» που οι αρθρογράφοι μας την αναφέρουν δίπλα-δίπλα με τον «δημοκρατικό συγκεντρωτισμό»; [Οι όροι που στα ελληνικά αποδίδουν το γαλλικό *mandat impératif*, εναλλάσσονται: δεσμευτική εντολή, προστακτική εντολή, κατηγορηματική εντολή, επιτακτική εντολή... θεωρούμε ακριβέστερο και σαφέστερο τον όρο «δεσμευτικό πληρεξούσιο» κι αυτόν θα χρησιμοποιήσουμε]. Ο πιο πάνω όρος (*mandat impératif*: δεσμευτικό πληρεξούσιο) είναι τέκνο της αιεθαλούς Παρισινής Κομμούνας του 1871. Είναι η θεμελιώδης οργανωτική αρχή των Εργατικών Συμβουλίων, απολύτως σύμφυτη με την αμεσοδημοκρατική λειτουργία τους. Το ένα δεν νοείται εν απουσία του άλλου. «Δεσμευτικό πληρεξούσιο» σημαίνει τούτο: ο εκλεγμένος εκπρόσωπος (και όχι αντιπρόσωπος) του Συμβουλίου (Εργατικού, Αγροτικού, Συνοικιακού, Θεματικού κ.λ.π.) επιφορτίζεται να μεταφέρει στο «ανώτερο» περιφερειακό ή πανεθνικό Συμβούλιο, όχι την προσωπική του γνώμη ή άποψη, αλλά την συνειδητή επιλογή της συνέλευσης του Συμβουλίου που εκπροσωπεί. Είναι η φωνή της τελευταίας που αυτοπροσδιορίζεται ως αυτόνομη, κυρίαρχη του

χώρου της, είναι η ίδια η φωνή των παραγωγών, χωρίς ύποπτες υποκαταστάσεις και διαβλητές διαμεσολαβήσεις. [Ο νεαρός Γκέοργκ Λούκατς στο έργο του *Οργάνωση και επαναστατική πρωτοβουλία* (1921) μας διαβεβαιώνει: «Έτσι, το ζήτημα της οργάνωσης αποκαλύπτεται πως είναι πνευματικό (*geistig*) ζήτημα». Η οργάνωση δεν είναι «τεχνικό ζήτημα» αλλά «το υπέρτατο πνευματικό (*geistig*) ζήτημα της επανάστασης» (Αναφέρεται στο Ράσελ Τζάκομπι, *Διαλεκτική της ήττας. Περιγράμματα του δυτικού μάρξισμού*, εκδόσεις Νησίδες, 2009, σελ. 97 με περαιτέρω παραπομπή στις πρωτογενείς πηγές]. Αυτός ο εκπρόσωπος μη θεωρηθεί ως κάτι αντίστοιχο με τον «άγγελο» (αγγελιοφόρο) της ποινικής δικονομίας. Δεν περιορίζεται να μεταφέρει την απόφαση του Συμβουλίου που εκπροσωπεί· είναι εξ εκείνων που πρωτοστάτησαν στην λήψη αυτής της απόφασης, είναι ένας συνδιαμορφωτής της, ένας συνδημιουργός της. Η απόφαση που επιφορτίσθηκε να μεταφέρει είναι και δική του απόφαση. Αυτός ο εκπρόσωπος δεν μπορεί να αντιμετωπίσει τους εκλογείς του ως «ανώνυμη μάζα ψηφοφόρων» (αυτή η περιφρονητική έκφραση εμπεριέχεται στην απόφαση του Β' Συνεδρίου της Τρίτης (Κομμουνιστικής) Διεθνούς με τίτλο «τα κομμουνιστικά κόμματα και ο κοινοβουλευτισμός» στις 2-8-1920 με ιστορική εισαγωγή του Τρότσκι και προσχέδιο και εισήγηση του Μπουχάριν (βλ. 3^ο Διεθνής, Τα τέσσερα πρώτα συνέδρια. Θέσεις-αποφάσεις-μανιφέστα, εκδόσεις Εργατική Πάλη, σελ. 158-159, όπου αναφέρεται επί λέξει: «Ο κομμουνιστής βουλευτής είναι υπεύθυνος, όχι στην ανώνυμη μάζα των ψηφοφόρων, αλλά απέναντι στο κομμουνιστικό κόμμα νόμιμο ή παράνομο»). Ο περιβεβλημένος με το «δεσμευτικό πληρεξούσιο» εκπρόσωπος του Εργατικού Συμβουλίου, είναι ανακλητός απ' το Συμβούλιο ανά πάσα στιγμή, δεν υπάρχει δυνατότητα να αυτονομηθεί έναντι των εκλογέων του. Μ' αυτόν τον τρόπο Α) καταργείται εν τη γενέσει της η αχίλλειος φτέρνα του αντιπροσωπευτικού συστήματος (είναι εγγενής η τάση του αντιπροσώπου να θέλει να

καταργήσει τον αντιπροσωπευόμενο, έλεγε ο Ζαν Ζακ Ρουσσώ) και Β) το κεφάλαιο συντρίβεται [Κεφάλαιο σημαίνει (όχι καπιταλισμός, το κεφάλαιο προϋπήρχε του καπιταλισμού, οι δύο έννοιες δεν ταυτίζονται), ιεραρχική διευθυντική δομή, ένα διευθυντικό σύστημα του οποίου ο τρόπος λειτουργίας είναι προσανατολισμένος στην συσσώρευση, ένα κοινωνικό-οικονομικό μεταβολικό σύστημα ελέγχου, σημαίνει, τέλος, καταμερισμός εργασίας σε διευθύνοντες και διευθυνόμενους, σε διοικούντες και διοικούμενους, σε εκμεταλλευτές και εκμεταλλεζόμενους. Είναι μια δομή που ρυθμίζει την ζωή των ανθρώπων απ' τα πάνω. (βλ. «Ο Μαρξισμός σήμερα», αναδημοσίευση συνέντευξης του Istvan Meszaros στο περιοδικό «Ουτοπία», τεύχος 6, Μάρτης-Απρίλης 1993, σελ. 37 επ. ως και σχετικό σημειώμά μας στην «Παρέμβαση», τεύχος 165, σελ. 32-38)]. Για να συμβεί όμως αυτό θα πρέπει όλα τα μέλη του Εργατικού (Αγροτικού, Συνοικιακού, Θεματικού) συμβουλίου να αισθάνονται ότι βρίσκονται σ' έναν χώρο ελευθερίας, ελεύθερης και αυτόνομης σκέψης και δράσης, σ' έναν χώρο ακηδεμόνευτης έκφρασης του ίδιου του οργανωμένου λαού όπου βασιλεύει η καθαρότητα της διανογής σκέψης, οι ξεκάθαρες πράξεις και οι ανιδιοτελείς σχέσεις, σ' ένα χώρο-πηγή αυτοδύναμης σκέψης και αυτοτελούς γνώσης. *Condictio sine qua non* αυτής της πολιτικής δομής συναποτελούν η απεριόριστη ελευθερία συζήτησης και η ανεμπόδιστη έκφραση απόψεων. Ένας τέτοιος λαοπρόβλητος θεσμός, όμως, έρχεται αναποδράστως σε σύγκρουση με την συντάσσουσα εξουσία (Pouvoir Constituant), με την βάση και φέρουσα δομή της κοινωνίας που αντιπροσωπεύει το Κομμουνιστικό Κόμμα με τον «δημοκρατικό συγκεντρωτισμό» του και την «δικτατορία του προλεταριάτου» του, έννοιες που αποτελούν τον αντίποδα της άμεσης δημοκρατίας και του δεσμευτικού πληρεξουσίου. Τα Εργατικά Συμβούλια στο πλαίσιο της «δικτατορίας του προλεταριάτου» αποτελούν ένα «φύλλο συκής», ένα «μπολσεβίκικο χωρατό» προκειμένου να παίζουν τον ρόλο του «δημοκρατικού

εργαλείου συναίνεσης» –consensus– και να φενακίζουν την συνείδηση των εργατών-προλεταρίων του Δημοσίου, πλέον, που δεν ελέγχουν ούτε την παραγωγή ούτε την διανομή του παραγόμενου προϊόντος. Με την «δικτατορία του προλεταριάτου», τα Εργατικά Συμβούλια, αυτά τα όργανα λαϊκής εξουσίας, υποτάσσονται σ' ένα «πεφωτισμένο» προστάτη: το Κόμμα, δηλαδή την ηγετική του ομάδα, το μοναδικό έγκυρο κέντρο σκέψης, γνώσης και δράσης. Έτσι, τα Εργατικά Συμβούλια από «ζωντανό κλαρί» μετατρέπονται σε «μπαστούνι» που περιμένουμε του χάκου να «βγάλει φύλλα». Ας δώσουμε τον λόγο πάλι στην Αλεξάνδρα Κόλονταϊ που τον Φλεβάρη του 1921 έγραφε στο βιβλίο *Εργατική Αντιπολίτευση* (σελ. 68): «Ο Φόβος της κριτικής και της ελεύθερης σκέψης, μαζί με το γραφειοκρατικό σύστημα, φτάνουν σε μας μέχρι την καρικοτούρα. Τι πρωτοβουλία όμως είναι δυνατή χωρίς ελευθερία γνώμης και σκέψης; Η πρωτοβουλία... φαίνεται πολύ περισσότερο στην ανεξάρτητη εργασία της σκέψης. Φοβόμαστε την ανεξαρτησία των μαζών, διστάζουμε να αφήσουμε ελεύθερη την δημιουργική σκέψη του προλεταριάτου, φοβόμαστε την κριτική, δεν έχουμε πια εμπιστοσύνη στις μάζες, να από πού προέρχεται η γραφειοκρατία μας...» [Ο Λούκατς, επιχείρησε να συνταιριάζει, να συγκολλήσει ακριβέστερα, τα Εργατικά Συμβούλια και το λενινιστικό Κόμμα. Απέρριψε την προλεταριακή οργάνωση ως απλώς ένα όργανο για την κατάκτηση της κρατικής εξουσίας· μάλλον, η επαναστατική οργάνωση έπρεπε να ενσωματώνει ελευθερία και αυτονομία. Για τον Λούκατς το κόμμα είναι φορέας της ελευθερίας που συγκρούεται με την κοινωνία της ανελευθερίας. Πατάει σε δυο κόσμους. Η οργάνωση «συγκροτείται αναγκαστικά από ανθρώπους που έχουν μεγαλώσει στην καπιταλιστική κοινωνία και έχουν καταστραφεί απ' αυτήν». «Τα μέλη του κόμματος εισέρχονται με όλη την προσωπικότητά τους σε μια ζωντανή σχέση με όλη την ζωή του κόμματος». Η ενεργός συμμετοχή απέκλειε να εκφυλιστεί το κόμμα σε «μηχανική υπακοή». «Η ελευθερία, όπως κατάλαβαν οι κλασικοί

γερμανοί φιλόσοφοι, είναι κάτι πρακτικό· είναι μια δραστηριότητα. Και μόνον αν γίνει ένας κόσμος δραστηριότητας για το κάθε μέλος του, μπορεί το κομμουνιστικό κόμμα να ελπίζει να ξεπεράσει τον παθητικό ρόλο που επωμίζεται ο αστικός άνθρωπος». Επρόκειτο για μιαν υπεράσπιση του λενινιστικού κόμματος τόσο ακραία ώστε ήταν σαν καταδίκη του. Γι' αυτό αργότερα προσπάθησε να σβήσει τα ίχνη του. Τελικά, η συγκόλληση Εργατικών Συμβουλίων και λενινιστικού κόμματος, δεν είχε δύναμη. Η πραγματικότητα την ανέτρεψε. (βλ. Ράσελ Τζάκομπυ, πιο πάνω σελ. 95, 96, 98, 99, όπου και περαιτέρω πα-
ραπομπές σε πρωτογενείς πηγές)].

Αν αναλογιστεί κανείς το πλέγμα σχέσεων και εξαρτήσεων που εμπεριέχει η «δικτατορία του προλεταριάτου» και τα κοινωνικά, πολιτικά και ηθικά προτάγματά της, τότε αντιλαμβάνεται πλήρως τον λόγο της εχθρότητας του Κομμουνιστικού Κόμματος απέναντι σ' όλο το φιλοσοφικό, πολιτικό, κοινωνικό και ηθικό φορτίο του «δεσμευτικού πληρεξουσίου». [Έμμεσες αλλά σαφέστατες απαιτήσεις θεσμοθέτησης «δεσμευτικού πληρεξουσίου» της Εργατικής αντιπολίτευσης βλ. στο πιο πάνω βιβλίο της Αλεξάνδρας Κόλονταϊ και στις σελίδες 63, 75 και 85 τούτου. Μόνο που η Εργατική Αντιπολίτευση (και το σύνολο της συλλογιστικής της και των αιτημάτων της) καταδικάστηκαν ως «αναρχοσυνδικαλισική παρέκκλιση» απ' το 10ο Συνέδριο των Μπολσεβίκων τον Μάρτη του 1921. Βλ. λεπτομέρειες στο προαναφερόμενο βιβλίο του Brinton]. Η εχθρότητα αυτή φάνηκε στο Α' συνέδριο της Τρίτης (Κομμουνιστικής) Διεθνούς, τον Μάρτη του 1919, όταν ο εκπρόσωπος του Κ. Κ. Γερμανίας (της μετεξέλιξης του Σπάρτακου) Ούγκο Έμπερλαϊν έφερε μαζί του δεσμευτικό πληρεξούσιο της οργάνωσής του κατά του σχηματισμού μιας νέας Διεθνούς (βλ. το προαναφερόμενο βιβλίο του Μαρκ Φερρό, σελ. 117, όπου περιγράφονται και οι μπολσεβίκικες «χειροποίητες μηχανουργίες» για την εξουδετέρωση του κωλύματος τούτου). Αψευδής μάρτυρας καταλυτικής σαφήνειας της προαναφερόμενης εχθρό-

τητας, αποτελεί η από 2-12-1922 απόφαση του 4ου Συνεδρίου της 3ης Διεθνούς με τίτλο «Απόφαση για την αναδιοργάνωση της εκτελεστικής επιτροπής και την μελλοντική δράση της», όπου διαβάζουμε, μεταξύ άλλων, και τ' ακόλουθα: «Το Παγκόσμιο Συνέδριο, όπως και στο παρελθόν, θα πραγματοποιείται κάθε χρόνο... Όλα τα τμήματα που ανήκουν στην Διεθνή είναι υποχρεωμένα να στείλουν αντιπροσώπους... Τα δεσμευτικά πληρεξούσια δεν γίνονται δεκτά και θεωρούνται άκυρα εκ των προτέρων, γιατί αυτού του είδους η πρακτική είναι αντίθετη με το πνεύμα ενός συγκεντρωποιημένου παγκόσμιου προλεταριακού κόμματος...» (βλ. 3η Διεθνή, Τα τέσσερα πρώτα Συνέδρια, σελ. 411). Μετά ταύτα, η αναφορά των αρθρογράφων μας στο «δεσμευτικό πληρεξούσιο» των εκπροσώπων του Εργατικού Συμβουλίου που θα δρα στο πλαίσιο της «δικτατορίας του προλεταριάτου» φαντάζει ως... συμπαθής πολιτική παρεξήγηση!

VII) Δίκην επιμέτρου

Α) Θα μπορούσε κάποιος που παρανάγνωσε την ιστορία της Παρισινής Κομμούνας του 1871 και της Οκτωβριανής Επανάστασης να μας αντιτείνει: Σύμφωνα, αλλά η μεν Κομμούνα με τους ελεύθερους συνεταιρισμούς της, την ελεύθερη συνένωσή τους και την αποκεντρωτική, αντικρατική και ελευθεριακή δομή της απέτυχε και σφαγιάστηκε, η δε Οκτωβριανή Επανάσταση με την συγκεντρωτική και εξουσιαστική δομή της, πέτυχε, νίκησε! Αναγκαζόμαστε να θυμηθούμε τον μαρξιστή καθηγητή Χαράλαμπο Θεοδωρίδη που τόνιζε στο αφιερωμένο στον Επίκουρο ομότιτλο σύγγραμμά του πως «κάθε δένδρο απ' τους καρπούς του κρίνεται». Μας ωθούν να επικαλεστούμε τον Καρλ Λήμπνεχτ που μια μέρα πριν δολοφονηθεί μαζί με την Ρόζα Λούξεμπουργκ, τόνιζε πως οι επίσημες «νίκες» και οι επίσημες «ήττες» –του διεθνούς επαναστατικού κινήματος– κρίνονται στο φως των συνεπειών

τους... Έτσι μπορούμε να βεβαιώσουμε ότι υπάρχουν ήττες που είναι νίκες και νίκες που είναι πιο επαίσχυντες από τις ήττες» (παράτιθεται στην ελληνική εισαγωγή (σελ. 17) του προαναφερόμενου έργου του Λισαγκαρέ). Πού είναι σήμερα η νικηφόρα Οκτωβριανή Επανάσταση; Πριν από χρόνια καττέρευσε κοινωνικά, πολιτικά και ηθικά. Το ύστερο αποτέλεσμα της δεν ήταν τα ερείπια της παλιάς κοινωνίας, αλλά τα ερείπια των ελπίδων για την δημιουργία μιας νέας! (βλ. στο ίδιο πιο πάνω σελ. 27, υποσημείωση μ' αριθμό 19). Αναγκαζόμαστε να επικαλεστούμε, άλλη μια φορά, την Ρόζα Λούξεμπουργκ που δεν πίστευε σε μια «νίκη» στην οποία ο πολύς κόσμος δεν θα είχε κανένα ρόλο, ούτε φωνή, που φοβόταν πολύ περισσότερο μια διαστρεβλωμένη επανάσταση από μια αποτυχημένη επανάσταση, που πίστευε, με μια θαυμαστή ιστορική οξυδέρκεια πως η ηθική κατάρρευση της επανάστασης, θα προξενούσε μεγαλύτερη ζημιά στο εργατικό κίνημα απ' όσο θα μπορούσαν να κάνουν «όλες οι πολιτικές ήττες... σε τίμιους αγώνες εναντίον υπέρτερων δυνάμεων και σε αντίξοες ιστορικές συνθήκες» (βλ. Χάνα Άρεντ, *Άνθρωποι σε ζοφερούς καιρούς*, εκδόσεις Νησίδες, 1998, σελ. 38-39) [Η νεοτοποθετηθείσα απ' την Εκτελεστική Επιτροπή της Τρίτης (Κομμουνιστικής) Διεθνούς γενική γραμματέας του Κ. Κ. Γερμανίας εικοσάχρονη Ρουθ Φίσερ (Ελφρίντε Άισνερ) έλεγε, κατ' επιταγήν των εντολών της, στους Γερμανούς συντρόφους της ότι «η Ρόζα Λούξεμπουργκ και η επιρροή της, δεν ήταν τίποτε λιγότερο από σύφιλη» (sic!). Λίγο καιρό πιο ύστερα, την καθαίρεσαν ετσιθελικά αυτοί οι ίδιοι που ετσιθελικά την είχαν τοποθετήσει (βλ. στο ίδιο πιο πάνω, σελ. 40 ως και στο προαναφερόμενο έργο του Ράσελ Τζάκομπυ σελ. 105, 103, 173 σημείωση μ' αριθμό 63 και 175 σημείωση μ' αριθμό 78 όπου παραπομπές σε γερμανικές και ρωσικές πρωτογενείς πηγές]. *Ας μην λησμονούμε πως η Επανάσταση δεν είναι αυτοσκοπός· γίνεται για να «ανθρώπει ο άνθρωπος» και όχι για να εγκαθιδρύσουμε ένα καθεστώς που στηρίζεται στο επίσημο ψεύδος και οδηγεί σε μια*

κοινωνία αλληλοεξapatησης, σε αποσύνθεση προσωπικότητας. Η Παρισινή Κομμούνα του 1871 έπεσε· αλλά έπεσε με το όπλο στο χέρι· διατηρεί ακέραιη και αλώβητη την αιθάλη ελληνιστικότητά της. Η Οκτωβριανή Επανάσταση και το δημιούργημά της, η «Σοβιετική» Ένωση, «νίκησαν» αλλά κατέρρευσαν ηθικά. Έτσι, αφού αποκρυστάλλωσαν πρώτα τις καλύτερες επιδес των ανθρώπων, στην συνέχεια πραγμάτωσαν στο έπακρο την απόγνωσή τους. Η Οκτωβριανή Επανάσταση στηρίχτηκε στους «malheureux» –δυστυχισμένους– (που συναποτελούν la puissance de la terre –την δύναμη (ισχύ) της γης– κατά τον Σαιν Ζυστ) κι όταν αυτοί μετεξελίχθηκαν σε «enragés» –«λυσσασμένους»– κατέκτησαν την νίκη και την προσέφεραν στους Μπολσεβίκους, ξέπεσαν, υπό το καθεστώς των τελευταίων, σε «misérables» – «άθλιους». Οι αρθρογράφοι μας προβαίνουν σε μιαν ερμηνευτική αναπαράσταση της Οκτωβριανής Επανάστασης και της Παρισινής Κομμούνας του 1871 βασιζόμενοι στην καταγραμμένη τριτοδιεθνιστική «ιστορία» που τάσσεται υπέρ της «επιτυχίας» και κατά της «αποτυχίας», που προβάλλει την ψευδαίσθηση ότι η πρώτη (Οκτωβριανή Επανάσταση) πέτυχε ενώ η δεύτερη (Παρισινή Κομμούνα του 1871) απέτυχε. Έτσι, γίνονται κι αυτοί θύματα –όπως τόσοι άλλοι– «της υπνωτιστικής μαγείας της επιτυχίας (που) συνωμοτεί για να διαιωνίσει την ιστορία ως διαρκή ήττα» (βλ. Ράσελ Τζάκομπυ πιο πάνω σελ. 89). Το ότι εκείνη η «πετυχημένη επανάσταση» «εξατμίσθηκε κι απέμεινε μόνο η λάσπη (βούρκος) μιας νέας γραφειοκρατίας» (βλ. Michael Löwy: *Franz Kafka, Ανυπότακτος ονειροπόλος*, εκδόσεις Κατάρτι, 2006, σελ. 31), το ότι αυτή η γραφειοκρατία δηλονότι το ισοδύναμο του εκλιπόντος ατομικού καπιταλιστή, τελικά καταβρόχθισε την τροφό της Οκτωβριανή Επανάσταση που ποτέ της δεν σταμάτησε να κτυπά, μάλλον το θεωρούν ως «αμελητέα λεπτομέρεια». Ενδεχομένως να τους διαφεύγει κι εντελώς! Β) Και το «επαναστατικό» κόμμα; Αφού δεν θα είναι, κατά την θεμελιώδη παραδοχή μας, i.e. pouvoir constituant (Η συ-

ντάσσουσα εξουσία), η βάση και η φέρουσα δομή της Συμβουλευτικής Κοινωνίας, δεν θα έχει κανένα ρόλο; Κάθε άλλο! Οι λαμπροί καιροί της Συμβουλευτικής Κοινωνίας θα γεμίσουν από τον θόρυβο της κομματικής διαμάχης! Όσοι έχουν τις ίδιες ιδέες σχηματίζουν ομάδες ώστε να τις συζητήσουν για τους ίδιους και να τις προπαγανδίσουν για τον διαφωτισμό των συντρόφων τους. Αυτές οι ομάδες κοινής αντίληψης μπορούν να αποκληθούν κόμματα, αν και θα έχουν τελείως διαφορετικό χαρακτήρα από τα πολιτικά κόμματα του παλιού κόσμου. Στον κοινοβουλευτισμό, τα πολιτικά κόμματα ήταν όργανα διαφορετικών και αντιμαχόμενων ταξικών συμφερόντων. Στο εργατικό κίνημα, ήταν οργανώσεις που αναλάμβαναν την ηγεσία της τάξης, ενεργώντας σαν εκφραστές και εκπρόσωποί της και αποβλέποντας στην καθοδήγηση και κυριαρχία «... οι γραμματείς, οι γραφειοκράτες, οι επαγγελματίες πολιτικοί, όλοι οι μοντέρνοι σουλτάνοι των οποίων την άνοδο στην εξουσία προετοιμάζουν εκείνοι (εργαζόμενοι)...» κατά τον ανυπότακτο ονειροπόλο *Franz Kafka* (βλ. Michael Löwy, *Franz Kafka, Ανυπότακτος ονειροπόλος*, εκδόσεις Κατάρτι, 2006, σελ. 31 με περαιτέρω παραπομπή στον *Gustav Janouch, Kafka m'a dit*, Παρίσι, Calman-Lévy, 1952, σελ. 141). Τώρα, η λειτουργία τους θα είναι μόνον ο πνευματικός αγώνας. Η εργατική τάξη δεν τα χρειάζεται για την πρακτική της δράση, έχει δημιουργήσει τα νέα όργανα δράσης της, τα Συμβούλια. Στο πλαίσιο της εργοστασιακής οργάνωσης, της Συμβουλευτικής Οργάνωσης, είναι το σύνολο των ιδίων των εργατών εκείνο που δρα, αποφασίζει τι πρέπει να γίνει. Στις εργοστασιακές συνελεύσεις και στα Συμβούλια παρουσιάζονται και υποστηρίζονται οι διαφορετικές και αντιτιθέμενες απόψεις και από την διαμάχη αυτή οφείλει να προκύψει η απόφαση και η ομόθυμη δράση. Η ενότητα σκοπού μπορεί να επιτευχθεί μόνο με την πνευματική σύγκρουση των διστάμενων απόψεων. Η σημαντικότερη λειτουργία των κομμάτων θα είναι λοιπόν η διαμόρφωση απόψεων, η συγκεκριμενοποίηση των αναπτυσσόμενων ιδεών με την αμοι-

βαία συζήτηση, η αποσαφήνισή τους, η παρουσίαση των επιχειρημάτων με κατανοητό τρόπο, η γνωστοποίησή τους σε όλους με την προπαγάνδα. Μόνο έτσι θα μπορούν οι εργάτες, στις συνελεύσεις και στα συμβούλιά τους, να κρίνουν την ορθότητα αυτών των απόψεων, τα πλεονεκτήματά τους, την εφαρμοσιμότητά τους σε κάθε κατάσταση και να πάρουν την απόφαση με πλήρη επίγνωση. Με τον τρόπο αυτό, οι πνευματικές δυνάμεις των νέων ιδεών, που βλαστάνουν αυθόρμητα σ' όλα τα κεφάλια, οργανώνονται και μορφοποιούνται ώστε να γίνουν εύχρηστα εργαλεία της τάξης. Αυτό είναι το μεγάλο έργο της κομματικής διαμάχης στον αγώνα των εργατών για ελευθερία, ένα έργο πολύ ευγενέστερο από την προσπάθεια των παλιών κομμάτων ν' αποκτήσουν εξουσία για δικό τους λογαριασμό (βλ. Άντον Πάνεκουκ, *Τα εργατικά συμβούλια*, Ελεύθερος Τύπος, 1996, σελ. 123). Μόνον έτσι: η πράξη θα αποδειχθεί αδελφή του ονείρου, η Επανάσταση θα επαληθευτεί ως ένα όμορφα ονειρεμένο όνειρο που πάτησε γερά πάνω στην γη, τα φωνήεντα θα μεταμορφωθούν σε χρώματα και κάθε ημέρα μετά την επανάσταση δεν θα μοιάζει στην κάθε ημέρα πριν την επανάσταση. Μόνον έτσι η λέξη «Επανάσταση» δεν θα θρυμματιστεί ξανά σε «συλλαβές χωρίς νόημα»!

Θεσσαλονίκη Μάρτης του 2013

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΠΕΤΡΟΥ ΠΕΤΚΑ «ΔΙΚΤΑ
ΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΑΤΟΥ» ΚΑΙ «ΕΡΓΑ
ΤΙΚΑ ΣΥΜΒΟΥΛΙΑ»: ΑΣΥΜΒΑΤΕΣ ΕΝ
ΝΟΙΕΣ! ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΤΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΙ
ΔΩΡΑ ΣΤΑΝΙΜΕΡΑΚΗ. ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΘΗΚΕ
ΚΑΙ ΔΙΟΡΘΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΩΣΤΑ ΔΕΣΠΟΙ
ΝΙΑΔΗ ΠΟΥ ΕΙΧΕ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΤΗΣ
ΕΚΔΟΣΗΣ. ΤΟ ΕΞΩΦΥΛΛΟ ΣΧΕΔΙΑΣΤΗΚΕ
ΣΤΟ ΑΤΕΛΙΕ ΡΟΥΝΤΒΛΑΝΚ. ΦΙΛΜΟΓΡΑΦΗ
ΘΗΚΕ ΣΤΟ ΑΝΑΓΡΑΜΜΑ. ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΑΠΟ
ΤΟΝ ΜΑΚΗ ΑΡΙΨΤΡΟΠΟΥΛΟ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΔΕ
ΤΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΝ ΝΙΚΟ ΚΑΡΑΚΩΣΤΑ. ΚΥ
ΚΛΟΦΟΡΗΣΕ ΣΕ 500 ΑΝΤΙΤΥΠΑ ΤΟΝ ΙΟΥΝΙΟ
ΤΟΥ 2014 ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ ΤΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΠΑΝΟΠΤΙΚΩΝ

Αριθμός έκδοσης

Η Οκτωβριανή Επανάσταση δεν είχε ως σημείο εκκίνησης την Κομμούνα του 1871, όπως λανθασμένα έχουν υποστηρίξει μερικοί. Ο Λένιν και οι Μπολσεβίκοι δεν εξέλαβαν ως πρότυπο της Οκτωβριανής Επανάστασης την Κομμούνα του 1871. Τουναντίον, τοποθετήθηκαν ενάντια στο πολιτικό και κοινωνικό παράδειγμα της Κομμούνας και επηρεάστηκαν βαθιά απ' τη Μεγάλη Γαλλική Επανάσταση του 1789, πρωτίστως απ' την δεσπόζουσα Ιακωβίνικη εκδοχή της.

Το «επαναστατικό κόμμα» και ο ακρογωνιαίος λίθος του, η αρχή του «δημοκρατικού συγκεντρωτισμού», η «δικτατορία του προλεταριάτου», συγκροτούν έννοιες ασύμβατες με τα «εργατικά συμβούλια», τις «αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες» τους και την αρχή της «δεσμευτικής εντολής» που είναι οργανικά σύμφυτη με τη λειτουργία τους. Η «δικτατορία του προλεταριάτου» και τα «εργατικά συμβούλια» αποτελούν έννοιες ασύμβατες!